

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม
“ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

นางสาวปนัดดา โตคำนุช

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

พ.ศ. 2568

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม
“ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

นางสาวปนัดดา โตคำนุช

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
พ.ศ. 2568

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
ได้ด้วยความเอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และความร่วมมือจากหลายท่านที่ให้การสนับสนุนผู้วิจัย
ตั้งแต่เริ่มต้นจนงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร คำยอด ผู้ช่วยศาสตราจารย์รักภา เมธิโกคพงษ์
อาจารย์พิสุทธิลักษณ์ บุญโต นางสาวฐาปณีย์ เครือระยา นายเกรียงไกร บุญทะนา ดร.ดิเรก อินจันทร์
นายโสภณ พรหมจิตต์ นางสาวยุพิน ธิยานันต์ และนางสาวณัฐธยาน์ สماعيل ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง
ที่มีได้กล่าวนามที่ให้คำแนะนำและความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับงานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูล
ครบถ้วนสามารถนำมาวิเคราะห์ วางแผน และสรุปข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์จนการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วง
เป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ คุณค่าอันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา
ครูบาอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และวางรากฐานการศึกษาแก่ผู้วิจัย

ปนัดดา โตคำนุช
นักวิจัย

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”
ผู้วิจัย	นางสาวปนัดดา ไตรคำนุช
หน่วยงาน	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
ปีที่พิมพ์	2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” เป็นการศึกษาเชิงพัฒนา (Developmental Research) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ภายใต้งैเออนไซ คือ จะต้องใช้เวลาในการดำเนินการตลอดกระบวนการจนจนหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 80% ของหลักสูตร และจะต้องนำเสนอผลงานการสร้างสรรค์ เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” แบบสอบถาม และแบบทดสอบความรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าการแจกแจงแบบที่

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” โครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วย (1) ที่มาและความสำคัญ (2) หลักการ (3) เป้าหมาย (4) จุดมุ่งหมาย (5) การประเมินผล (6) เนื้อหาสาระ (7) กิจกรรม (8) รูปแบบกิจกรรม และ (9) โครงสร้างหลักสูตร 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” พบว่า ผลการเรียนรู้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” มีผลสัมฤทธิ์ของคะแนนก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 โดยผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีคะแนนความก้าวหน้าทุกคน และ 3) ในภาพรวมผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” อยู่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$)

คำสำคัญ : พัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์

Research title : The Development of the "Creative Wisdom" Training Curriculum

Researcher : Miss Panadda Tocumnust

Department : Arts and Culture Office

Published Year : 2025

Abstract

This research aims to 1) develop the training curriculum "Creative Wisdom" 2) study the effectiveness of using the "Creative Wisdom" training curriculum, and 3) investigate students' satisfaction with the "Creative Wisdom" training curriculum. This study is developmental research, and the sample group consists of third-year undergraduate students in the second semester of the academic year 2567 from the Faculty of Education, Chiang Mai Rajabhat University. The sample was selected using probability sampling under the condition that participants must complete at least 80% of the curriculum and present a creative work. Research tools included the "Creative Wisdom" training curriculum, questionnaires, and knowledge tests. Data analysis was conducted using statistical methods, including mean, standard deviation, and t-distribution.

The results of the research found that: 1) The development of the "Creative Wisdom" training curriculum consists of the following structure: (1) Background and significance, (2) Principles, (3) Objectives, (4) Goals, (5) Evaluation, (6) Content, (7) Activities, (8) Activity formats, and (9) Curriculum structure. 2) The experiment using the "Creative Wisdom" training curriculum revealed that the learning outcomes before and after the use of the curriculum differed significantly at the 0.001 level, with all participants showing progress. 3) Overall, the participants expressed the highest level of satisfaction with the "Creative Wisdom" training curriculum ($\bar{X} = 4.64$).

Keywords: Curriculum Development, Training, Creative Wisdom

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม	5
แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น	12
แนวคิดการจัดการความรู้	20
แนวคิดการฝึกอบรม	21
แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร	30
แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	35
กรอบแนวคิดการวิจัย	47
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
รูปแบบการวิจัย	47
การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม	47
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	50
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	51
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	55

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	56
ตอนที่ 2 ผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	66
ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	70

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล	74
อภิปรายผลการวิจัย	75
ข้อเสนอแนะ	79

บรรณานุกรม	81
------------	----

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	87
ภาคผนวก ข หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	89
ภาคผนวก ค แบบประเมินหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	110
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	113
ภาคผนวก จ ค่าดัชนีความสอดคล้องและความเที่ยงตรงของแบบทดสอบความรู้ “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	115
ภาคผนวก ฉ แบบทดสอบความรู้ “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	119
ภาคผนวก ช ค่าดัชนีความสอดคล้องและความเที่ยงตรงของแบบประเมินผล ความพึงพอใจในหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	124
ภาคผนวก ซ แบบประเมินผลความพึงพอใจในหลักสูตร “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	129
ภาคผนวก ฌ ภาพกิจกรรม	148

ประวัติผู้วิจัย	149
-----------------	-----

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ความสอดคล้องของหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่อง ภูมิปัญญาสร้างสรรค์	65
4.2	คุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่อง ภูมิปัญญาสร้างสรรค์	66
4.3	การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	67
4.4	คะแนนความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ในการฝึกอบรม	68
4.5	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	71

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กระบวนการฝึกอบรม	32

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรอง การพัฒนาปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้ ด้วยเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อชุมชน ตลอดจนประเทศไทย (ประภัสสร ทองยิณี, 2558) ทั้งนี้ การพัฒนาประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศ เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลก ที่เปลี่ยนแปลงและเป็นช่วงจังหวะแห่งความท้าทายอย่างมากที่ประเทศไทยจะต้องปรับตัวขนานใหญ่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ และจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศ จะต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุกด้าน อาทิ การเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ตลอดจนการพัฒนาคนในภาพรวมให้เป็นคนที่ สมบูรณ์ ในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะการพัฒนาทุนมนุษย์ ดังนั้น หลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) จึงได้ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ต่อเนื่องมาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 เพื่อให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ มีระบบภูมิคุ้มกัน และการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นพัฒนาคน ให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิต ที่ดี มีความสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ พร้อมกับระบบเศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ กระจายความมั่งคั่งอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษา ความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชน วิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: น. 1 – 4) ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่า เครื่องมือหนึ่ง ที่จะทำให้ประเทศไทยพัฒนาอย่างยั่งยืนบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกิดจากการสั่งเสริมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการการเลือกสรร การเรียนรู้ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และถ่ายทอดสืบต่อกันมา ในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย (องค์การบริหารส่วนตำบลด่านศรีสุข, 2563) โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็น

ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละชุมชน จึงทำให้ประเทศไทยมีองค์ความรู้ที่หลากหลายแต่น่าเสียดายว่า องค์ความรู้ดังกล่าวได้ถูกมองข้าม ด้วยเห็นว่าล้าสมัยกว่านานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่เมื่อประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่มาพร้อมกับความทันสมัยของเทคโนโลยี และจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทั่วโลกกำลังเผชิญ จึงทำให้เกิดคำถามว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่จะหันกลับมาทบทวนและให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกครั้ง ดังที่ ธวัชชัย บุญมี (2557: น. 5) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญกับชุมชน ด้วยทำให้สามารถดำรงชีวิตและพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น เป็นรากฐานสำคัญที่ต้องคำนึงในการพัฒนาที่จะต้องสอดคล้องกับความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สร้างสมดุลระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงทำให้คนในชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนการดำรงชีวิตให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของประเทศ ซึ่งจะเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม และรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของประเทศ สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2563: น. 2) ที่กล่าวว่า ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและเป็นรากฐานของการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการพัฒนาที่เกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้จากกลบนฐานภูมิปัญญาเดิม เพื่อเกิดเป็นภูมิปัญญาใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัย ดังนั้น ภูมิปัญญาจึงมีคุณค่าอย่างมากมาไม่เพียงแต่ท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเอื้อประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและมั่นคง

จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชน เพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน และสืบทอด ด้วยการส่งต่อความรู้จากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ไม่ให้ขาดตอน แต่ทั้งนี้หากการอนุรักษ์ดังกล่าวขาดซึ่งการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และเหมาะสมกับยุคสมัยแล้ว ย่อมทำให้องค์ความรู้นั้น ๆ เลือนหายหรือถึงขั้นสูญหายไปจากความทรงจำของคนในชุมชน ซึ่งอาจจะนำไปสู่การสูญเสียซึ่งองค์ความรู้ของชุมชน เฉกเช่นเดียวกับมนุษย์ที่หากขาดซึ่งการพัฒนา ก็เปรียบได้กับสิ่งที่ไม่มีชีวิต ดังนั้น การจะรักษาไว้ซึ่งคุณค่าขององค์ความรู้ในชุมชนได้อย่างภาคภูมิใจ จึงต้องมีการสร้างสรรค์และพัฒนาต่อยอดบนฐานองค์ความรู้เดิม ด้วยการมูลค่า ซึ่งจะก่อให้เกิดการนำไปสู่การรักษาไว้ซึ่งองค์ความรู้ในชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อส่งต่อเป็นทุนทางวัฒนธรรม ทางสังคม และทางเศรษฐกิจให้กับบัณฑิตต่อไป

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นควรดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับการสร้างบัณฑิตคุณภาพของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้วยการเสริมสร้างความรู้ และประสบการณ์การทำงานกับชุมชนให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้วยหลักสูตรเสริม ซึ่งเป็นกิจกรรมรูปแบบหนึ่งที่จะสร้างประสบการณ์ให้กับนักศึกษาในการเป็น *บัณฑิตคุณภาพ* เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นบนฐานภูมิปัญญา ดังเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คือ *สถาบันการศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*

1.2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตของการวิจัยดังนี้ เป็นการพัฒนหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพื่อสนองตอบการสร้างบัณฑิตของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ดังเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยในการเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม Model 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา 2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 4. การประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม ซึ่งเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมประเภทเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะเรื่อง โดยทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สำนักศิลปะและวัฒนธรรมมีหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. ผู้รับผิดชอบการจัดทำโครงการ / กิจกรรมของสำนักศิลปะและวัฒนธรรมสามารถนำหลักสูตรการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ เพื่อสนองต่อการสร้างบัณฑิตที่มีลักษณะพึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1.5 นิยามศัพท์

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการในการออกแบบหลักสูตร การสร้างและพัฒนาหลักสูตร โปรแกรมการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม การประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม และการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม

หลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

เสริมสร้างความรู้ หมายถึง การทำให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น และเป็นการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปบูรณาการกับความรู้ที่ได้จากการเรียนในห้องเรียน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง

การเพิ่มคุณค่า หมายถึง การทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดประโยชน์ เป็นประโยชน์ และเพิ่มประโยชน์กับสิ่ง ๆ นั้น ด้วยการเพิ่มคุณค่า ทั้งนี้ จะเป็นคุณค่าทางความรู้สึก หรือการตีค่าออกมาในรูปของตัวเงินก็ได้

การสร้างมูลค่า หมายถึง การได้รับประโยชน์จากสิ่งหนึ่งสิ่งใด ด้วยการพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งนั้น ๆ ให้เกิดราคาหรือมีราคาเพิ่มขึ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ของชุมชน เป็นองค์ความรู้ภายในชุมชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาภาคเอกสาร เพื่อทบทวนวรรณกรรมและสถานะภาพความรู้ในบริบทของนิยาม ความหมาย แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม
- 2.2 แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2.3 แนวคิดการจัดการความรู้
- 2.4 แนวคิดการฝึกอบรม
- 2.5 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร
- 2.6 แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2556: น. 576) ให้ความหมายของ “ทุน” หมายถึง ของเดิมที่มีไว้ ลงไว้ กำหนดไว้ เพื่อประโยชน์ให้งอกงาม เช่น มีความรู้เป็นทุน ซึ่งสอดคล้องกับการที่ชุมชนมีองค์ความรู้ที่เป็นความรู้ของชุมชน โดยแต่ละชุมชนจะมีองค์ความรู้ที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน แม้ว่าจะเป็นองค์ความรู้เดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นได้ถึงความแตกต่าง อันเนื่องมาจากบริบทของแต่ละชุมชน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แต่ละชุมชนจะมีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นองค์ความรู้ของตนเอง ซึ่งองค์ความรู้นั้นจะมีทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และความรู้ในตัวบุคคล จึงทำให้เห็นได้ว่า ปัจจุบันองค์ความรู้ในชุมชนหรือที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ได้ถูกนำมาปรุงแต่งให้สอดคล้องกับค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง โดยอาจมุ่งหมายเพื่อแสดงอัตลักษณ์ของชุมชน และการพัฒนาด้วยทุนทางวัฒนธรรมที่ตนเองมี (เปรมชัย จันทรจำปา, 2559: น. 190)

จะเห็นได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากสั่งสม สะสม และพัฒนาปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างและเพิ่มมูลค่า

ความหมายของทุนทางวัฒนธรรม

Bourdieu (อ้างใน อุทิศ ทาหอม และคณะ. 2557 : น. 47) ให้ความหมายว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นทุนที่สะสมอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล วัตถุสิ่งของ และที่อยู่ในรูปแบบของสถาบันที่แต่ละบุคคลได้รับการหล่อหลอมและผลิตซ้ำด้วยการสืบทอดผ่านทางระบบการศึกษา จึงทำให้ได้ผลผลิตจากการสะสมทุนทางวัฒนธรรม นั่นคือ รสนิยม (taste) และ Griswold (อ้างใน อุทิศ ทาหอม และคณะ. 2557: น. 47) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมอาจถูกมองในฐานะเป็นทุนชนิดหนึ่งที่สามารถและนำไปลงทุนได้เช่นเดียวกับทุนทางเศรษฐกิจ รวมถึงสามารถนำไปแปรรูปให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ ทั้งนี้ ทุนทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลการรับรู้รสนิยมทางศิลปวัฒนธรรม รวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิต

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2547: น. 40) กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าความรู้ ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการคิดค้นและค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคมทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคม การสร้างกฎกติกาที่เป็นคุณต่อสังคมโดยรวม ตลอดจนกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง สอดคล้องกับคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2551: น. 130) ที่ว่า ทุนวัฒนธรรมเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่นำเอาแนวคิดวัฒนธรรมที่ดีงาม ที่มีการสั่งสมมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงการนำเอาวัฒนธรรมมาดัดแปลงและพัฒนาทำให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น และสร้างมูลค่าที่จะส่งผลประโยชน์ต่อสังคมและประเทศในที่สุด

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540: น. 20) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ ทุนประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาตั้งแต่ก่อนสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม และในฐานะที่วัฒนธรรมเป็นทุนของสังคมจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่จะต้องมีการลงทุน แต่ทั้งนี้การลงทุนไม่จำเป็นต้องเป็นภาครัฐเท่านั้น อาจกระทำโดยเอกชนและประชาชนก็ได้ โดยมีจุดประสงค์เชิงพาณิชย์หรือไม่มุ่งหวังผลกำไรก็ได้

เปรมชัย จันทร์จำปา (2558: น. 25) ให้ความหมายของทุนทางวัฒนธรรมว่า เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สั่งสมมาในอดีตเกี่ยวข้องกับคุณค่าความรู้ ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น รวมทั้งค่านิยมและความเชื่อที่ผูกพันสังคมทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือสร้างกฎกติกาที่เป็นคุณค่าต่อสังคมโดยรวม มีคุณค่าต่อการใช้ประโยชน์เพื่อการดำเนินการต่าง ๆ

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2559: น. 6) กล่าวถึงทุนทางวัฒนธรรมว่า ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) หมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ อาทิ ภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรม ฯลฯ ซึ่งจะเป็นทั้งส่วนที่สามารถวัดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ และในส่วนที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต ประเพณี วิถีชีวิต ฯลฯ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บรรพชนได้สร้างสรรค์และสั่งสมความรู้ และประสบการณ์ที่เกิดจากการปรับตัว ปรับเปลี่ยน แก้ไขปัญหา และประยุกต์ให้สอดคล้องกับยุค รวมถึงเป็นสิ่งที่ร้อยรัดคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข พร้อมถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นมรดกจากอดีตเพื่อสืบสานถึงอนาคต จะเห็นได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าและมูลค่า ตลอดจนเป็นสิ่งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้

องค์ประกอบของทุนทางวัฒนธรรม

อเนก นาคะบุตร (อ้านใน ชลดา บุญอยู่, 2556: น. 11 – 12) ได้แบ่งทุนทางสังคมออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. จิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนึกท้องถิ่น ความภาคภูมิใจในบ้านเกิด หรือที่เรียกว่า Spirit Capital ซึ่งสิ่งนี้จะเป็นสิ่งที่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัดแจ้งในสังคมไทย
2. ทุนทางภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา และวิถีชุมชนที่แสดงออกทางปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ตลอดจนวัสดุเครื่องใช้ เครื่องมือต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิตที่สะท้อนให้เห็นถึงความพอดี ความพอเพียง และการอยู่ร่วมกันของผู้คน
3. ทรัพยากรมนุษย์ เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ เช่น ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีความเป็นคนไทย หรือการเป็นผู้นำทางความคิด ฯลฯ ซึ่งทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์นี้จะเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีวันหมดสิ้น
4. ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ พันธุ์พืช แร่ธาตุ ผลผลิตของธรรมชาติ ฯลฯ โดยสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นทุนที่สำคัญ เพราะหากชุมชนค้นพบคุณค่าของทุนเหล่านี้ จะก่อให้เกิดมูลค่าตามมา และเป็นสิ่งที่ไม่มีวันหมด หากชุมชนนั้นใช้เป็นและจัดการเป็น
5. ทุนโคกทรัพย์ เป็นทุนที่ชุมชนได้ร่วมกันสร้าง ร่วมกันผลิต และสะสมมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ โดยเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นทั้งปัจจัยการผลิต และปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น เรือกสวนไร่นา สิ่งปลูกสร้าง และเงินสะสมที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน อาทิ กองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อ้างใน ไมตรี อินทรีย์, 2560: น. 22) ได้แบ่งทุนทางสังคมออกเป็น 4 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ทุนมนุษย์ คือ บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และนำมาใช้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนร่วม ชุมชน และสังคม บนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจ และจิตอาสา ได้แก่ ผู้นำทางสังคม แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และอาสาสมัครที่มีความรัก เอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะ ได้รับความไว้วางใจ มีความรู้ สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน และใช้ศักยภาพ ตลอดจนคุณสมบัติทั้งหลายที่มีทำคุณประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

2. ทุนสถาบัน คือ การรวมตัวของกลุ่มคนเป็นองค์กรที่มีความศรัทธา ความเชื่อมั่น จิตสำนึกร่วมกัน และความมุ่งมั่นในสิ่งเดียวกัน เพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งการรวมกลุ่มและสถาบันทางสังคมจะเป็นเครือข่ายที่มีพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ เพราะความเป็นกลุ่มจะแสดงให้เห็นถึงความมีศักยภาพ และพลังที่จะช่วยเหลือกันเองและร่วมกันทำประโยชน์เพื่อชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ วัด โรงเรียน และสถาบันครอบครัว ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ

3. ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ การนำเอาองค์ความรู้จากตัวบุคคล ชุมชน ภูมิปัญญา ปราชญ์ท้องถิ่น จนเกิดกระบวนการนำไปพัฒนาเป็นจารีต ประเพณี วัฒนธรรม นำไปสู่การใช้ประโยชน์ และความภาคภูมิใจในตัวตนของตนเอง ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมไทย จารีตประเพณีไทย สถาปัตยกรรมต่าง ๆ อาทิ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ตลอดจนระบบคุณค่า เช่น คุณธรรม วินัย จิตสำนึกสาธารณะ ภูมิปัญญา จารีตประเพณี ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สั่งสมและสืบทอดกันมาจนเป็นสายใยแห่งความผูกพัน เป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทรช่วยเหลือกันและกัน โดยทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่คุมให้คนอยู่ในกรอบจริยธรรม คุณธรรม และทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ

4. ทุนทรัพยากรธรรมชาติ เป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชนทุกชุมชนซึ่งชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น แม่น้ำ น้ำตก ลำธาร ป่าเขา และผลผลิตทางการเกษตรของชุมชน ซึ่งทุนทรัพยากรธรรมชาตินี้เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ด้วยการร่วมกันใช้ประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน จัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม อันนำไปสู่การมีสัมพันธภาพอันดีระหว่างกันของคนในชุมชน

ซึ่งเมื่อได้พิจารณาในรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า ทูทางวัฒนธรรมมักจะแทรกอยู่ใน ทูทางสังคม ดังนั้น นับได้ว่าทูทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของทูทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ ChanNas Thitayan (2555) ที่กล่าวว่า ทูทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทูทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องด้วยประเทศไทยมีความโดดเด่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ตลอดจน ประชาชนชาวไทย และผู้ทรงความรู้ด้านภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่นอยู่ในชุมชนในพื้นที่ของประเทศไทย ดังนั้น หากสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทูทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่แล้วจะนำมาซึ่งการสร้างสรรค คุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจของประเทศต่อไป โดยแบ่งทูทางวัฒนธรรมเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ทูทางวัฒนธรรมเป็นมรดกตกทอด ประกอบด้วยสิ่งที่เคลื่อนที่ได้เช่น บ้านที่เก่าแก่เรื่องที่เป็นเอกสาร ตำรา บ้านที่ และสิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณสถานขนาดใหญ่

2. ทูทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มิใช่เอกลักษณ์พิเศษหรือเนื้อหาของวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการกระทำของมนุษย์ เช่น เอกลักษณ์พิเศษในการทำมาหากิน ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ตามบริบทของพื้นที่นั้น ๆ อาทิ ภาษา สำเนียงการพูด ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ฯลฯ ตลอดจนสุนทรียศาสตร์ – สุนทรียภาพ ซึ่งเป็นความงามตามอารยธรรม ซึ่งควรมีการสืบสานให้คงอยู่ด้วยระบบเครือญาติและระบบสังคม

3. ภูมิปัญญาดั้งเดิม และภูมิปัญญาสมัยใหม่ ได้แก่

3.1 ศาสตร์หรือความรู้ของบรรพชน เช่น ดาราศาสตร์ วิทยาศาสตร์

3.2 ภาษาศาสตร์ และการคำนวณ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ฯลฯ หน่วยชั่ง ตวง วัด

3.3 อาชีวศาสตร์ เป็นความรู้เกี่ยวกับการยังชีพ เช่น เครื่องมือดักจับสัตว์ เครื่องมือทางการเกษตร

3.4 ยุทธศาสตร์ในการป้องกันตนเอง เช่น มวยไทย ฟันดาบ กระบี่กระบอง การเขียนตำราพิชัยสงคราม

3.5 การรักษาสุขภาพหรือแพทยศาสตร์ เช่น การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ สมุนไพร การนวดแผนโบราณ

3.6 การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยใช้ความรู้เชิงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ และธรรมศาสตร์ เช่น ระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ระบบการปกครองแบบธรรมาภิบาล

3.7 ศิลปศาสตร์ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ทางศิลปะ เช่น ช่าง 10 หมู่

ซึ่งสอดคล้องกับ Pierre Bourdieu (อ้างใน ช่อพฤกษ์ ผิวภู, 2560: น. 137) อธิบายว่า ทูทางวัฒนธรรม มี 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

- ก. สิ่งที่มีอยู่ในตัวตนหรือกลุ่มคนมาอย่างยาวนาน เช่น ความคิด ความเชื่อ จินตนาการ
- ข. สิ่งที่เป็นรูปธรรมในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น รูปภาพ หนังสือ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ที่เป็นมรดกโลก
- ค. ความเป็นสถาบัน เช่น กติกา การยอมรับที่หลายคนเห็นร่วมกัน เช่น การยอมรับในสถาบัน พระมหากษัตริย์ วัด และโรงเรียน ประเพณีหรือกิจกรรมร่วมกันของสังคม

จะเห็นได้ว่า ทูทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่จะต้องใช้นำมาใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับทุนทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ถือเป็นทุนพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องรักษาและพัฒนาต่อยอดเพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมนั้น แต่ทั้งนี้ การพัฒนาจะต้องให้เหมาะสม เพราะหากเป็นการพัฒนาต่อยอดที่ไม่เหมาะสมจะนำมาซึ่งการเสื่อมคุณค่าของวัฒนธรรมนั้น ๆ และอาจทำให้วัฒนธรรมนั้นสูญหายไปจากสังคม

ความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรม

ช่อพฤกษ์ ผิวภู (2560: น. 138) กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรมสามารถส่งผลกระทบต่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อมุ่งสู่การเป็น Thailand 4.0 ด้วยการนำวัฒนธรรม แนวคิด และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างเป็นผลิตภัณฑ์และบริการ โดยใช้แนวคิดสร้างสรรค์คุณค่า การสร้างตราสัญลักษณ์สินค้าไทย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันกับนานาประเทศด้วยผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม เช่น งานฝีมือและของที่ระลึก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผลงานศิลปะทุกสาขา พิพิธภัณฑ์สถาน ฯลฯ รวมถึงทุนทางวัฒนธรรมในเรื่องของระบบคุณค่า ค่านิยม ความเชื่อ จารีตประเพณี ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่า ซึ่งสอดคล้องกับคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2551: น. 131 – 134) ที่กล่าวถึงทุนทางวัฒนธรรมว่า ทุนทางวัฒนธรรมสามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศได้ และมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ได้ โดย ช่อพฤกษ์ ผิวภู (2560: น. 138) เห็นว่า ประชาชนคนไทยทุกคนต้องช่วยกันคิด ร่วมกันสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้านการสร้างทุนทางวัฒนธรรม ในการเพิ่มมูลค่าและเสริมสร้างรายได้ และ สหวัฒน์ แนนหนา (2556: น. 1 - 4) กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคม และเป็นจุดแข็งที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ทุนทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การพัฒนาคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างสรรค์ต่อยอดให้เกิดผลิตภัณฑ์ และการบริการทางวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่า

ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนในชาติที่จะต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างจริงจัง โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิม และสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอดด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและสถาบันการศึกษา ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน จึงทำให้มีการนำทรัพยากรในชุมชนทั้งทางธรรมชาติ มรดกภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน งานหัตถกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน มาเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการอย่างยั่งยืนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม เพราะประเทศไทยมีทรัพยากรที่มากมายและหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่รอคอยการพัฒนาขึ้นเป็นสินทรัพย์สร้างสรรค์ (Creative Assets) และต่อยอดเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์” (Creative Industry) จะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และยังเป็นการอนุรักษ์ พื้นฟูอัตลักษณ์และวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมให้เข้มแข็งและดำรงอยู่อย่างยั่งยืน ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ควรดำเนินการ คือ การค้นหาคุณค่าของชุมชน เพื่อนำเสนอจุดขายที่แตกต่าง สร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ส่งเสริมชุมชนให้มีความพร้อมเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีผลิตภัณฑ์ของชุมชน พัฒนาความรู้ ความสามารถในการสร้างมาตรฐาน สร้างเครือข่าย และการเข้าถึงตลาดนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้วยการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดำรงรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะหากสามารถใช้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการผลิตสินค้าและบริการท้องถิ่นได้ทั่วถึงทั้งประเทศ และทุกครัวเรือนหันมาใช้ “ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น” นอกจากจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนแล้ว ยังเป็นจุดเปลี่ยนทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของประเทศไทยที่จะสร้างรายได้ให้กับประเทศบนฐานทุนทางวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องช่วยกันขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมด้วยการกันรักษา สืบทอด สืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิม และประยุกต์กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่หลั่งไหลจากภายนอกประเทศได้อย่างเหมาะสม เพื่อรักษาทุนวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสร้างไว้ และส่งต่อมรดกวัฒนธรรมให้กับคนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น

จะเห็นได้ว่า *ทุนทางวัฒนธรรม* เป็นทุนที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับวัฒนธรรม องค์ความรู้ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้ดั้งเดิมเพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณค่าเดิมของวัฒนธรรมบูรณาการกับแนวคิดวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับวัฒนธรรม เพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วยการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น

2.2 แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นพื้นความรู้ของประชาชนในสังคมที่เป็นที่รับรู้และเข้าใจร่วมกัน โดยมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน อาทิ ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชุมชน แต่โดยรวมแล้วภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่สั่งสมมาจากความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ ผสมกับความเฉลียวฉลาดในการหยั่งรู้อย่างลุ่มลึกบนฐานของความรู้ เพื่อปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อม ทรัพยากร และองค์ความรู้ที่มีอยู่ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทและความเปลี่ยนแปลง ถือว่า “ภูมิปัญญา” เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญของมนุษย์ (ชวน เพชรแก้ว, 2547: น. 14 - 23) ที่มีคุณค่าและนำไปสู่การสร้างมูลค่าด้วยการใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนาสังคม

การใช้ภูมิปัญญาเป็นบริบทสำคัญบริบทหนึ่งของวัฒนธรรมที่แสดงและบ่งชี้ถึงควมมีอารยธรรมและความยั่งยืนมาอย่างยาวนานของชนชาติ เพราะภูมิปัญญาสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการแก้ไขปัญหาของสมาชิกในชุมชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างสงบ ร่าเริงและสันติสุข สำหรับภูมิปัญญาไทยนั้นได้รับการถ่ายทอดและสั่งสมมาจากหลายพื้นที่ (ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปลัมภ์, 2558: น. 3) จึงทำให้ประเทศไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่แม้แต่ในชุมชนเดียวกันยังมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่

ความหมายของภูมิปัญญา

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540: น. 11) นิยามคำว่า “ภูมิปัญญา” หมายถึง ความรู้ ความชัดเจน ความคิด ความเชื่อ ความสามารถที่กลุ่มชนได้มาจากการประสบการณ์ที่ได้สั่งสมจากการปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม โดยภูมิปัญญานั้นเป็นประสบการณ์ ที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น และสืบทอดกันมาเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เป็นทรัพย์สินทางปัญญาอันล้ำค่าของท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่งคือ เป็นพื้นฐานความรู้ ความสามารถของบุคคลในท้องถิ่น และ

ความสัมพันธ์กับแบบแผนการดำรงชีวิตที่ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อม และกระบวนการทางสังคม
เสมือนเป็นแกนหลักของการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

เอี่ยม ทองดี (2542: น. 5 -6) กล่าวว่า ภูมิปัญญามีลักษณะเป็นนามธรรม ดังนี้

1. ความคิด เป็นสิ่งที่คิดตัวมาตั้งแต่กำเนิดที่เรียกว่า Cognitive System ประกอบด้วยระบบประสาทและระบบสมองในการทำหน้าที่คิดให้แก่วิญญาณ ซึ่งนักมานุษยวิทยาเชื่อว่า ทำงานนอกเหนือจากการสั่งการของร่างกาย หมายรวมถึงส่วนที่เป็นจินตนาการ และผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือเป็นที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป

2. ความเชื่อ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้ และภูมิรู้ปรากฏอยู่ในแนวคิดทฤษฎี เช่น ทฤษฎีญาณวิทยา ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริงหรือไม่ หรือว่าเป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริง และการสืบค้นความรู้เรื่อง กาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้หรือความรู้เป็นสิ่งที่ใช้แสดงหรือยืนยันสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งนักปราชญ์หลายคนได้จัดองค์ความรู้ออกเป็นหมวดหมู่ (Category) โดยความรู้หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบหนึ่งของภูมิปัญญาดังกล่าว

3. ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มนั้นมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือความศรัทธา หรือความยึดมั่นถือมั่นที่เป็นสิ่งแกนสำคัญในการดำเนินชีวิต และความมั่นคงของสังคม ความเชื่อมีอยู่หลายระดับ ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันอันเป็นความเชื่อโดยทั่วไป และความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญา

4. ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ คนปรารถนาอยากจะได้ อยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญหรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรัก และมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็นพื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ ทางกาย วาจา และความคิด ค่านิยมเป็นพื้นฐานสำคัญของภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลแต่ละสังคม

5. ความคิดเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้นหลังจากบุคคลหรือชุมชนได้พิจารณา และใคร่ครวญ โดยรอบคอบแล้ว จึงลงมติตัดสินใจว่า ควรจะแสดงออกในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำหรือดำเนินการ ฯลฯ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเป็นไปในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่งที่มีผลสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมา ทั้งกาย วาจา และจิตใจ

6. ความสามารถ หมายถึง ศักยภาพ และประสิทธิภาพที่มีอยู่ภายในบุคคลหรือชุมชนในการ จัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในลักษณะเดียวกับสิ่งเรียกว่า “พรสวรรค์” ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะทางกายและจิตใจ ร่วมกัน โดยแต่ละคนหรือแต่ละชุมชนย่อมจะต้องแตกต่างกันไปเป็นต้นว่า การที่บางคนสามารถปาฐกถาได้ดี ลำดับเนื้อหา และแสดงออกได้อย่างน่าชื่นชม ถือเป็นผลมาจากความสามารถที่มีอยู่ภายในของบุคคลนั้น ๆ หรือ บางชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ก็ถือว่าเป็นความสามารถของชุมชนนั้น ๆ ดังนั้น ความสามารถจึงถือเป็นภูมิปัญญาประการหนึ่ง

7. ความฉลาดไหวพริบ หมายถึง ทักษะที่ปรากฏอยู่ภายในจิตใจ หรือจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่สามารถ นำมาใช้แก้ไข ป้องกัน ควบคุม และคุ้มครองเหตุการณ์ต่าง ๆ ไม่ให้เกิดเป็นปัญหาขึ้นหรือให้เป็นไปตามที่ตนเอง หรือชุมชนต้องการ

จากความหมายของภูมิปัญญาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า “ภูมิปัญญา” เป็นองค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในชุมชนที่ได้จากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง เป็นทรัพย์สินทางปัญญา อันล้ำค่าของท้องถิ่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นพื้นฐานความรู้ ความสามารถของบุคคลในท้องถิ่น และความสัมพันธ์กับแบบแผนการดำรงชีวิตที่ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติแวดล้อม และกระบวนการทางสังคม เสมือนเป็นแกนหลักของการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข (ปนัดดา โตคำนุช, 2563: น. 9) ซึ่งสอดคล้องกับ สามารถ จันทรสूरย์ (2534: น. 65) ที่ให้คำนิยาม “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่กว้างและลึก เป็นสิ่งที่ชาวบ้านสามารถคิดเองและ ทำเองได้ โดยอาศัยศักยภาพที่มีในชุมชนในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

รัตนะ บัวสนธิ์ (2537: น. 26) ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ กระบวนทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนทัศน์ดังกล่าวมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา จารีตประเพณี ที่ได้ถ่ายทอด สืบสอน และปฏิบัติสืบต่อกันมา รวมถึงการพัฒนาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ในแต่ละยุคสมัย โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของตนเองและชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ลักษณะที่ 3 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง

คมพล สุวรรณภู (2550: น. 126) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ได้ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้สติปัญญา และการสั่งสมความรู้ของตนในหลากหลายองค์ความรู้ที่ผสมผสานกันอย่างลงตัวและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ และกระบวนการทางสังคม เพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้ในสภาพที่เหมาะสม ตลอดจนมีการถ่ายทอดกระบวนการเหล่านั้นสืบต่อกันตลอดมาอย่างต่อเนื่อง ดังคำกล่าวที่ว่า *ชั่วลูกชั่วหลาน*

บุญชัย งามวิทย์โรจน์ และคณะ (2552: น. 17) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของมนุษย์ในการแก้ปัญหา การปรับตัว การจัดความสัมพันธ์ และการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเองและบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา อันนำไปสู่การเป็นความรู้แบบองค์รวม (Holistic) ที่มีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับระบบสังคม วัฒนธรรม และความเชื่อทางศาสนาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์

จึงกล่าวได้ว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการสังเกต ประสบการณ์ ความเชื่อ การเรียนรู้ รวมถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ เพื่ออาศัยหรือใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น นอกจากนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ยังมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน จากรุ่นสู่รุ่น เป็นระยะเวลายาวนาน จนกลายมาเป็นแบบแผนของชุมชน

ลักษณะของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมจากประสบการณ์ การปรับปรนวิถีชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามบริบทของพื้นที่ และถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างยาวจนกลายเป็นแบบแผนที่ได้รับการยอมรับในสังคม ดังที่ กฤษณา วงษาสันต์ และคณะ (อ้างใน ญัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์, 2558: น. 8) กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญา ดังนี้

1. ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. ภูมิปัญญาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในการดำเนินชีวิต
4. เป็นความสามารถในการแก้ไขปัญหาชีวิต การบริหารจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
5. มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ของตนเอง
6. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาทางสังคม

สุพจน์ แสงเงิน และคณะ (2550: น. 108 – 109) กล่าวถึงลักษณะโดยรวมของภูมิปัญญา ดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม โดยคนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร อาทิ การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำประมง ดังนั้น การตอบสนองความต้องการในการทำมาหาเลี้ยงชีพ จึงก่อให้เกิดเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ
2. มีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา เนื่องจากศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ดังนั้น จึงทำให้พุทธศาสนิกชนมีวิธีการดำรงชีวิตตามหลักคำสอนของศาสนา ความคิด ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ฯลฯ
3. เกิดจากการเรียนรู้ในชีวิตจริง ทดลองด้วยการปฏิบัติและใช้ของจริง รวมถึงความต้องการใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น อาทิ ความรู้เรื่องสมุนไพร การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน ฯลฯ
4. มีการรวบรวมไว้ในลักษณะของครูภูมิปัญญา ที่ได้ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งในลักษณะการสอนด้วยการเป็นศิษย์ หรือในลักษณะครูพักลักจำ ตลอดจนการบันทึกในรูปแบบของใบลาน พับสา และสมุดข่อย

จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญามีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมโดยภาพรวมในหลากหลายมิติ เช่น สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และการผสมผสานอย่างมีนัยยะ เพื่อแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตตามบริบทของพื้นที่ และนำไปสู่การถ่ายทอดจากชุมชนหนึ่งไปสู่ชุมชนหนึ่ง จนเกิดการประยุกต์และพัฒนาให้มีรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน

ประเภทของภูมิปัญญา

สารานุกรมไทย สำหรับเยาวชน ฯ เล่มที่ 23 (อ้างใน ปนัดดา โศคันธุ, 2564: น. 11 - 12) ได้แบ่งสาขาภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม คือ ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยพัฒนาบนพื้นฐานของคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม คือ การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมกับทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
3. สาขาการแพทย์แผนไทย คือ ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัย
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน คือ ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมการบริหารกองทุน และธุรกิจชุมชน ทั้งที่เงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ คือ ความสามารถในการจัดสวัสดิการ เพื่อประกันคุณภาพชีวิตให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
7. สาขาศิลปกรรม คือ ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ อาทิ จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ ฯลฯ
8. สาขาการจัดการองค์กร คือ ความสามารถในการบริหารจัดการ การดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร อาทิ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน ฯลฯ

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม คือ ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น วรรณกรรมท้องถิ่น การปริวรรต การฟื้นฟูการจัดเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่น เป็นต้น

10. ศาสนาและประเพณี คือ ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอน ทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพาส การปฏิบัติที่บังเกิดผลดีต่อบุคคล และสิ่งแวดล้อม

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2550: น. 18) จำแนกภูมิปัญญาออกได้ 2 ประเภท คือ

1. ภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ แนวคิด ค่านิยม ปรัชญาการดำเนินชีวิต ฯลฯ
2. ภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ เครื่องดนตรี ศิลปหัตถกรรม อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ขณะที่ จิราภรณ์ เวฬุวนารักษ์ (อ้างใน วนิดา นาคีสังข์, 2559: น. 9 – 11) ได้จำแนกประเภทของ ภูมิปัญญา ดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา จากความหลากหลายทางศาสนาและพื้นฐานทางความเชื่อที่ต่างกัน จึงทำให้ภูมิปัญญาประเภทนี้มีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญานี้ เป็นเสาหลักหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคม ด้วยการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น เช่น ความเชื่อของคนล้านนา ซึ่งนอกจากความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาหลักแล้ว คนล้านนายังมีความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ ผีสงฆ์เทวดา โชคลาง และสิ่งเหนือธรรมชาติทั้งที่พิสูจน์ได้ และที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ โดยคนล้านนาได้นำมาผสมผสานเข้าด้วยกันอย่างลงตัว จนเกิดเป็นประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรม และกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาวล้านนาในที่สุด

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม ภูมิปัญญาประเภทนี้มีความสำคัญ ด้วยเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมให้เป็นไปอย่างมีความสุข

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับศิลปะพื้นบ้าน เป็นการถ่ายทอดงานศิลปะที่มีลักษณะคุณค่าเฉพาะถิ่นที่เกิดจากการสร้างสรรค์ทรัพยากรภายในชุมชน

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับอาหารและผักพื้นบ้าน เป็นการใช้เทคนิคการถนอมอาหารและการปรุงอาหาร เพื่อให้สามารถเก็บอาหารที่มีอยู่เป็นจำนวนมากสำหรับการบริโภคได้ยาวนานกว่าปกติ

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้าน ด้วยการผลิตอุปกรณ์ในการละเล่นจากวัสดุพื้นบ้านและวัสดุธรรมชาติ ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับธรรมชาติ

6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์คนในชุมชน ดังจะเห็นได้จากซากอารยธรรมและร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่กระจายตัวทั่วไปในประเทศไทย เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงเทคนิค ความคิด ความเชื่อของบรรพชนในการสร้างสรรค์ และส่งต่อให้เป็นมรดกของท้องถิ่น เช่น เรือนกาแล เรือนปั้นหยา

7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน เป็นการแสดงออกถึงความสนุกสนานจากการประกอบอาชีพและวิถีชีวิตในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึง วิถีชุมชนของแต่ละท้องถิ่น

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรและตำรายาพื้นบ้าน ซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของบรรพชนที่ได้สร้างสรรค์ และสั่งสมผลงาน ตลอดจนการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ปัจจุบันยังคงเห็นการใช้สมุนไพรเพื่อการบำบัดและรักษาโรคควบคู่กับการแพทย์สมัยใหม่

9. ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการประดิษฐ์เครื่องมือและเครื่องใช้ต่าง ๆ โดยภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

10. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวไทยที่นำไปสู่การเกิดภูมิปัญญาเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมในการแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูก และเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาเกิดจากการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่ถูกส่งต่อผ่านกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ตลอดจนการปรับปรนได้อย่างเหมาะสมตามความแตกต่างตามบริบทของพื้นที่ที่นำไปสู่ความแตกต่างของภูมิปัญญาในแต่ละพื้นที่ จึงทำให้เกิดอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ที่ทำให้แต่ละชุมชนที่มีลักษณะเป็นองค์รวมและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม ตลอดจนก่อให้เกิดคุณค่าและมูลค่าในท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยววิถีชุมชน สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (ปนัดดา โตคำนุช. 2564: น. 14) เป็นต้น

2.3 แนวคิดการจัดการความรู้

ความรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนา ตลอดจนเป็นทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่และสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น ทุกชุมชนจึงต้องมีการจัดการความรู้ที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืนด้วยองค์ความรู้ของชุมชน โดยการจัดการความรู้จะเป็นการทำความร่วมมือกันระหว่างคนในและคนนอกชุมชนที่ต้องร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ประกอบกับปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสิ่งที่ทำให้คนเราสำเร็จสมดังความมุ่งหมาย คือ ความรู้ ซึ่งทุกคนต่างมีโอกาสในการแสวงหาความรู้ เพราะความรู้เป็นสิ่งที่มียู่รอบตัวและมีอยู่ทั่วไป สามารถแบ่งความรู้ ออกเป็น 2 ประเภท (เจนเนตร มณีนาถ และคณะ, 2546 : น. 2 – 3) คือ

1. ความรู้ที่แสดงออกมาให้เห็นหรือที่เรียกว่า ความรู้ชัดแจ้ง เป็นความรู้ที่เห็นได้ เป็นลายลักษณ์อักษร และเป็นความรู้ที่จัดเก็บในรูปแบบต่าง ๆ
2. ความรู้แบบนัยหรือซ่อนเร้น เป็นความรู้ที่ซ่อนเร้นในตัวบุคคล ยากที่จะแสดงหรือถ่ายทอดออกมา

ซึ่งความรู้ทั้งสองนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับดำเนินการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมของชุมชน และเป็นสิ่งท้าทายว่า จะทำอย่างไรถึงจะนำความรู้ โดยเฉพาะความรู้ซ่อนเร้นออกมาใช้ประโยชน์ ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการความรู้และกระจายความรู้ที่ซ่อนเร้นในตัวบุคคลออกมา ก่อนที่ความรู้ดังกล่าวจะสูญหายไปกับตัวบุคคล สอดคล้องกับความหมายของการจัดการความรู้ที่ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551: น. 6) กล่าวว่า การจัดการความรู้ เป็นการจัดการให้มีการค้นพบความรู้ ความชำนาญที่แฝงเร้นในตัวคน (Tacit Knowledge) และการดึงออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตกแต่งให้ง่ายต่อการใช้สอย และทำให้มีประโยชน์เพิ่มขึ้น รวมทั้งการต่อยอดให้สามารถใช้ได้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง และกาลเทศะมากขึ้น รวมถึงเป็นการนำความรู้ใหม่และความรู้เก่ามาสมานกัน อันนำไปสู่การเกิดความรู้ใหม่หรือนวัตกรรมใหม่ ที่สำคัญคือ เกิดการเรียนรู้และเกิดปัญญาร่วมกันทั้งกลุ่ม และวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาเรื่องยาก ๆ ได้สำเร็จ” นอกจากนี้ บุญดี บุญญากิจ และคณะ (2548: น. 23) ได้กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นกระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่หรือที่ได้เรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้ เป็นต้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดการความรู้เป็นการค้นหา รวบรวม แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันและการนำไปใช้ ตลอดจนการเผยแพร่ ซึ่ง “คน” ถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีค่ามากในองค์กรหรือชุมชน และเป็นปัจจัยหลักที่จะทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ แต่ทั้งนี้การจัดการความรู้ไม่ได้เป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้โดยตรง แต่เป็นวิธีการที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความรู้และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมถึงการทำให้ความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลถูกสกัดออกมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง เพื่อเก็บรวบรวมอย่างเป็นระบบ พร้อมนำไปเผยแพร่ก่อนที่รู้นั้นจะสูญหายไปจากชุมชน

ในการจัดการความรู้มีกระบวนการจัดการหลัก ๆ ที่สำคัญ (ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ, 2548: น. 47 – 52) ดังนี้

- (1) การแสวงหาความรู้
- (2) การเก็บรวบรวมความรู้
- (3) การถ่ายทอดและการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์

ทั้งนี้ องค์ความรู้ในชุมชนจะมีทั้งความรู้ที่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและความรู้ที่แฝงเร้นโดยเฉพาะความรู้ที่แฝงในตัวบุคคล ซึ่งเป็นความรู้และประสบการณ์ในอดีตที่อยู่ในความทรงจำ ด้วยการบอกเล่าประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านความทรงจำ ซึ่งความรู้เหล่านี้หากไม่มีการจัดการก็จะหายไปกับกาลเวลาพร้อมตัวบุคคล ดังนั้นจึงต้องมีสกัดความรู้ออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน เพื่อเป็นคลังความรู้ของชุมชน และเผยแพร่ให้กับคนนอกชุมชนได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในชุมชน ได้ร่วมรับรู้และภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม

2.4 แนวคิดการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นรูปแบบการพัฒนาตนเองรูปแบบหนึ่งที่ได้รับการยอมรับและแพร่หลายที่สุด (Boydell อ้างใน เปาวลี วิมูลชาติ, 2549 : น. 25) ซึ่งทุกองค์กรนิยมนำไปใช้กับพนักงานใหม่และพนักงานปัจจุบัน ด้วยเป็นกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากร รวมถึงเป็นการเพิ่มความรู้ ความเชี่ยวชาญ และการพัฒนาทักษะที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากรในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร (กุลสิรี ไคว์สุวรรณ, 2550: น. 234) สอดคล้องกับ ลัดดาวัลย์ สำราญ (2558: น. 111) ที่กล่าวว่า การฝึกอบรมจะช่วยยกระดับความรู้ในเชิงการจัดการ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และความรับผิดชอบ ตลอดจนมีความสามารถในการพัฒนางานใหม่ ๆ ให้ความทันสมัยก้าวทันโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรู้เท่าทัน

ความหมายของการฝึกอบรม

วิเชียร วิทย์อุดม (2555: น. 106) ให้ความหมายของการฝึกอบรม (Training) คือ กระบวนการเรียนรู้ที่รวมเอาทักษะของการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม แนวคิด กฎระเบียบหรือทัศนคติให้เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานของพนักงาน โดยปกติผู้จัดการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการฝึกอบรมให้กับพนักงานในเบื้องต้น แต่บางครั้งหน้าที่นี้มักจะถูกมอบหมายให้พนักงานเก่า ซึ่งเป็นรุ่นพี่ในแผนกเป็นผู้ดำเนินการแทน ทั้งนี้ ประสิทธิภาพของการฝึกอบรมจะส่งผลต่อการเพิ่มผลผลิต และสร้างทัศนคติต่องานให้กับพนักงาน

ลัดดาวลัย สำราญ (2558: น. 112) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมหนึ่งในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ถูกจัดทำขึ้นอย่างมีระบบ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ตลอดจนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและทัศนคติ ที่จะทำให้นักงงานสามารถปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบันให้สำเร็จและบรรลุเป้าหมายขององค์กร สอดคล้องกับ บุญเลิศ กลิ่นรัตน์ (2548: น. 274) ที่กล่าวว่า การฝึกอบรม เป็นกิจกรรมการวางแผนที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ และใช้กิจกรรมนั้นพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร ในด้านความรู้เกี่ยวกับงาน ทักษะ และเจตคติที่มีต่องานและองค์กร โดยมุ่งให้เกิดพฤติกรรมใหม่ที่พึงประสงค์มาทดแทนพฤติกรรมเดิม ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของการปฏิบัติงานที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากร เช่นเดียวกับ ชนกานต์ สมานมิตร (2562) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการปรับปรุงพฤติกรรม อันจะนำมาซึ่งการแสดงออกที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กรที่กำหนดไว้

จะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่ยิยมใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ (บุญเลิศ กลิ่นรัตน์, 2548: น. 237) เฉกเช่นเดียวกับ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งมีหน้าที่ในการสนับสนุนทางวิชาการเพื่อสร้างความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้กับนักศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้วยกิจกรรมเสริมนอกหลักสูตร

ประโยชน์ของการฝึกอบรม

จากความหมายของการฝึกอบรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นได้ถึงความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรมที่ทุกองค์กรไม่ว่าขนาดแต่สถาบันการศึกษาที่อาจจะละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญ ด้วยการฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างบุคลากรคุณภาพขององค์กร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการฝึกอบรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องกับความจริงก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเหตุทำให้ต้องมีการพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร โดยมีวัตถุประสงค์การฝึกอบรม (บุญเลิศ กลิ่นรัตน์, 2548: น. 375 – 376) ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ขององค์กร เป็นวัตถุประสงค์ที่เอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจขององค์กรเป็นหลัก และเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตั้งแต่ระดับปฏิบัติการจนถึงระดับสูงสุด คือ องค์กร

1.1 กระตุ้นความสนใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร

1.2 สอนหรือแนะนำวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด

1.3 พัฒนาระบบวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

1.4 ลดการสิ้นเปลืองและป้องกันอุบัติเหตุอันตรายในการทำงาน

1.5 จัดวางมาตรฐานในการปฏิบัติงาน

1.6 พัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของบุคลากร

1.7 พัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหาร โดยเฉพาะด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เกิด

ความพึงพอใจกับทุกฝ่ายในองค์กร

1.8 ฝึกอบรมบุคลากรเพื่อรองรับการขยายตัวขององค์กรและธุรกิจ

1.9 ให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพแก่สาธารณชน

1.10 เพื่อค้นหาวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ในการปฏิบัติงานของบุคลากรแต่ละฝ่าย

2. วัตถุประสงค์ส่วนบุคคล เป็นวัตถุประสงค์ที่เอื้อประโยชน์แก่บุคลากรผู้ปฏิบัติงานโดยตรง

2.1 ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่

2.2 พัฒนาเจตคติ ทักษะ และบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน

2.3 พัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของบุคลากร

2.4 ฝึกฝนบุคลากรในการใช้วิจารณญาณ ในการวินิจฉัยเพื่อพิจารณาตัดสินใจที่ถูกต้องและ

เหมาะสม

2.5 เรียนรู้งานใหม่ และป้องกันหรือลดอันตรายจากการปฏิบัติงาน

2.6 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมสำหรับการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

2.7 ส่งเสริมและสร้างขวัญ กำลังใจให้กับบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน

2.8 สร้างความเข้าใจที่ตรงกันนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กรให้แก่บุคลากรที่กำลัง

ปฏิบัติงาน

2.9 เพื่อให้บุคลากรค้นหาและพัฒนาวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ในหน้าที่ของตนเอง

มงคล กรัตนะนุตตะ (2556: น. 20 – 25) แบ่งประโยชน์ของการฝึกอบรม โดยพิจารณาจากผู้ที่ได้รับประโยชน์ออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. ประโยชน์ในระดับองค์กร

1.1 ช่วยลดค่าใช้จ่ายทางด้านแรงงาน ซึ่งค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมนั้นสามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้

1.2 ช่วยประหยัดทรัพยากรขององค์กร เพราะหากไม่มีการฝึกอบรม จะทำให้พนักงานทำงานผิดพลาด ทำให้เครื่องมือต่าง ๆ ชำรุดเสียหาย ดังนั้น การฝึกอบรมจะช่วยลดความสูญเสียวัสดุ อุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อีกทั้งทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

1.3 ช่วยเพิ่มผลผลิตให้กับองค์กร ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเมื่อพนักงานมีความรู้ความเข้าใจในการทำงาน ย่อมส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิต

2. ประโยชน์ในระดับผู้บริหาร / หัวหน้างาน

2.1 ช่วยพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีทักษะในการทำงานที่สูงขึ้น

2.2 ช่วยลดปัญหาและแก้ไขงานที่ผิดพลาด

2.3 ช่วยเสริมสร้างภาวะการเป็นผู้นำที่เก่งงาน เก่งคน และเก่งคิด

3. ประโยชน์ในระดับบุคคล

3.1 เพิ่มคุณค่าในตัวบุคลากร เป็นการยกระดับทักษะฝีมือและความสามารถให้สูงขึ้น ด้วยการฝึกอบรมจะสร้างและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเพิ่มมากขึ้น

3.2 ช่วยพัฒนาความคิดและทัศนคติ เพื่อนำไปประยุกต์กับการปฏิบัติงาน

3.3 ช่วยเสริมสร้างทักษะและความสามารถให้สูงขึ้น ด้วยบุคลากรนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้กับงานของตน จึงทำให้งานในความรับผิดชอบมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น อีกทั้ง ทักษะและความสามารถนั้นจะติดตัวบุคคลนั้นตลอดไป

จะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญและมีประโยชน์ต่อการพัฒนาทั้งในระดับองค์กร และระดับบุคคล ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรจะต้องให้ความสำคัญและส่งเสริมให้บุคลากรขององค์กรได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ การฝึกอบรมเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย และไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน เพียงเริ่มต้นจากการสำรวจความต้องการของบุคลากรในองค์กรเพื่อให้ทราบถึงความต้องการ อันนำไปสู่กระบวนการดำเนินการฝึกอบรมได้ตรงกับความต้องการที่ของบุคลากรในองค์กรอย่างแท้จริง เพื่อสร้างบุคลากรคุณภาพ

ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายขององค์กร ดังเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คือ สถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น จึงทำให้สำนักศิลปะและวัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับการส่งเสริม สนับสนุน เอกลักษณ์ดังกล่าวของมหาวิทยาลัย ด้วยการพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน ผ่านกิจกรรมนอกห้องเรียน

เทคนิคการฝึกอบรม

การฝึกอบรมที่จะประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จะต้องมียุทธวิธีการฝึกอบรมหรือเทคนิคการฝึกอบรมเป็นเครื่องมือในการทำให้การฝึกอบรมนั้นประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ซึ่งผู้เข้าอบรมที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น ในการเลือกใช้เทคนิคการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมการอบรม เป็นสำคัญ โดยมีเทคนิคการฝึกอบรม (Training Technique) ซึ่งนิยมใช้กันโดยทั่วไป ดังต่อไปนี้

บุญเลิศ กลิ่นรัตน์ (2548: น. 377 – 380) แบ่งวิธีการฝึกอบรม ดังต่อไปนี้

1. การบรรยาย เป็นวิธีการเก่าแก่และใช้กันอย่างแพร่หลายในการฝึกอบรม โดยเป็นการถ่ายทอดข้อมูลจากผู้ส่งสาร (วิทยากร) ไปยังผู้รับสาร (ผู้เข้าร่วมการอบรม) ด้วยภาษาพูด ดังนั้น ผู้บรรยายจะต้องมีความสามารถเฉพาะตัวในการถ่ายทอดข้อมูลที่สูงมาก และสามารถใช้สื่อช่วยถ่ายทอดข้อมูลได้เป็นอย่างดี รวมถึงต้องสามารถสร้างบรรยากาศที่ดึงดูดให้ผู้เข้าอบรมให้สนใจจดจ่อกับการบรรยาย ด้วยเป็นการสื่อสารทางเดียว (one – way communication) โดยผู้บรรยายจะเป็นผู้ดำเนินการทุกอย่าง ส่วนผู้เข้าอบรมจะเป็นผู้ฟัง และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ซักถามเมื่อสิ้นสุดการบรรยาย

2. การประชุมอภิปราย ส่วนใหญ่จะใช้ในการฝึกอบรมระดับผู้บริหาร ด้วยเป็นการประชุมเพื่อปรึกษาหารือและร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ไขปัญหา ตลอดจนแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นระหว่างกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวทางเดียวกัน มักจะใช้กับการฝึกอบรมที่มีจำนวนผู้เข้าอบรมไม่มาก โดยจะแยกการประชุมใหญ่ออกเป็นกลุ่มย่อย โดยทั่วไปจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหาร เช่น ปัญหาเกี่ยวกับนโยบาย แผนกลยุทธ์ แผนงาน การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การวิเคราะห์ปัญหา การซักถามทบทวนความเข้าใจ การปฏิบัติงานที่กำลังดำเนินงานหรือก่อนจะลงมือปฏิบัติ

3. การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการให้ผู้เข้าอบรมได้แสดงเรื่องราวซึ่งสมมติขึ้นให้เหมือนกับเหตุการณ์จริง โดยผู้แสดงแต่ละคนจะไม่ทราบถึงบทบาทหรือบทเจรจาจากก่อนหน้านี้ ซึ่งการแสดงบทบาทสมมติจะเป็นลักษณะการเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เข้าอบรมเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน กระตุ้นความสนใจ และทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกัน

4. การศึกษากรณีตัวอย่าง เป็นการนำเอาปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ ที่อาจจะเป็นเรื่องจริงหรือเรื่องสมมติขึ้น มาให้ที่ประชุมได้พิจารณาวิเคราะห์และค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหา ซึ่งวิธีการนี้ต้องการให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกวิเคราะห์ปัญหาในเวลาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการนี้จะฝึกความสามารถในการวิเคราะห์ วินิจฉัย และการใช้วิจารณญาณการตัดสินใจที่ถูกต้อง แม่นยำ และรวดเร็ว เพื่อให้สามารถนำไปใช้กับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดจริงได้ โดยวิธีการนี้ได้ถูกนำมาใช้ในครั้งแรกในการฝึกอบรมเมื่อประมาณกว่า 14 ปี มาแล้วที่ Harvard Business School และเป็นวิธีการที่นิยมอย่างแพร่หลาย

5. การสาธิต เป็นวิธีการเก่าแก่ที่ใช้กันมาอย่างยาวนาน เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและเห็นประโยชน์ได้อย่างทันตาเห็น โดยเป็นการเรียนรู้ด้วยการอธิบายประกอบการแสดงจากของจริง จึงทำให้เกิดความเข้าใจและจดจำได้ทันที

6. การสัมมนา วิธีการนี้ส่วนใหญ่จะใช้สำหรับพัฒนาผู้บริหารระดับสูง ด้วยการจัดการประชุมเป็นกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกที่เหมาะสมไม่มากไม่น้อยจนเกินไป ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้อย่างอิสระเสรี ด้วยการกำหนดหัวข้อและมีผู้ควบคุมการอภิปรายให้อยู่ในประเด็นที่กำลังพิจารณา โดยทุกคนจะต้องร่วมกันอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

7. การระดมความคิด เป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมทุกคนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน โดยไม่ต้องกังวลว่าความคิดของตนจะถูกต้อหรือไม่ จากนั้นจะเลือกความคิดเห็นที่ดี มีประโยชน์และเหมาะสมกับหัวข้อที่กำหนด ซึ่งวิธีการนี้เป็นที่นิยมอย่างยิ่ง ด้วยสามารถนำผลการระดมความคิดเห็นไปใช้แก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ อีกทั้ง วิธีการนี้ยังเป็นการฝึกให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักเคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตนเอง

8. เกมจัดการ เป็นวิธีการฝึกให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกการตัดสินใจ ด้วยการสร้างแบบจำลองจากเหตุการณ์จริงของการบริหาร โดยนำมาให้ผู้เข้าอบรมได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหาขณะเข้ารับการฝึกอบรม ด้วยการแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อแข่งขันเสนอแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งความสำเร็จของวิธีการนี้จะขึ้นอยู่กับข่าวสารและความสามารถในการเลือกข่าวสารที่จะเป็นข้อมูลประกอบการเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา

9. การประชุมแบบซินดิเกต (Syndicate Method) เป็นวิธีการที่นิยมใช้ในสถาบันพัฒนานักบริหาร โดยแบ่งผู้เข้าอบรมเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อร่วมกันพิจารณาปัญหา โดยสมาชิกของแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยบุคลากรจากหลายสาขาอาชีพที่มาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างกัน ดังนั้นเมื่อกลุ่มย่อยร่วมกันพิจารณาปัญหาแล้ว จะนำผลการพิจารณาของแต่ละกลุ่มย่อยเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

10. การอภิปรายเป็นคณะ ซึ่งผู้เข้าร่วมการอภิปรายจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในหัวข้อที่จะอภิปรายโดยสามารถตอบข้อซักถาม และแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และสำคัญที่สุด คือ ผู้นำการอภิปราย จะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในหัวข้อที่จะอภิปรายอย่างลึกซึ้ง

กุลสิรี โค้วสุวรรณ (2550: น. 250 – 258) กล่าวถึงเทคนิคการฝึกอบรม ดังนี้

1. การบรรยาย จะใช้วิธีการพูดเป็นส่วนใหญ่ และเป็นวิธีการที่มีข้อดีหลายประการเช่น เป็นวิธีการที่รวดเร็วและง่ายในการให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมกลุ่มใหญ่ โดยอาจจะมีสื่อช่วยเสริมการบรรยาย เช่น เอกสารประกอบการบรรยาย ทั้งนี้ ผู้บรรยายจะต้องมีเทคนิคในการทำให้ผู้ฟังสนใจตลอดการบรรยาย แต่วิธีการนี้จะมีข้อจำกัด คือ เป็นการสื่อสารทางเดียว ไม่มีเครื่องมือที่จะติดตามผลว่า ผู้ฟังได้รับความรู้เพียงใดจากการบรรยาย แม้ว่าผู้บรรยายจะมีความสามารถเพียงใด หากว่าผู้ฟังไม่สนใจที่จะฟังก็จะไม่เกิดผลตามต้องการ ดังนั้น วิธีการฝึกอบรมด้วยการบรรยายจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้ของผู้ฟัง และความสามารถของผู้บรรยายเป็นสำคัญ

2. การประชุมอภิปราย เป็นวิธีการที่นิยมใช้การฝึกอบรมบุคลากรที่มีความรู้และผู้บริหารตั้งแต่ระดับกลางขึ้นไป เนื่องจากการประชุมเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นระหว่างกันเพื่อหาหนทางในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ การประชุมในรูปแบบนี้สามารถจัดในลักษณะกลุ่มย่อย ส่วนใหญ่จะเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับนโยบาย แผนงานขององค์กร การวิเคราะห์ และแก้ปัญหา ความขัดแย้งภายในหน่วยงาน ตลอดจนซักซ้อมความเข้าใจในการปฏิบัติงาน สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การประชุมโดยตรง การประชุมกึ่งปรึกษา และการประชุมแก้ปัญหา โดยการประชุมโดยตรงเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากที่สุด

3. การสัมมนา เป็นวิธีการฝึกอบรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้และผู้บริหารของแต่ละองค์กร สำหรับกลุ่มที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก ด้วยการกำหนดประเด็นที่จะพิจารณาและเปิดโอกาสให้บุคลากรแต่ละคนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเสรี โดยผู้ดำเนินการอภิปรายทำหน้าที่ดูแลและควบคุมการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าสัมมนาให้อยู่ภายในขอบเขตและแนวทางที่กำหนด

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการฝึกอบรมที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม โดยเน้นทั้งทางด้านวิชาการและการปฏิบัติ

5. การแสดงบทบาทสมมติ วิธีการนี้มักจะใช้ร่วมกับวิธีการอื่น ๆ เช่น การบรรยาย การประชุมอภิปราย โดยมีลักษณะคล้ายกับวิธีการศึกษาจากตัวอย่างเพียงแต่สมมติให้ผู้เข้าร่วมการอบรมแสดงบทบาทให้เห็นจริงแทน ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความสุข ไม่เบื่อหน่าย อีกทั้งเป็นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เข้าอบรมให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

6. การศึกษาจากตัวอย่าง วิธีการนี้เหมาะสำหรับการฝึกอบรมวิชากฎหมาย การบริหาร งานบุคคล การตลาด การจัดการผลิต และนโยบายธุรกิจ ด้วยการดูจากตัวอย่างเพื่อฝึกฝนและหาข้อเปรียบเทียบ ด้วยการนำเอาปัญหาตัวอย่างพร้อมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ผู้เข้าอบรมศึกษา วิเคราะห์ และหาทางแก้ปัญหา ทั้งนี้ ตัวอย่างที่นำมาพิจารณาอาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงแต่สิ้นสุดลงและรับรู้ผลแล้ว หรือจากการดัดแปลงเหตุการณ์จริงให้เหมาะสมกับหัวข้อ ซึ่งจะเหมือนกับวิธีการแสดงบทบาทสมมติที่เป็นการเรียนรู้จากการกระทำ

7. การสาธิต เป็นแนวคิดที่ว่าการเห็นของจริงจะทำให้เกิดความรู้ได้ดีกว่าการฟังและการคิด โดยเฉพาะวิธีการทำงานบางอย่างไม่อาจสอนได้ด้วยการพูดเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยอุปกรณ์การปฏิบัติงานด้วย ทั้งนี้ การสาธิตจะทำให้เกิดการเห็นและการสัมผัสควบคู่กันไป เป็นวิธีการให้ความรู้แก่ผู้เข้าอบรมได้อย่างรวดเร็ว และสามารถแก้ไขปัญหาได้ทันที

8. การฝึกอบรมขณะปฏิบัติงาน เป็นการฝึกอบรมอย่างไม่เป็นทางการ และเป็นการฝึกอบรมโดยตรงจากการทำงาน ด้วยการสอนงาน การหมุนเวียนงาน และการฝึกอบรมด้วยการฝึกงาน ซึ่งการฝึกอบรมด้วยวิธีการนี้จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อย ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น ห้องเรียน โปรแกรมการเรียน เป็นวิธีการที่ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้พร้อมดำเนินการผลิตผลงาน สะดวก และได้รับการตอบสนองกลับอย่างรวดเร็ว

9. การฝึกอบรมโดยการทำงาน เป็นวิธีการฝึกอบรมที่นิยมกันมาก เพราะเป็นการสอนให้มีความรู้จริง โดยใช้สถานที่ทำงานเป็นที่ฝึกอบรม วิธีการนี้เหมาะสำหรับการทำงานที่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ ผู้เข้าอบรมมีจำนวนไม่มาก ด้วยเป็นงานประเภทไร้ฝีมือหรือกึ่งฝีมือ

10. การฝึกอบรมแบบปฐมนิเทศ เป็นการแนะนำคนเข้าทำงานใหม่ให้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ของบริษัท เป็นเครื่องมือแรกในการปรับที่ท่าของพนักงานที่เข้าใหม่ให้คุ้นเคยกับองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อองค์กร

11. การอบรมโดยการสร้างสถานการณ์จำลองหรือการจำลองแบบ เป็นการจัดสภาพแวดล้อมในการฝึกอบรมให้เสมือนจริงมากที่สุด มีเป้าหมายให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ฝึกการปฏิบัติจริงที่ไม่ใช่การฝึกขณะปฏิบัติงาน มีการใช้อุปกรณ์เลียนแบบเข้ามาช่วยในการฝึก เช่น การฝึกดับเพลิง การฝึกดำน้ำ การฝึกการบิน ฯลฯ

12. การฝึกให้ทำงาน วิธีนี้จะคล้ายกับวิธีการฝึกอบรมโดยการทำงาน คือ มีอุปกรณ์ต่าง ๆ คล้ายกับการปฏิบัติงานจริง เช่น มีเอกสาร แบบฟอร์ม และรายงาน ฯลฯ เพียงแต่ไม่ได้จัดในที่ทำงาน เป็นการนำปัญหาต่าง ๆ มาใส่ตะกร้า และหยิบปัญหาหนึ่งขึ้นมาจากตะกร้า จากนั้นให้ผู้เข้าอบรมแก้ปัญหาที่ละอย่างภายในเวลาที่กำหนด วิธีนี้จะเป็นการฝึกให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา และวัดความรู้ความสามารถในการตัดสินใจ ซึ่งวิธีนี้จะใช้สำหรับผู้ผ่านการอบรมมาแล้ว

13. การฝึกอบรมแบบเกมธุรกิจ เป็นวิธีการฝึกอบรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เข้าอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานทางธุรกิจ โดยแบ่งผู้เข้าอบรมออกเป็นหลายทีม และมอบหมายให้แต่ละทีมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งทุกคนจะต้องปรึกษาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในลักษณะที่สามารถนำมาใช้บริหารงานได้จริงและอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยผลการอบรมจะทำให้ผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรของตน

14. การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ เป็นการใช้สื่อและสื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการฝึกอบรม เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ สื่อออนไลน์ ฯลฯ ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจน ลดต้นทุนการฝึกอบรม และสามารถอบรมได้ในจำนวนที่มากกว่าโดยไม่ต้องเดินทางมายังสำนักงานใหญ่ แต่ได้คุณภาพเท่าเทียมกัน เช่น การฝึกอบรมทางไกล การประชุมทางไกลด้วยวิดีโอ เป็นต้น

15. การใช้โปรแกรมการเรียนรู้หรือการสอนสำเร็จรูป เป็นเทคนิคการแนะนำผู้เรียนโดยไม่ต้องใช้ผู้สอน ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น โปรแกรมช่วยสอน ซีดีฝึกสอนการใช้ภาษา โปรแกรม e – learning

16. การอบรมโดยอาศัยพื้นฐานคอมพิวเตอร์ เป็นวิธีการฝึกอบรมโดยให้ผู้เข้าอบรมใช้ระบบฐานคอมพิวเตอร์ในการเพิ่มพูนความรู้หรือทักษะ ซึ่งวิธีนี้จะทำให้ผู้เข้าอบรมได้เรียนรู้วิธีการทำงาน โดยมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทำหน้าที่เป็นผู้สอน ด้วยวิธีการเทคโนโลยีโต้ตอบ (Interactive technologies) ซึ่งวิธีนี้จะชี้แนวทางหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ อันเป็นผลจากการโต้ตอบและการป้อนกลับของโปรแกรมคอมพิวเตอร์

จะเห็นได้ว่า การฝึกอบรมเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้เข้าอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทักษะเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่อบรมเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นการลงทุนสูง ให้ผลตอบแทนระยะยาว แต่เป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้ การจะเลือกใช้วิธีการหรือเทคนิคการฝึกอบรมวิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือการบูรณาการวิธีการฝึกอบรมจึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการฝึกอบรม แต่ทั้งนี้ควรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้น การสำรวจ

ความต้องการของบุคลากรในองค์กร การออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรละเลยในแต่ละขั้นตอน

2.5 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเปรียบเสมือนเข็มทิศของการจัดการการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน และเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทราบถึงวิธีการในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้น ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้เรียน ตลอดจนเป้าหมายในการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ความหมายของหลักสูตร

ราชบัณฑิตยสถาน (2556: น. 1314) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประมวลวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

วีรภัทร ไม้หวะ (2560: น. 13) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่เอกสาร แนวทางการจัดการศึกษาแต่ละระดับช่วงชั้น ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มสาระวิชา ขอบข่ายของเนื้อหา โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน และเป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้รับ

มาลินี บุญยรัตพันธุ์ (2558: น. 4) ให้ความหมายของ “หลักสูตร” ดังนี้

1. รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน
2. จุดมุ่งหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ
3. แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน
4. ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน
5. กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน

ผิวนพรรณ วิสุวรรณ (2553: น. 27) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า เป็นแผนหรือข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการจัดมวลประสบการณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รับผลสำเร็จตามศักยภาพของตนเอง ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ รวมถึงสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ทางสถาบันการศึกษา จัดให้กับผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ด้วยการจัดทำโครงการ กิจกรรม แผนหรือข้อกำหนดที่ออกแบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาทักษะตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามคุณลักษณะที่สังคมพึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรม และสื่อในการจัดการ เรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ ชีระ รุญเจริญ (2550: น. 280) ที่กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ ทั้งมวลที่จัดให้นักเรียน โดยการควบคุมและแนะนำของสถานศึกษา และเป็นสื่อในการเรียนการสอนที่ทางสถาบัน การศึกษาเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าไปสู่การบรรลุ ตามวัตถุประสงค์หรือความคาดหวังทางการศึกษาที่กำหนด

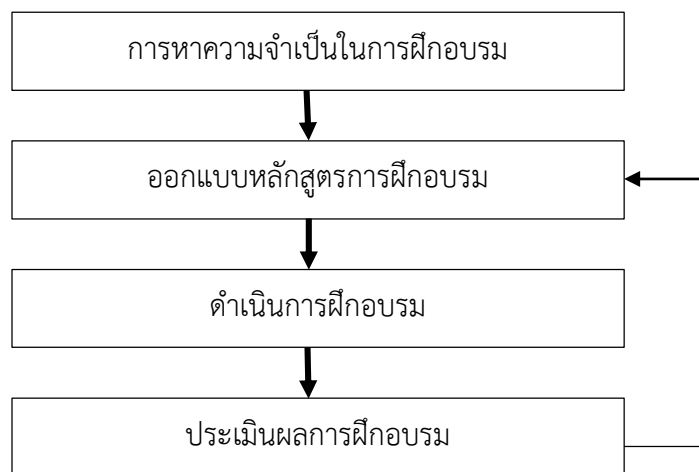
ความสำคัญของหลักสูตร

มาเรียม นิลพันธุ์ (2543: น. 6) กล่าวว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนทางเสื่อที่คอยบังคับหรือกำหนดทิศทาง ในการเรียนการสอนให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา โดยมีความสำคัญในการพัฒนาบุคคลในทุก ๆ ด้าน และเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของประเทศในการสร้างคุณลักษณะของประชาชน ด้วยการกำหนดจุดหมายและเนื้อหาวิชาที่จะพัฒนาและสร้างสรรค์ให้เยาวชนเป็นไปตามที่ชาติต้องการ สอดคล้อง กับ นิตยา บุตรศรี (2542: น. 12) ที่ว่า หลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้เป็นไปแนวทางเดียวกัน และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมตามจุดหมายที่ตั้งไว้

ผิพรรณ วิสุวรรณ (2553: น. 28) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นเครื่องชี้แนะในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนในระดับต่าง ๆ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมาย และนโยบายการศึกษาที่กำหนดไว้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2552: น. 1) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระบบ เนื่องจาก ข้อกำหนดต่าง ๆ ของหลักสูตรจะเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นแนวทางนำไปสู่ การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้สอน ในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายในด้านความรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ และการคิด ทักษะทางสำคัญ และที่สำคัญ คือ คุณภาพทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการกำหนดพัฒนาคุณภาพ และสร้างคุณลักษณะพึงประสงค์ของประชาชนในชาติให้เป็นไปตามเป้าหมายของประเทศ เพื่อสร้างบุคลากรคุณภาพในการพัฒนาประเทศและแข่งขันกับนานาประเทศได้อย่างทัดเทียมและภาคภูมิใจ เช่นเดียวการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มศักยภาพบุคลากรในองค์กร ดังนั้น จึงต้องมีหลักสูตรที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากร เพื่อบุคลากรในองค์กรมีคุณภาพและลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ในการทำหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุนทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในการสร้างความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้กับนักศึกษาด้วยกิจกรรมเสริมหลักสูตร จึงต้องมีการจัดทำ *หลักสูตรการฝึกอบรม* เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีกระบวนการฝึกอบรม (สมชาติ กิจยรรยง และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง อ้างใน วีรภัทร ไหมไหว, 2560: น. 33) ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กระบวนการฝึกอบรม

ที่มา : (วีรภัทร ไหมไหว, 2560)

2.6 แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์

การเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพ ซึ่งการเรียนรู้มีหลากหลายแนวทาง ไม่จำเป็นจะต้องเป็นการเรียนรู้ภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้จากสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเอง อาทิ คนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน เจ้านาย ลูกน้อง ฯลฯ รวมถึงการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ดังนั้น รูปแบบของการเรียนรู้โดยเฉพาะการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ จึงเป็นแนวทางสำคัญ ในการพัฒนาตนเอง ด้วยแต่ละคนจะมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ซึ่งนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของ แนวคิดดังกล่าว ดังนี้

Dewey (1983 อ้างใน กันตภา สุธธิอาจ, 2561: น. 22) กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติ โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ ด้วยการปรับเปลี่ยนตนเองในการปฏิบัติ ตามบทบาทใหม่ ซึ่งการเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นวงจรของการลงมือกระทำ โดยเริ่มจากการรับรู้ปัญหา หาทางแก้ไขปัญหา จากนั้นลงมือทำ ซึ่งการกระทำนั้นอาจจะทำได้ในครั้งเดียวหรือจะต้องทำหลาย ๆ ครั้ง จนนำไปสู่การเกิดเป็นประสบการณ์ และจากผลการลงมือนี้ได้นำไปสู่การสร้างความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์นี้ เป็นการสร้างความรู้ในรูปแบบการปรับเปลี่ยนความรู้เป็นการเรียนรู้ อย่างมีความหมาย มีคุณค่าและนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน โดย Dewey เห็นว่า การทำให้ผู้ใหญ่ มีประสบการณ์การคิด การกระทำ และคิดไตร่ตรองจนเกิดความหมายครั้งแล้วครั้งเล่า จนเกิดเป็นการเรียนรู้ อันเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งผ่านกระบวนการลองผิดลองถูก จนทำให้ได้วิธีการการดำเนินงานที่ดี

กิตติคม คาวีรัตน์ (2553: น. 56 – 57) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยใช้วิธีการสอน ที่เน้นการเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing) ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจาก การกระทำจริง โดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ ซึ่งเริ่มจากการรับรู้ปัญหา คิดหาแนวทางแก้ไข ลงมือปฏิบัติ จนเกิดประสบการณ์จากการปฏิบัติ ทั้งนี้ ผู้เรียนจะเป็นผู้สร้างความรู้ของตนเอง โดยปรับเปลี่ยนความรู้เดิม ให้เป็นความรู้ใหม่ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การคิด และการลงมือทำ จนนำไปสู่การเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยมีความคิดหลัก 4 ประการคือ

1. เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
2. เป็นการเรียนรู้ด้วยการกระทำจนเกิดความรู้ใหม่
3. การปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้อย่างกว้างขวาง
4. มีการสื่อสารด้วยการพูดหรือการเขียนเพื่อสังเคราะห์ความรู้

สอดคล้องกับ กันตภา สุธิอาจ (2561: น. 26 – 27) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ หมายถึง ความรู้และทักษะที่ได้จากการกระทำ การคิดทบทวนเกี่ยวกับการกระทำ หรือจากการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ ด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ หรือการสังเกตการกระทำของผู้อื่น ทั้งในการดำเนินชีวิต การทำงาน และการศึกษา

ประสาธ เมืองเฉลิม (2558: น. 31) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันภาคภูมิใจ ทั้งนี้ การปฏิบัติจะต้องอาศัยประสบการณ์ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักคิด และกระทำอย่างรู้เท่าทันกับกระแสโลกาภิวัตน์

โดย Burnard (1996 อ้างใน กันตภา สุธิอาจ, 2561: น. 22 – 23) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการกระทำ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการอย่างจริงจัง โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายเช่น บทบาทสมมติ การแสดงละคร เป็นต้น
2. ผู้เรียนจะต้องบูรณาการประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม โดยผ่านกระบวนการคิดทบทวน ซึ่งอาจเกิดจากตัวผู้เรียน หรือเกิดจากกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม
3. ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยผู้สอนทำหน้าที่สนับสนุนการเรียนรู้
4. ให้ความสำคัญกับความเข้าใจของผู้เรียน การสร้างมุมมองต่าง ๆ ตามความคิดและประสบการณ์ของผู้เรียน
5. ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า โดยผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้คิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมเพื่อวางแผนสร้างองค์ความรู้ใหม่
6. หัวใจสำคัญการเรียนรู้จากประสบการณ์ คือ การรับฟังซึ่งกันและกัน เพราะแต่ละคนจะมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน โดยมีผู้สอนเป็นเพียงผู้รับฟัง และกระตุ้นให้ผู้เรียนรับฟังซึ่งกันและกัน

กล่าวได้ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ การเข้าร่วมกิจกรรม หรือการเรียนรู้จากผู้อื่นด้วยการสังเกต เป็นการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ทั้งนี้จากการเรียนรู้ดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่บนฐานของประสบการณ์ ด้วยเป็นการประยุกต์ความรู้ที่มีอยู่ไปใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางความคิด การวิเคราะห์จากประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติในพื้นที่จริง และการทำงานอย่างเป็นระบบ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาภาณุวัฒน์ สุใจคำ และปริญญาภาส สีทอง (2563) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตร และศึกษาผลการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร มีกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นสามเณรที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดลำปาง จำนวน 30 รูป ด้วยวิธีสุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร

1.1 ผู้วิจัยใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรการอบรมของทาบา (Taba) ในการสร้างหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1.1.1 ปัญหาและความจำเป็น
- 1.1.2 หลักการของหลักสูตร
- 1.1.3 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 1.1.4 โครงสร้าง / เนื้อหาสาระของหลักสูตร
- 1.1.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.1.6 ระยะเวลา
- 1.1.7 ผู้เข้ารับการอบรม
- 1.1.8 สื่อและแหล่งเรียนรู้
- 1.1.9 การประเมินผลการฝึกอบรม

1.2 จากการประเมินคุณภาพหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 5 ท่าน พบว่า รายละเอียดในองค์ประกอบของหลักสูตรในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

2. ผลการใช้หลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องด้วยเนื้อหาของหลักสูตรอบรมมีความน่าสนใจ เป็นสิ่งกระตุ้นความรู้ ความสามารถของสามเณรที่สนใจ จะเป็นพระธรรมทูตในอนาคต ส่งผลให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้ทั้งจากเนื้อหา ประสบการณ์ตรงจากวิทยากร และการลงมือปฏิบัติจริง

วีรภัทร ไม้ไหว (2560) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษาโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร รองผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และหัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 205 โรงเรียน และทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนด้วยการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 30 คน จากโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า

1. หลักสูตรฝึกอบรมทักษะชีวิตของนักเรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สังกัดโรงเรียนกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ส่วนคือ หลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระของหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม และสื่อประกอบการอบรม เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ครูนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการสอนให้นักเรียนมีทักษะและกระบวนการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะพื้นฐานของบุคคลให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมและแก้ปัญหาของตนได้อย่างมีความสุข โดยเป็นการเรียนรู้โดยบูรณาการเอาความรู้และกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันเข้าด้วยกัน เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการฝึกทักษะการใช้ชีวิต โดยมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างความรู้ให้กับครูเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการแก้ปัญหาเฉพาะด้านให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และสถานการณ์โดยเน้นการพัฒนาการด้านสุขภาพอนามัย ด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยจัดกิจกรรม การฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดประสบการณ์ตรงด้านความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมที่หลากหลายเช่น การศึกษาด้วยตนเอง การอภิปรายกลุ่มย่อย การระดมสมอง การใช้แบบฝึกหัดรายบุคคล และการฝึกปฏิบัติการ การเขียนแผนการสอนทักษะชีวิต

2. ผลการประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดโรงเรียนกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูผู้สอนที่เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมทักษะชีวิตของนักเรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สังกัดโรงเรียนกรุงเทพมหานคร มีความรู้ ความเข้าใจหลักการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมในด้านความรู้ และประสบการณ์อย่างเห็นได้ชัดโดยไม่มีนัยสำคัญ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ด้านทักษะชีวิตเป็นอย่างมาก และในการอบรมได้มีการแลกเปลี่ยน

ความคิดระหว่างโรงเรียน จึงทำให้เกิดการทำงานในเชิงรุกที่มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมจนเกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมและนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาตลอดจนสามารถสร้างเป็นเครือข่ายทางวิชาการที่สามารถสร้างความรู้ที่เน้นการถ่ายทอดให้กับโรงเรียนในสำนักงานเขตอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

พิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ (2554) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตร และประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าว โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 50 คน พบว่า

1. ผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตอย่างเข้าใจต่อสภาพร่างกายและจิตใจ การใช้หลักสัจธรรมทางศาสนาเสริมสร้างทางด้านจิตใจ การออกกำลังกายที่เหมาะสมแก่วัย และช่วยลดความเครียด ซึ่งนอกจากจะช่วยส่งเสริมสุขภาพทางกาย ยังช่วยให้สุขภาพทางใจสดชื่นเบิกบาน และสำคัญที่สุดคือ ผู้สูงอายุต้องการสังคมที่ให้การยอมรับ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการจัดนันทนาการที่เหมาะสม

2. หลักสูตรการฝึกอบรมมีความเหมาะสมกับการเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้เป็นไปตามวัย ได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์การฝึกอบรม การวัดและประเมินผล รวมถึงเอกสารประกอบการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร และผู้เข้าอบรม ในระดับมากถึงมากที่สุด และควรมีการปรับปรุงหลักสูตรในส่วนของกิจกรรม

3. ผู้เข้าอบรมทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมและผ่านจุดประสงค์ของหน่วยการเรียนรู้ทุกหน่วย ร้อยละ 80 ขึ้นไป โดยพบว่าหลักการทดลองผู้เข้ารับการอบรมมีสมรรถภาพทางกายสูงกว่า มีรอบเอวลดลงมากกว่าก่อนเข้าอบรม มีความจำดีขึ้นกว่าก่อนการอบรมเล็กน้อย มีความเครียดลดลงเล็กน้อยหลังฝึกอบรม และผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจในการฝึกอบรมในระดับมากถึงมากที่สุด ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

อรุณรุ่ง โยธสิงห์ และสำราญ กำจัดภัย (2559) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านผู้เรียนเป็นสำคัญ ของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 จำนวน 20 คน พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 11 องค์ประกอบคือ 1. ที่มาและความสำคัญ 2. แนวคิดพื้นฐาน 3. หลักการของหลักสูตร 4. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5. สมรรถนะที่พึงประสงค์ด้านการประเมินที่เน้นผู้เรียน

เป็นสำคัญ 6. โครงสร้างหลักสูตร 7. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 8. วิธีการฝึกอบรม 9. สื่อและแหล่งเรียนรู้ 10. การวัดและประเมินผลการอบรม 11. แนวทางการใช้หลักสูตร โดยมีผลการทดลองใช้หลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. ครุมีความรู้ด้านการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหลังเข้ารับการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

2. มีทักษะอยู่ในระดับดี

3. มีเจตคติต่อการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหลังเข้ารับการอบรมสูงกว่าก่อนเข้ารับการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับดีมากที่สุด โดยด้านที่พึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านปัจจัยนำเข้า รองลงมา คือ ด้านกระบวนการและผลผลิต

วิไลวรรณ สิทธิ ภูมิพงศ์ จอมหงส์พัฒน์ และพจมาน ชำนาญกิจ (2560) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะด้าน การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะ พัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรม และศึกษาผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม มีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 40 คน พบว่า

1. สมรรถนะและตัวบ่งชี้สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และเจตคติในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

2. ครูผู้สอนมีความจำเป็นเกี่ยวกับสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ระดับมากที่สุดในทุกสมรรถนะ ได้แก่ ด้านความรู้ จำนวน 5 สมรรถนะ ด้านทักษะการปฏิบัติ จำนวน 4 สมรรถนะ และด้านเจตคติ จำนวน 1 สมรรถนะ

3. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า

3.1 หลักสูตรฝึกอบรมมีลักษณะเป็นหลักสูตรที่ยึดสมรรถนะเป็นฐานของการพัฒนา สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ โดยยึดหลักการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม ด้วยการ จัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ แบ่งปันประสบการณ์ สะท้อนและอภิปรายความคิด สรุปเป็นความคิด รวบรวม และประยุกต์ใช้แนวคิดให้คำปรึกษาแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมตลอดหลักสูตร โดยคำนึงถึงผู้ใหญ่ มีประสบการณ์ มีความพร้อมในการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม ประกอบด้วย หลักสูตรและคู่มือ ดำเนินการฝึกอบรม

3.2 หลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ ความสำคัญและความเป็นมาของหลักสูตร วิสัยทัศน์ของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร สมรรถนะสำคัญ โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมฝึกอบรม สื่อและอุปกรณ์ประกอบหลักสูตร การวัดและประเมินผลหลักสูตร

4. ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ พบว่า ครูผู้สอนมีสมรรถนะด้านความรู้หลักการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติอยู่ในระดับดีมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสมรรถนะด้านเจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูผู้สอนมีความพึงพอใจการใช้หลักสูตรฝึกอบรมในระดับมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นันทวรรณ แก้วโชติ ธัชฤต เทียมธรรม และพิทักษ์ เผือกมี (2562) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ยุคประเทศไทย 4.0 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรมด้านการออกแบบจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ยุคประเทศไทย 4.0 และศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นในด้านความรู้ ความเข้าใจ และความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ยุคประเทศไทย 4.0 โดยมีกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตบริการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร จำนวน 6 โรงเรียน ปีการศึกษา 2561 จำนวน 52 คน พบว่าในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ด้วยกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การศึกษาบริบทและเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
2. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร
3. การนำหลักสูตรไปใช้และหาคุณภาพของหลักสูตร
4. การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครูคณิตศาสตร์ จากนั้นนำมาออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้

ในการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ครูมีความรู้ ความเข้าใจหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม และมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ทั้งนี้ ด้วยเนื้อหาของหลักสูตรเป็นเนื้อหาที่ครูสามารถนำไปใช้ได้จริงและเห็นเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของครูผู้สอน และการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างครูด้วยกันเองหรือระหว่างครูกับวิทยากรหรือผู้ช่วยวิทยากร ซึ่งส่งผลถึงการประสบความสำเร็จในการฝึกอบรม

นิชากร นิธิภูมิภักย์ วาตร เพ็งสวัสดิ์ และทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ (2560) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม และเพื่อศึกษาเจตคติและความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 212 คน มีผลการศึกษาดังนี้

1. จากการสำรวจความต้องการจำเป็นเบื้องต้นในการเข้ารับการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา พบว่า มีความจำเป็นต้องพัฒนาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความต้องการอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เนื่องจากการสำรวจความต้องการจำเป็นในเบื้องต้นทำให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่า มีพื้นฐานอยู่ในระดับใด ผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังขาดความรู้หรือข้อบกพร่องในเรื่องใด จะทำให้การจัดการฝึกอบรมตอบสนองความต้องการในการพัฒนาและเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างแท้จริง

2. จากแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่อย่างมีระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ 1. การวิเคราะห์และศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม 3. การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้ 4. การประเมินผลประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม และ 5. การปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรม และจากการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฝึกอบรมฯ พบว่า โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านของการประเมิน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และมีความสอดคล้องกันในทุกประเด็น สามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้เนื่องด้วย โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น มีความชัดเจนของคำอธิบายรายวิชา ความชัดเจนและความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม ความเหมาะสมของกิจกรรมการฝึกอบรม ความเหมาะสมของสื่อการฝึกอบรม ความเป็นไปได้ในการวัดและประเมินผล และระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม

3. ผลการศึกษาประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรม

3.1 จากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่า ก่อนการฝึกอบรม

3.2 จากการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมโดยรวมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1. ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม 2. ด้านการฝึกอบรม และ 3. ด้านความสามารถของวิทยากร

3.3 จากการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลักสูตรฝึกอบรม การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษามีประสิทธิภาพ เนื่องด้วยในการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาขึ้นตามแนวคิดกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร และใช้เทคนิควิธีการฝึกอบรม ที่หลากหลายวิธีการ จึงทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมอย่างมาก รวมถึงการให้ฝึกปฏิบัติจริง ประกอบกับวิทยากรมีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี จึงทำให้การฝึกอบรม บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้และมีประสิทธิภาพ

จิราภรณ์ เกตุแก้ว (2559) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับ นักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชภัฏนครศรีธรรมราช เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษา ก่อน – หลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ และ เพื่อศึกษาความพึงพอใจมีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประจำปีการศึกษา 2558 จำนวน 30 คน ซึ่งมีผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มี 6 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร กระบวนการดำเนินการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผลหลักสูตร มีความเหมาะสมในระดับมาก และมีความสอดคล้องกันทั้งองค์ประกอบภายในและแผนการจัดการจัดกิจกรรมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดเหมาะสมกับการนำไปใช้เสริมสร้างจิตสาธารณะ

2. จากการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ก่อนและหลังการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะโดยภาพรวม และรายด้าน 5 ด้าน คือ 1. ความรัก เอื้ออาทร 2. ความรับผิดชอบ 3. การร่วมแรงร่วมใจในการกระทำ 4. รูปแบบการดำเนินชีวิต กลุ่มกิจกรรม และ 5. ความกตัญญูกตเวที มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มีความพึงพอใจต่อหลักสูตร ผูกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ ในระดับมากที่สุดทั้งภาพรวม และรายด้านทุกด้าน คือ ด้านภาพรวมของหลักสูตร ด้านเนื้อหาหลักสูตร ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถของวิทยากรดำเนินการ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

บุญล้อม ดวงวิเศษ และมนสิข ลิทธิสมบุรณ์ (2560) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการสอนแบบเน้น ประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอน 2) ทดลองใช้และศึกษาผลการใช้รูปแบบการสอน และ 3) ประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อรูปแบบการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาครู โพรแกรมนิเทศการศึกษาศรีวิชัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

1. รูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบหลัก คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน การสอนและ การวัดและประเมินผล ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยมีการสังเคราะห์รายละเอียดของการสร้างรูปแบบ การสอนตามกระบวนการของการออกแบบและพัฒนา จึงทำให้ได้องค์ประกอบของรูปแบบที่มีความเหมาะสมและ นำไปสู่การปฏิบัติจริง ทั้งนี้ รูปแบบการสอนจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน จึงต้อง ควรมีการดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งจะอาศัยความเชื่อ แนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบ รูปแบบการสอน กำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบการสอน เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้ รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น และกำหนดเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนการสอน วางแผน กิจกรรม การเรียนและประเมินผล เพื่อแสดงให้เห็นถึงผลการดำเนินการตามรูปแบบการสอนที่บรรลุเป้าหมาย

2. ผลการศึกษาทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู พบว่า นักศึกษาครู โพรแกรมนิเทศการศึกษาศรีวิชัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ที่ได้รับการพัฒนาตามรูปแบบการสอนแบบเน้น ประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตสำหรับครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ หลังการสอนทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาครู สูงกว่าก่อนการสอนทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากการพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครูครั้งนี้ พบว่า ผลการพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู ตามรูปแบบการสอนแบบเน้น ประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ ส่งผลให้นักศึกษามีทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครูที่สูงขึ้นกว่าก่อนการสอน เป็นผลเนื่องมาจากหลักการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะชีวิต แบบ ARTP Model 4 ขั้น ประกอบด้วย 1) ขั้นตระหนักรู้ประสบการณ์ (Alerting) 2) ขั้นร่วมสะท้อนความคิด (Reflection) 3) ขั้นสร้างความคิดรวบยอด (Transfer) 4) ขั้นปฏิบัติเรียนรู้ (Practicing) ซึ่งการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการได้รับประสบการณ์ตรงจากการลง มือกระทำ ผ่านการทบทวน ไตร่ตรอง และสะท้อนความคิดจนเกิดความเข้าใจ และนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการ

เผชิญสถานการณ์ใหม่ เพื่อให้เกิดเป็นความรู้ใหม่ ให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง การเรียนรู้สิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์อันนำไปสู่การเกิดทักษะชีวิตให้มีประสิทธิภาพ และมีศักยภาพ จึงควรเริ่มวางรากฐานทักษะชีวิตสำหรับการประกอบอาชีพผ่านการจัดประสบการณ์หรือการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประสบการณ์ที่ได้รับในแต่ละช่วงเวลา สถานที่ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ต่างกัน ประสบการณ์ที่ดีตั้งแต่แรกเริ่มซึ่งเรียกว่า ประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ที่ได้รับใหม่ จะเกิดการปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในสมอง จนนำไปสู่การสรุปความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เห็นด้วยตนเองที่หลากหลาย ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ จนนำไปสู่การปรับตัวกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองได้อย่างเหมาะสม

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาครูที่มีต่อรูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ หลังจากดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ เรียบร้อยแล้ว จึงได้ดำเนินการให้นักศึกษาครู จำนวน 30 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียน โดยใช้รูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการประเมินความพึงพอใจ พบว่า นักศึกษาครูมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ ทั้ง 3 ด้านคือ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า 2) ด้านกระบวนการ และ 3) ด้านผลผลิต ทั้งนี้เป็นเพราะผู้วิจัยได้มีการวางแผนการสอนโดยออกแบบและจัดลำดับการสอนตามแบบ ARTP Model ซึ่งครอบคลุมทั้ง 4 ขั้นตอนอย่างละเอียด ได้แก่ 1) ขั้นตระหนักประสบการณ์ (Alerting) 2) ขั้นร่วมสะท้อนความคิด (Reflection) 3) ขั้นสร้างความคิดรวบยอด (Transfer) 4) ขั้นปฏิบัติเรียนรู้ (Practicing) ซึ่งเป็นขั้นตอนการสอนที่ได้มีการสังเคราะห์จากแนวคิดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ซึ่งเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาครูที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อมุ่งให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งเนื้อหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่นำมาประกอบการจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง

เสนอ เวียงคำ (2560) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาลักษณะสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

1. ผลการศึกษาลักษณะสำคัญการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีลักษณะสำคัญ ดังนี้ 1) เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ไม่ยึดเนื้อหา 2) เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง 3) มุ่งสร้างองค์ความรู้ใหม่โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากกลุ่มและสังคมรอบข้าง 4) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการแสดงออกถึงพฤติกรรม การเสียสละเพื่อส่วนรวม 5) กิจกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวกับสถาบันทางสังคม 6) สามารถเรียนรู้และแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และ 7) นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้พัฒนาตนเอง

จากลักษณะสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนเป็นการจัดกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทำให้นักเรียนได้รับแรงจูงใจจากการเร้าที่แปลกใหม่ นักเรียนจึงเกิดการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ และแสดงออกถึงพฤติกรรมจิตสาธารณะ

2. ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีระบบ เป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กัน โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของนักการศึกษาที่สำคัญหลายท่าน จึงได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านหลักการ 2) องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมาย 3) องค์ประกอบด้านเนื้อหาสาระ 4) องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) องค์ประกอบด้านการวัดผลและประเมินผล มีการวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติและระดับความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนจากครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนำข้อมูลมาใช้เป็นประเด็นร่วมในการสังเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่สนองต่อการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังมีการจัดทำการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อยืนยันความสมบูรณ์ของรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนนำรูปแบบไปทดสอบหาประสิทธิภาพโดยศึกษานำร่อง (Pilot study) ทั้งกลุ่มเดี่ยว กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไปใช้ในสถานการณ์จริง จึงทำให้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้

3. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีค่าเท่ากับ 0.765 แสดงว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนคิดเป็นร้อยละ 76.50 เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ไม่เน้นเนื้อหา มีการจัดสถานการณ์การเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการแบ่งหน้าที่การปฏิบัติงานของกลุ่ม นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เป็นของตนเอง และสามารถประมวลองค์ความรู้มาใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆ มีการนำเสนอผลงาน และการสะท้อนกลับ ทำให้นักเรียนได้รับรู้และภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดหาแหล่งเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายให้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่สำคัญ ทำให้ผู้เรียนมั่นใจในการประยุกต์ใช้ความคิดรวบยอดหรือหลักการได้อย่างเหมาะสม

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่สร้างขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งในด้านเนื้อหา กิจกรรม และการวัดผลและประเมินผล โดยลักษณะของกิจกรรมเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรที่ไม่ยึดเนื้อหา แต่มุ่งให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงในสภาพจริง นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น และกิจกรรมบางกิจกรรมได้ไปศึกษาดูงานจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทำให้นักเรียนได้พบกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ตลอดเวลา ส่งผลให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงความรู้และพฤติกรรม

สิรินาถ ศรีอนันต์ และ นิธิดา อติภทรนันท์ (2560) ศึกษาการใช้การเรียนรู้ภาษาแบบประสบการณ์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการฟัง พูดภาษาอังกฤษ และความมั่นใจในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการฟัง พูดภาษาอังกฤษของนักเรียน หลังการใช้การเรียนรู้ภาษาแบบประสบการณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ซึ่งมีผลการศึกษา ดังนี้

1. นักเรียนมีทักษะในการฟัง พูดภาษาอังกฤษดีขึ้น เพราะนักเรียนได้เรียนตามขั้นตอนการเรียนรู้ภาษาแบบประสบการณ์ โดยเริ่มต้นจาก การได้รับความรู้ที่เป็นรูปธรรม ได้เรียนรู้จากสื่อที่สัมผัสได้ทั้งรูป รส กลิ่น และเสียง ได้พูดโต้ตอบในสถานการณ์จริง จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการสังเกตและไตร่ตรอง ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้คิด พิจารณาความรู้ที่ได้รับด้วยตนเอง จากการทำแบบฝึกหัดหรือใบงาน เพื่อสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้จาก การรับความรู้ โดยผู้เรียนจะเกิดความสงสัยเมื่อได้ลงมือคิดด้วยตนเอง จากนั้นมีการทบทวนความรู้และเชื่อมโยง ไปสู่ขั้นตอนการสรุปเป็นหลักการนามธรรม ซึ่งผู้เรียนจะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเพื่อน ๆ และช่วยกัน สรุปองค์ความรู้ที่ต่างคนต่างรับรู้มา ผ่านการวางแผนการทำงานร่วมกัน เช่น การระดมความคิด การทำแผนผัง ความคิด เป็นต้น จากนั้น ผู้เรียนจะได้เข้าสู่ขั้นการทดลองปฏิบัติจริง ซึ่งผู้เรียนมีความพร้อมในการสื่อสาร โดยเห็น ได้จากความคล่องแคล่วและความมั่นใจในตนเองที่เพิ่มมากขึ้น และยังมีความคิดสร้างสรรค์ในการประยุกต์ใช้กับ สถานการณ์อื่นอีกด้วย

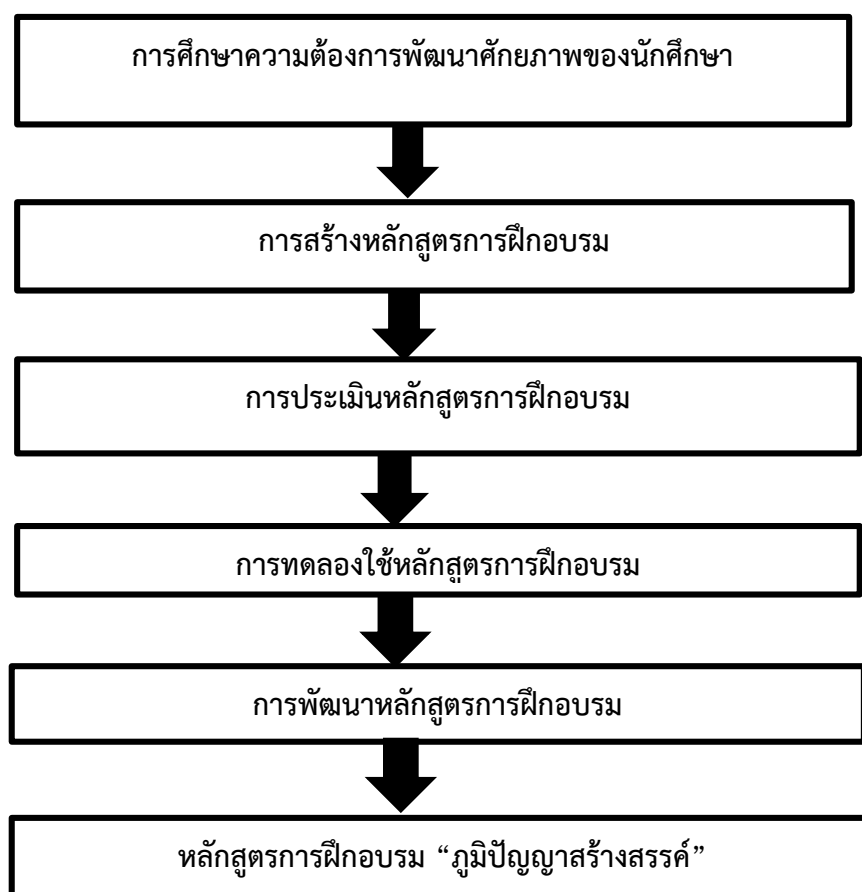
2. นักเรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียนภาษาอังกฤษ ทำให้ความสามารถในการฟัง พูด ภาษาอังกฤษดีขึ้นตามไปด้วย โดยผู้วิจัยได้สังเกตจากพฤติกรรมของผู้เรียนระหว่างดำเนินการใช้แผนการเรียนรู้ ภาษาแบบประสบการณ์ เห็นว่าผู้เรียนมีรอยยิ้ม เสียงหัวเราะในการเรียนและการทำงานร่วมกัน ซึ่งแสดงถึง ความสุข อีกทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ทำให้ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การเรียนด้วยความสุขและ สนุกสนานเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ได้ดี ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของครูผู้สอนที่จะ วางแผนบทเรียนอย่างไรให้ผู้เรียนตั้งตารอคอยว่า จะได้เรียนอะไร กล่าวได้ว่า บรรยากาศและลักษณะกิจกรรมใน การเรียนการสอนที่เอื้อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สนุกสนานและเป็นรูปธรรมจากการเรียนรู้ ได้คิด ได้ลงมือ ปฏิบัติ ได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้เรียนรู้ฝึกฝนในสถานการณ์ที่ตนเองชอบและถนัด จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขและ เกิดประสิทธิผลในการเรียน

3. นักเรียนเกิดความมั่นใจในการฟัง พูดภาษาอังกฤษมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ ตามขั้นตอนการเรียนรู้ภาษาแบบประสบการณ์ ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ในสถานการณ์จริง คิดไตร่ตรอง พิจารณา สรุปผล และทดลองทำจนเกิดเป็นประสบการณ์ใหม่ขึ้น ด้วยขั้นตอนการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่อง ทำให้ ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการฟัง พูดภาษาอังกฤษอยู่เสมอ ผลสัมฤทธิ์จึงดีขึ้น ประกอบกับการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และการดูแลให้ความช่วยเหลือจากผู้วิจัย ทำให้ผู้เรียนมีความคล่องในการฟัง พูดภาษาอังกฤษมากขึ้น ส่งผลให้ ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเองในด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษตามมา

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น พบว่า การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม และกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ก่อให้เกิดการเพิ่มทักษะและประสบการณ์ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาได้เป็นอย่างดี ด้วยเป็นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงให้กับนักศึกษา เพื่อให้ นักศึกษาสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่มีไปบูรณาการกับการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่และประสบการณ์ใหม่ เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นบุคลากรคุณภาพของสังคมต่อไป

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิด ดังนี้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” เป็นการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อศักยภาพนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยแนวคิดภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการศึกษาประสิทธิภาพและความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม

ในกระบวนการนี้จะมีการดำเนินการใน 5 ขั้นตอน (Model 5 Steps) ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม

โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา ในขั้นตอนนี้เป็นการสำรวจความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้วยการศึกษาวเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการวิจัยเรื่อง ความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม ด้วยการการออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม โดยมีการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรและรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

ก. ที่มาและความสำคัญ เป็นการกล่าวถึงสาเหตุตลอดจนปัจจัยสนับสนุน การดำเนินการ ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข. หลักการ เป็นผลจากการศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยนำมาเขียนเป็นหลักการในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ค. เป้าหมาย เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ผู้จัดทำหลักสูตรต้องการไปให้ถึง ซึ่งสิ่งนี้มาจาก ความต้องการ ความหวัง และความตั้งใจ โดยสามารถบรรลุได้ด้วยกระบวนการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อนักศึกษาผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรม และสอดคล้องกับการเป็นบัณฑิตที่มีลักษณะพึงประสงค์ คือ ความรู้ดี และเอกลักษณ์ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ “สถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น”

ง. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการกำหนดความต้องการของการดำเนินการจัดทำ หลักสูตรการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมตามที่กำหนด ในหลักสูตร

จ. โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ด้วยการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ฉ. กระบวนการดำเนินการฝึกอบรม ด้วยการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมที่แสดง รายละเอียดของการจัดการฝึกอบรม ระยะเวลา และกิจกรรมในหลักสูตรการฝึกอบรม รวมถึงรูปแบบ กิจกรรมการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม 3 ขั้นตอน คือ

1. การสร้างความรู้ ด้วยการใช้วิธีการดำเนินการฝึกอบรมที่หลากหลายเช่น การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. การลงปฏิบัติในชุมชน โดยจะเป็นพื้นที่ที่นักศึกษาเลือกเอง เป็นการศึกษา ภาคนาม ด้วยการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน

3. การนำเสนอผลงานการสร้างสรรค์ที่เกิดจากการบูรณาการองค์ความรู้ ในชุมชนและสถาบันการศึกษา ด้วยแนวคิดสร้างสรรค์

ข. สื่อประกอบการอบรม โดยกำหนดสื่อการฝึกอบรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้
ซึ่งจะเป็นเอกสารประกอบการฝึกอบรม และสื่อการเรียนรู้

ข. การวัดผลและประเมินผล โดยใช้หลักการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเป็น
การทดสอบความรู้แบบปรนัย และการประเมินตามสภาพจริง คือ การวัดผลและการประเมินผล
ตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยดำเนินการใน 3 ระยะ คือ ก่อนการจัดการ
เรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบความรู้ ระหว่างการเรียนรู้ ด้วยการสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม และ
หลังการเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบความรู้ ซึ่งกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามลำดับคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผลหลักสูตรการฝึกอบรม ด้วยการประเมินความสอดคล้องและ
คุณภาพหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร
จำนวน 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร คำยอด คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์รักภา เมธิโกคพงษ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่ อาจารย์พิสุทธิลักษณ์ บุญโต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 1 ท่าน คือ นางสาวฐานาปณี เครือระยา
สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และปราชญ์ชาวบ้าน (ซึ่งเป็นบุคลากรในชุมชน)
จำนวน 1 ท่าน คือ นายเกรียงไกร บุญทะนา ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่

จากนั้นผู้วิจัยจะนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง
หากค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ถือว่าประเด็นดังกล่าวมีความสอดคล้อง
ไม่ต้องปรับปรุง แต่หากพบว่า ประเด็นใดมีค่าดัชนีความสอดคล้องน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยจะปรึกษา
ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอคำแนะนำและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรในประเด็นดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ขั้นตอนนี้เป็นการปฏิบัติการจริง ด้วยการนำหลักสูตรที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพและพัฒนาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาคณะครุศาสตร์ จำนวน 45 คน (72 ชั่วโมง)

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม การดำเนินการในขั้นตอนนี้ เป็นการนำผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ในขั้นตอนที่ 5 มาพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความสมบูรณ์แบบ พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในโอกาสต่อไปน โดยผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เป็นการวัดผลก่อนและหลังการฝึกอบรม ด้วยเครื่องมือชนิดเดียวกันและเปรียบเทียบผลก่อนและหลัง
2. ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ดังนี้

กลุ่มประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย 2 กลุ่มเรียน สาขาการประถมศึกษา 2 กลุ่มเรียน สาขาเกษตรศาสตร์ 1 กลุ่มเรียน สาขาคณิตศาสตร์ 2 กลุ่มเรียน สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา 2 กลุ่มเรียน สาขาเคมี 2 กลุ่มเรียน สาขาภาษาจีน 2 กลุ่มเรียน สาขาจิตวิทยา (จิตวิทยาองค์การ) 1 กลุ่มเรียน สาขาจิตวิทยา (จิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว) 1 กลุ่มเรียน สาขาชีววิทยา 2 กลุ่มเรียน สาขาดนตรีศึกษา 2 กลุ่มเรียน สาขาภาษาไทย 2 กลุ่มเรียน สาขานาฏศิลป์ 1 กลุ่มเรียน สาขาพลศึกษา 2 กลุ่มเรียน สาขาฟิสิกส์ 2 กลุ่มเรียน สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป 2 กลุ่มเรียน สาขาศิลปศึกษา 2 กลุ่มเรียน สาขาสังคมศึกษา 2 กลุ่มเรียน สาขาภาษาอังกฤษ 2 กลุ่มเรียน และสาขาอุตสาหกรรมศิลป์ 1 กลุ่มเรียน จำนวนนักศึกษาทั้งหมด 990 คน (สำนักทะเบียนและประมวลผล, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประจำภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 สาขาศิลปศึกษา 2 กลุ่มเรียน จำนวน 45 คน ซึ่งเป็นการเลือกตัวอย่างแบบสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย โดยมีเงื่อนไข คือ จะต้องใช้เวลาในการดำเนินการตลอดกระบวนการจนจบหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 80% ของหลักสูตร และจะต้องนำเสนอผลงานการสร้างสรรค์

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 ชุด ได้แก่

1. หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”
2. แบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม
3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

โดยมีขั้นตอนในการสร้างคู่มือ ดังนี้

เครื่องมือชุดที่ 1 หลักสูตรการฝึกอบรมปฏิบัติการ “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้ การฝึกอบรม การพัฒนาหลักสูตร การเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม

2. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบด้วย

- 2.1 ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร
- 2.2 หลักการของหลักสูตร
- 2.3 เป้าหมายของหลักสูตร
- 2.4 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 2.5 เนื้อหาสาระของหลักสูตร
- 2.6 กิจกรรมในหลักสูตร
- 2.7 โครงสร้างหลักสูตร
- 2.8 สื่อประกอบการฝึกอบรม
- 2.9 การวัดและประเมินผล

3. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ด้วยแบบประเมินผลหลักสูตร เพื่อหาความสอดคล้องและคุณภาพของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญา ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม และผู้เชี่ยวชาญในชุมชน (ปราชญ์ชาวบ้าน) ซึ่งแบ่งการประเมินออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 การประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” โดยให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น ได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง โดยพิจารณาประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective : IOC) โดยนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนมาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

คะแนน +1 แน่ใจว่าความสอดคล้องและเหมาะสม

คะแนน 0 ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสม

คะแนน -1 แน่ใจว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสม

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องที่สร้างขึ้น

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ ดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่า หลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ได้

ส่วนที่ 2 การประเมินคุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” โดยจัดทำเป็นมาตราส่วน 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งในแต่ละระดับจะมีความหมายดังนี้

5	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งสามารถแบ่งและแปลความหมาย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00	หมายถึง	มีคุณภาพมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50	หมายถึง	มีคุณภาพมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50	หมายถึง	มีคุณภาพปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50	หมายถึง	มีคุณภาพน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50	หมายถึง	มีคุณภาพน้อยที่สุด

ทั้งนี้ ในการกำหนดค่าเฉลี่ยของคุณภาพ คือ หากค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า หลักสูตรการฝึกอบรมนี้มีคุณภาพ และสามารถนำไปใช้ได้ แต่หากมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.41 ผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

เครื่องมือชุดที่ 2 แบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระของหลักสูตรการฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* ในแต่ละแผนการฝึกอบรม
2. สร้างแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice) ชนิด 4 ตัวเลือก โดยตอบคำถามจากเนื้อหาการบรรยายของวิทยากร

3. การประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบความรู้ จำนวน 30 ข้อ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 4 คน ด้วยการแสดงความคิดเห็น ได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง โดยพิจารณาประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) โดยนำคำตอบของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน มาแปลงเป็นคะแนน ดังนี้

คะแนน +1 แน่ใจว่าความสอดคล้องและเหมาะสม

คะแนน 0 ไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสม

คะแนน -1 แน่ใจว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสม

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องที่สร้างขึ้น

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ ดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือได้ว่า แบบทดสอบความรู้ที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ได้

เครื่องมือชุดที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

2. สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

5	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
3	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
2	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
1	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3. การประเมินความเหมาะสมของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน แสดงความคิดเห็น จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาแปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00	หมายถึง	มีความเหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50	หมายถึง	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

ทั้งนี้ ในการกำหนดค่าเฉลี่ยของคุณภาพ คือ หากค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า แบบสอบถามความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรมนี้มีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้ แต่หากมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.41 ผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติ อาทิ ค่าเฉลี่ย ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าการแจกแจงแบบที (- test) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ตลอดจนการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และการนำเสนอในลักษณะการพรรณนาความ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ตอนที่ 2 ผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

จากการศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 389 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ในชั้นปีการศึกษาที่ 1 – 4 พบว่า

1. ระดับความต้องการพัฒนาศักยภาพตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยกิจกรรม ในรูปแบบของการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

และผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อนำมากำหนดและออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จากนั้นนำหลักสูตรดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม จำนวน 1 ท่าน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 1 ท่าน ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) หลักการ 3) เป้าหมาย 4) จุดมุ่งหมาย 5) การประเมินผล 6) เนื้อหาสาระ 7) กิจกรรม 8) รูปแบบกิจกรรม และ 9) โครงสร้างหลักสูตร

ที่มาและความสำคัญ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความสามารถ และทักษะดั้งเดิมของท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ตั้งแต่ครั้งโบราณกาลจวบจนปัจจุบัน ด้วยการถ่ายทอด จากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและมีคุณค่าควรได้รับการจดจำ เพื่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดโดยเฉพาะกับเยาวชนคนรุ่นหลัง ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศ ที่มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าและหลากหลายแตกต่างไปตามบริบทของชุมชน เช่น วิถีชีวิต การแพทย์ การดำรงชีวิต อาหาร เครื่องใช้ไม้สอย ฯลฯ ประกอบกับประเทศไทย ได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ในการสร้างรายได้ ให้กับชุมชนและประเทศ แต่ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแข่งขันทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ จึงทำให้ ต้องการมีพัฒนาต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ให้กับองค์ความรู้ในชุมชน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้านั้น ๆ อยู่รอดและได้รับความนิยมอย่างยั่งยืน (รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม, 2560: 999)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงทำให้เมืองเชียงใหม่เป็นเมือง แห่งประวัติศาสตร์มีชีวิตที่นำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นรายได้ผ่านการท่องเที่ยว สินค้าและ บริการ แต่ทั้งนี้ หากไม่มีการสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว จะทำให้ทุน ทางวัฒนธรรมที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ไว้ไร้มูลค่า รวมถึงการลดทอนความสำคัญในคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเนื่องมาจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และ วัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น การจะรักษาไว้ซึ่งคุณค่าและการเพิ่มมูลค่าให้กับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องเป็นการอนุรักษ์ สืบสานด้วยกระบวนการสร้างสรรค์องค์ความรู้ในชุมชน ในลักษณะการบูรณาการความรู้ในชุมชนกับองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษาซึ่งเป็นความรู้สากล นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้ว ยังเป็นการรักษาไว้ซึ่งแหล่งมรดกของจังหวัด เชียงใหม่ โดยชุมชน เพื่อชุมชนและประเทศ ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนจังหวัด เชียงใหม่สู่เมืองมรดกโลก และสอดคล้องกับมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ.2561 ในมาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย (ราชกิจจานุเบกษา, 2561: 20) ที่ว่า “สถาบันอุดมศึกษา มีการจัดการเรียนรู้ การวิจัย หรือการบริการวิชาการซึ่งนำไปสู่การสืบสาน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม การปรับและประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศ อย่างเหมาะสม ตามศักยภาพและอัตลักษณ์ของประเภทสถาบัน ผลลัพธ์ของการจัดการ ด้านศิลปวัฒนธรรม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย หรือการสร้างโอกาสและมูลค่าเพิ่ม ให้กับผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” ตลอดจนเป็นการตอกย้ำความเป็นมหาวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันดับ 1 ของกลุ่มราชภัฏ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จากการจัดอันดับของ The Times Education University Impact Ranking 2021

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการพัฒนธรรมปฏิบัติการณ์ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งทำหน้าที่ในการสนับสนุนวิชาการและจัดกิจกรรมให้กับนักศึกษา ได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา เพื่อให้มีลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คือ คนดี ความรู้ดี บุคลิกภาพดี สุขภาพดี และ ความเป็นพลเมืองดี ด้วยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการให้ ความรู้ ทักษะ และสร้างประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และสังคมต่อไป

หลักการ

หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” เป็นหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณค่า และสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา โดยเป็นหลักสูตร ที่พัฒนาขึ้นโดยเฉพาะสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการ วิจัยเรื่อง *ความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่* เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา ด้วยการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เกี่ยวกับความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ระดับปริญญาตรี ในทุกระดับชั้นปีการศึกษา พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยภาพรวม ในระดับมาก ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการหนึ่ง ในการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือ การพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรม ที่นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาแล้ว ยังส่งผลต่อชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องด้วยชุมชนเปรียบเสมือนกับคลังข้อมูลของประเทศ ประกอบกับการมีองค์ความรู้ ที่หลากหลายที่เป็นลักษณะเฉพาะพื้นที่ จึงนำไปสู่การเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็น อีกหนึ่งทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การจะรักษาไว้ซึ่งต้นทุนในการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการพัฒนาต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ของชุมชนกับความรู้ ในระบบ ซึ่งเป็นความรู้จากสถาบันการศึกษา สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่ คือ *สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น* ทั้งนี้ ผลจากการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว จะเป็นแรงจูงใจในการดำเนินโครงการ / กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏเชียงใหม่ รวมถึงเป็นโครงการนำร่องให้กับหน่วยงานสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่ ในการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา เพื่อสร้างบัณฑิต ที่เปี่ยมด้วยความรู้ และประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

สอดคล้องกับการเป็นบัณฑิตที่มีลักษณะพึงประสงค์ และเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่ “สถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น”

เป้าหมาย

เป้าหมายสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน ตลอดจนการจัดการองค์ความรู้ในชุมชน พัฒนา และต่อยอด ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและสถาบันการศึกษา ในการรักษาไว้ซึ่งคุณค่าดั้งเดิม เพิ่มคุณค่า และสร้างมูลค่าให้กับองค์ความรู้ของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และกระบวนการสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนจะได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และในพื้นที่จริง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้เข้ารับการอบรมได้เลือกเองตามความสมัครใจ โดยหลักสูตรนี้ จะใช้กระบวนการวัดผล และการประเมินผลตามสภาพจริง

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อสร้างความรู้และทักษะในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในชุมชนเชิงสร้างสรรค์
3. เพื่อสร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่
4. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับชุมชน

การประเมินผลการฝึกอบรม

1. การทดสอบความรู้ก่อน (Pre – test) และ หลัง (Post – test) การฝึกอบรม
2. แบบประเมินความพึงพอใจในหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”
3. ผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์

เนื้อหาสาระ

เนื้อหาสาระของหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประกอบด้วย

หัวข้อการบรรยาย	ระยะเวลา	กิจกรรม	การวัดและประเมินผล
ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ในชุมชน	1 ชั่วโมง	การบรรยายประกอบสื่อการเรียนรู้	การทดสอบความรู้
1. การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน 2. กระบวนการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน “ภูมิพลังแห่งปัญญา”	2 ชั่วโมง	1. การบรรยาย 2. การฝึกปฏิบัติ 3. สื่อประกอบการเรียนรู้	1. การโต้ตอบ อภิปรายซักถาม 2. การทดลองปฏิบัติ 3. การทดสอบความรู้
1. “ชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการความรู้” 2. การจัดทำสื่อการเรียนรู้ 3. การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่ม	3 ชั่วโมง	1. การบรรยาย 2. สื่อประกอบการเรียนรู้	1. การโต้ตอบ อภิปรายซักถาม 2. การทดสอบความรู้
การศึกษาภาคสนาม	60 ชั่วโมง	1. การฝึกปฏิบัติงานจริงโดยเลือกพื้นที่และหัวข้อภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสนใจของนักศึกษา 2. การทำงานร่วมกับชุมชนด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ กระบวนการคิดวิเคราะห์ รวมถึงการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง	1. การติดตามรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ (2-3 ครั้ง หรือแล้วแต่การดำเนินงาน) ผ่านสื่อ Online และ Offline เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน 2. การสังเกตการสะท้อนความคิด

หัวข้อการบรรยาย	ระยะเวลา	กิจกรรม	การวัดและประเมินผล
การนำเสนอผลงาน “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	6 ชั่วโมง	การนำเสนอผลงาน การสร้างสรรค์	ผลการประกวดผลงาน ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ โดยคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขา ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน

กิจกรรม

1. การสัมผัสต้นแบบ เป็นกิจกรรมที่ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เรื่องสั้น ภาพยนตร์ ภาพถ่าย ฯลฯ
2. การสัมผัสกับความเป็นจริง เป็นกิจกรรมที่ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ด้วยการศึกษภาคสนามในชุมชน เช่น การสัมภาษณ์เจ้าขององค์ความรู้ การสำรวจปัญหาขององค์ความรู้ ซึ่งกิจกรรมนี้นักศึกษาจะได้ลงมือปฏิบัติการในพื้นที่จริงซึ่งเป็นพื้นที่ที่นักศึกษาเลือกเอง จะทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์กับการทำงานในชุมชนอย่างแท้จริง
3. การลงมือปฏิบัติ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยนักศึกษาจะลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมระดมความคิดในการเลือกพื้นที่ศึกษา การเลือกองค์ความรู้ กระบวนการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ การจัดการองค์ความรู้ของชุมชน และการนำเสนอองค์ความรู้ของชุมชนในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ อาทิ โปสเตอร์ Infographic แผ่นพับความรู้ ฯลฯ

รูปแบบกิจกรรม

1. การบรรยาย เป็นเทคนิคการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่วิทยากรบรรยาย เพื่อสื่อความ เป็นการสอนและอธิบายเกี่ยวเรื่องนั้น ๆ โดยผู้มีความรู้ และความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ รวมถึงทักษะในการสื่อสาร โดยจะมีการจัดเตรียมแผนการบรรยาย และสื่อประกอบการบรรยายมาเป็นอย่างดี

2. การระดมสมอง เป็นเทคนิควิธีการฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับในความแตกต่างของสมาชิกภายในกลุ่ม วิธีการนี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมการอบรมได้ฝึกแสดงความคิดเห็น การเคารพในความแตกต่าง และการประนีประนอมเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม รวมถึงการยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตนเอง

3. การศึกษาภาคสนาม เป็นวิธีการศึกษาด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การคิด การแก้ไขปัญหา ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ตามวงจรคุณภาพ PDCA

4. การจัดการความรู้ กระบวนการนี้จะเป็นการนำองค์ความรู้ในชุมชน ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ที่นักศึกษาได้รับจากการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามมาบูรณาการกับความรู้ในห้องเรียน ซึ่งเป็นรายวิชาที่ทางมหาวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษา รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการข้อมูลในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้สร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้ในชุมชน

5. การนำเสนอผลงาน วิธีการนี้จะทำให้นักศึกษาได้ฝึกการแสดงด้วยพูดต่อหน้าสาธารณชน รวมถึงฝึกความมั่นใจในการนำเสนอผลงานด้วยการอธิบายด้วยคำพูด ซึ่งนักศึกษาจะต้องมีการเตรียมตัวทั้งข้อมูล วิธีการนำเสนอ การแสดงท่าทางประกอบการนำเสนอ การจัดทำสื่อประกอบการนำเสนอ ฯลฯ

6. การจัดนิทรรศการ เป็นวิธีการเผยแพร่ผลงานการสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทำให้กลุ่มเป้าหมาย อาทิ นักเรียน นักศึกษา คณาจารย์ และประชาชน สามารถเข้าถึงผลงานและข้อมูลประกอบผลงานได้ง่ายและสะดวก รวมถึงเป็นการเผยแพร่ผลงานผลงานสร้างสรรค์สู่สาธารณชน ตลอดจนการสร้างรับรู้ถึงความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาให้กับประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้จากการสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้ในชุมชน “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของหลักสูตรการฝึกอบรมนี้

โครงสร้างหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประกอบด้วยเนื้อหา 4 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกิจกรรมบรรยายและใช้เวลาจำนวน 1 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน และกระบวนการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน “ภูมิพลังแห่งปัญญา” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับองค์ความรู้ในชุมชน กระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนาม และการค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย ความหมาย ลักษณะ และประเภทขององค์ความรู้ในชุมชน เป้าหมายและการวางแผนการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน วิธีการศึกษาองค์ความรู้ในชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน และการค้นหาอัตลักษณ์และวิเคราะห์คุณค่าขององค์ความรู้ในชุมชน มีกิจกรรมบรรยายและใช้เวลาจำนวน 2 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 “ชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการเรียนรู้” การจัดทำสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ในการจัดการความรู้ การจัดทำสื่อการเรียนรู้ และการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของการจัดการความรู้ ประเภทความรู้ของชุมชน เครื่องมือในการจัดการความรู้ กระบวนการและเทคนิคการจัดการความรู้ โมเดลการจัดการความรู้ ความสำคัญของสื่อการเรียนรู้ กระบวนการจัดทำสื่อการเรียนรู้ การจัดทำสื่อการเรียนรู้ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป กระบวนการพัฒนา ต่อยอด และสร้างสรรค์องค์ความรู้ในชุมชน และช่องทางการเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ มีกิจกรรมบรรยายและใช้เวลา จำนวน 3 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การนำเสนอผลงานการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดการสร้างสร้งสร้งองค์ความรู้ในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมนำเสนอผลงานการสร้างสร้งสร้ง และการจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานการสร้างสร้งสร้ง ซึ่งเป็น การประกวดผลงานภูมิปัญญาสร้งสร้ง โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน เป็นคณะกรรมการตัดสินการประกวด

ตารางที่ 4.1 ความสอดคล้องของหลักสูตรการฝึกอบรมเรื่อง ภูมิปัญญาสร้างสรรค์

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม	ค่า IOC ที่ได้	ผลการประเมิน
	1	2	3	4	5			
1. แนวคิดพื้นฐานและหลักการของหลักสูตร	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
3. แผนการฝึกอบรม (เนื้อหาสาระ)	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
4. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	1	1	1	0	1	4 / 5	0.8	สอดคล้อง
5. โครงสร้างหลักสูตร	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
6. การประเมินผลการฝึกอบรม	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
7. กระบวนการดำเนินการฝึกอบรม	1	0	1	1	1	4 / 5	0.8	สอดคล้อง
8. สื่อการเรียนรู้	0	1	1	1	1	4 / 5	0.8	สอดคล้อง
9. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ : การศึกษาภาคสนาม	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
10. การสังเกตพฤติกรรม	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
11. การนำเสนอผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
12. แผนการฝึกอบรมที่ 1	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
13. แผนการฝึกอบรมที่ 2	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
14. แผนการฝึกอบรมที่ 3	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง
15. แผนการฝึกอบรมที่ 4	1	1	1	1	1	5 / 5	+1	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4.1 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ พบว่า มีความสอดคล้องกัน โดยมี 12 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 1 และ 3 ข้อ มีค่า IOC เท่ากับ 0.8

ตารางที่ 4.2 คุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ					$\bar{X}$	S.D.	แปล ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. แนวคิดพื้นฐานและหลักการของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. แผนการฝึกอบรม (เนื้อหาสาระ)	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	5	4	4	5	5	4.60	0.55	มากที่สุด
5. โครงสร้างหลักสูตร	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6. การประเมินผลการฝึกอบรม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
7. กระบวนการดำเนินการฝึกอบรม	4	5	4	5	3	4.20	0.84	มาก
8. สื่อการเรียนรู้	4	4	4	5	4	4.20	0.45	มาก
9. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ : การศึกษาภาคสนาม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
10. การสังเกตพฤติกรรม	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
11. การนำเสนอผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
12. แผนการฝึกอบรมที่ 1	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
13. แผนการฝึกอบรมที่ 2	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
14. แผนการฝึกอบรมที่ 3	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
15. แผนการฝึกอบรมที่ 4	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						4.87	0.21	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยภาพรวมมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$)

ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน เห็นว่า หลักสูตรการฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* มีข้อดี คือ

1. เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ซึ่งหลักสูตรนี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน และรู้จักกับชุมชนมากยิ่งขึ้น แม้ว่านักศึกษาจะเป็นคนในชุมชนก็ตาม แต่อาจจะไม่มีโอกาสได้ทำงานร่วมกับชุมชน และอาจจะไม่ได้อยู่ในชุมชน
2. เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย “สถาบันการศึกษาเพื่อท้องถิ่น” ทำให้นักศึกษาเกิดความรักและภาคภูมิใจในองค์ความรู้ของชุมชนตนเอง
3. ก่อให้เกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่างความรู้ในชุมชนและความรู้จากสถาบันการศึกษา

ข้อที่ควรปรับปรุง คือ หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่จะต้องทำงานร่วมกับชุมชน จึงควรเพิ่มระยะเวลาในการศึกษาภาคสนามให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ควรมีการเผยแพร่ผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์ออกสู่สังคม เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ถึงศักยภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ขั้นตอนนี้เป็น การนำหลักสูตรการฝึกอบรมไปทดลองใช้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 45 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 สาขาศิลปศึกษา 2 กลุ่มเรียน ด้วยการทดสอบวัดผลความรู้ ความเข้าใจ ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ซึ่งเป็นแบบทดสอบชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ จำนวน 2 ฉบับ ซึ่งเป็นเนื้อหาเดิม แต่ได้เปลี่ยนแปลงด้วยการ สลับข้อ และตัวเลือก

ตารางที่ 4.3 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

คะแนนทดสอบ	จำนวน (N)	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ค่าการ ทดสอบที (T-test)	องศาอิสระ (Df)	ระดับ นัยสำคัญ (Sig)
ก่อนการอบรม	45	14.07	28.47	22.10	44	<0.001
หลังการอบรม	45	28.49	2.76			

จากตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่า คะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” มีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 14.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 28.47 และหลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ในการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 28.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.76 เมื่อนำคะแนนมาเปรียบเทียบพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม เมื่อทดสอบโดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) เท่ากับ 22.10 ระดับนัยสำคัญ (p-value) เท่ากับ <0.001 จึงสรุปได้ว่า หลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” คะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า 0.001

ตารางที่ 4.4 คะแนนความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ในการฝึกอบรม

คนที่	คะแนนก่อน การอบรม (X_1) 30 คะแนน	คะแนนหลัง การอบรม (X_2) 30 คะแนน	คะแนน ความก้าวหน้า ($X_1 - X_2$)
1	9	27	+18
2	13	29	+16
3	8	25	+17
4	11	30	+19
5	18	30	+12
6	21	30	+9
7	19	29	+10
8	17	28	+11
9	15	29	+14
10	12	28	+16
11	6	23	+17
12	11	29	+18
13	8	25	+17
14	15	30	+15
15	19	30	+11

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

คนที่	คะแนนก่อน การอบรม (X_1)	คะแนนหลัง การอบรม (X_2)	คะแนน ความก้าวหน้า ($X_2 - X_1$)
16	21	30	+9
17	19	29	+10
18	17	28	+11
19	15	29	+14
20	12	28	+16
21	9	27	+18
22	13	29	+16
23	5	25	+20
24	11	30	+19
25	18	30	+12
26	21	30	+9
27	19	29	+10
28	17	28	+11
29	15	29	+14
30	12	28	+16
31	21	30	+9
32	12	27	+15
33	11	29	+18
34	10	30	+20
35	19	29	+10
36	3	27	+24
37	23	30	+7
38	21	30	+9
39	12	27	+15
40	11	29	+18

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

คนที่	คะแนนก่อน การอบรม (X_1)	คะแนนหลัง การอบรม (X_2)	คะแนน ความก้าวหน้า ($X_1 - X_2$)
41	10	30	+20
42	19	29	+10
43	3	27	+24
44	23	30	+7
45	9	27	+18
คะแนนเฉลี่ย	14.07	28.49	+14.42

จากตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ในการฝึกอบรมโดยภาพรวม ก่อนการฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.07 คะแนน และหลังการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 28.49 คะแนน โดยมีคะแนนเฉลี่ยของคะแนนความก้าวหน้าเท่ากับ 14.42 คะแนน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล พบว่า หลังการฝึกอบรมด้วยหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นทุกคน โดยมีคะแนนความก้าวหน้า ตั้งแต่ 7 – 24 คะแนน

นอกจากการทดสอบความรู้ของผู้เข้ารับการอบรมด้วยแบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยยังได้ทดสอบความรู้ของผู้เข้ารับการอบรมด้วยกิจกรรมการประกวดผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์เชิงปฏิบัติ คือ โดยผู้เข้ารับการอบรมแบ่งกลุ่มตามสมัครใจ (จำนวน 10 คน) โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 30 คะแนน
 2. การจัดนิทรรศการ 20 คะแนน
 3. คุณภาพของสื่อ 20 คะแนน
 4. การนำเสนอผลงาน 10 คะแนน
 5. ความเป็นไปได้ในการพัฒนาต่อยอดเชิงพาณิชย์ 20 คะแนน
- รวมคะแนนทั้งสิ้น 100 คะแนน

โดยมีผลการประกวด ดังนี้

รางวัลชนะเลิศ อันดับที่ 1	ศิลป์สร้างสาน...หัตถกรรมล้านนาไทย
รางวัลรองชนะเลิศ อันดับที่ 2	ตุ้งล้านนา...ตุ้งใยแมงมุม
รางวัลรองชนะเลิศ อันดับที่ 3	อัครจริยสมุนไพรไทย...ลูกประคบ
รางวัลชมเชย	งานศิลป์หัตถกรรมดอนโลหะ
รางวัลชมเชย	เครื่องสักการะล้านนา...โคมผัด

ทั้งนี้ ผลการประกวดผลงาน “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” แสดงให้เห็นผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ในเชิงปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ด้วยแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา การบูรณาการองค์ความรู้บนแนวคิดการสร้างสรรคเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับองค์ความรู้ในชุมชน รวมถึงการพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชนต่อไป

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
ด้านเนื้อหาสาระ	4.56	0.47	มากที่สุด
1. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ได้จริง	4.33	0.47	มาก
2. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานในพื้นที่	4.65	0.47	มากที่สุด
3. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมมีความต่อเนื่องกัน	4.65	0.47	มากที่สุด
4. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมมีความทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน	4.65	0.47	มากที่สุด
5. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมส่งเสริมและสนับสนุนการบูรณาการความรู้ระหว่างความรู้ในสถาบันการศึกษาและชุมชน	4.65	0.47	มากที่สุด

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
6. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สอดคล้องกับรายวิชาที่เรียน	4.33	0.47	มาก
7. เนื้อหาวิชาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีความสอดคล้องกัน	4.67	0.47	มากที่สุด
ด้านวิทยากร	4.67	0.47	มากที่สุด
1. ความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชา	4.67	0.47	มากที่สุด
2. ความสามารถในการอธิบายและถ่ายทอดความรู้	4.67	0.47	มากที่สุด
3. การเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรม	4.67	0.47	มากที่สุด
4. ความครบถ้วนของเนื้อหาในการฝึกอบรม	4.67	0.47	มากที่สุด
5. วิธีการที่หลากหลายในการถ่ายทอดความรู้	4.67	0.47	มากที่สุด
ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้	4.61	0.52	มากที่สุด
1. รูปแบบและวิธีการฝึกอบรมที่หลากหลาย	4.67	0.47	มากที่สุด
2. กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน	4.64	0.52	มากที่สุด
3. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน	4.62	0.53	มากที่สุด
4. ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมสามารถเลือกแสดงความสามารถในกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนใจและตามความถนัด	4.64	0.48	มากที่สุด
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นบูรณาการความรู้ในสถาบันการศึกษาและชุมชน	4.67	0.47	มากที่สุด
6. วิธีการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้ประยุกต์แนวคิดและศาสตร์ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	4.44	0.65	มาก

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ด้านสื่อการเรียนรู้	4.67	0.47	มากที่สุด
1. การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.67	0.47	มากที่สุด
2. การใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหา	4.67	0.47	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.67	0.47	มากที่สุด
1. แบบทดสอบความรู้ตรงตามเนื้อหาที่ฝึกอบรม	4.67	0.47	มากที่สุด
2. การวัดผลพัฒนาการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.67	0.47	มากที่สุด
3. การประเมินผลความสามารถในการสร้างสรรค์ อย่างเป็นรูปธรรม (ผลงานการสร้างสรรค์)	4.67	0.47	มากที่สุด
4. การประเมินผลความสามารถในการนำเสนอ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน	4.67	0.47	มากที่สุด
5. การประเมินผลการจัดนิทรรศการ เพื่อเผยแพร่ ผลงานการสร้างสรรค์	4.67	0.47	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม	4.67	0.47	มากที่สุด
1. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และประสบการณ์ เพิ่มขึ้นหลังจากผ่านการฝึกอบรม	4.67	0.47	มากที่สุด
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับ จากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ทั้งในการเรียนและ วิถีชีวิต	4.67	0.47	มากที่สุด
3. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะในการสร้างสรรค์ และสามารถนำไปสร้างเป็นอาชีพให้ตนเองได้	4.67	0.47	มากที่สุด
4. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์ให้กับคนในชุมชนของตนเองได้	4.67	0.47	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	4.64	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ความพึงพอใจในหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ ($\bar{X} = 4.64$) และเมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงตามลำดับ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านวิทยากร ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.56$ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.61$ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.56$ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ด้านวิทยากร	ระดับมากที่สุด	ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.67$
2. ด้านสื่อการเรียนรู้	ระดับมากที่สุด	ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.67$
3. ด้านการวัดและประเมินผล	ระดับมากที่สุด	ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.67$
4. ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม	ระดับมากที่สุด	ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.67$
5. ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้	ระดับมากที่สุด	ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.61$
6. ด้านเนื้อหาสาระ	ระดับมากที่สุด	ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.56$

โดยมี ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. อยากให้เพิ่มความรู้เกี่ยวกับการตลาดในยุคโควิด 19
2. เทคนิคการคำนวณต้นทุน เพื่อการจำหน่ายผลิตภัณฑ์
3. เทคนิคการส่งเสริมการขาย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตร และความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” โดยการพัฒนาครั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานการจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนได้ลงมือกระทำ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) บนฐานองค์ความรู้ของชุมชน (Community-Based Learning)

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” มีองค์ประกอบของหลักสูตรการฝึกอบรม คือ 1) ที่มาและความสำคัญ 2) หลักการ 3) เป้าหมาย 4) จุดมุ่งหมาย 5) การประเมินผล 6) เนื้อหาสาระ 7) กิจกรรม 8) รูปแบบกิจกรรม และ 9) โครงสร้างหลักสูตร โดยมีแผนการฝึกอบรม จำนวน 4 แผน ได้แก่ 1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชน และกระบวนการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน “ภูมิพลังแห่งปัญญา” 3. “ชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการความรู้” การจัดทำสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ 4. การนำเสนอผลงานการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดการสร้างสรค์องค์ความรู้ในชุมชน

จากการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” พบว่าหลักสูตรการฝึกอบรมมีคุณภาพและความสอดคล้องเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการฝึกอบรม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และมีคุณภาพในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$)

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ด้วยการศึกษาผลสัมฤทธิ์การใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” โดยทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า คะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 14.07 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ส่วนคะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ในการฝึกอบรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 28.49 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน และเมื่อนำคะแนนมาเปรียบเทียบ จะเห็นได้ถึงผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” หลังการฝึกอบรมสูงกว่า

ก่อนการฝึกอบรม เมื่อทดสอบโดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) เท่ากับ 22.10 ระดับนัยสำคัญ (p-value) เท่ากับ <0.001 จึงสรุปได้ว่า หลังการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” คะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า 0.001 โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเพิ่มขึ้นทุกคน โดยมีคะแนนความก้าวหน้า ตั้งแต่ 7 – 24 คะแนน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทดสอบความรู้ของผู้เข้ารับการอบรม ด้วยกิจกรรมการประกวดผลงาน ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์เชิงปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ด้วยแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา การบูรณาการองค์ความรู้บนแนวคิดการสร้างสรรคเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับองค์ความรู้ในชุมชน รวมถึงการพัฒนาต่อยอดในเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชนต่อไป

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ ($\bar{X} = 4.64$) และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านวิทยากร ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.56$ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.61$ และ ด้านเนื้อหาสาระ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ $\bar{X} = 4.56$ ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) ที่มาและความสำคัญ 2) หลักการ 3) เป้าหมาย 4) จุดมุ่งหมาย 5) การประเมินผล 6) เนื้อหาสาระ 7) กิจกรรม 8) รูปแบบกิจกรรม และ 9) โครงสร้างหลักสูตร ซึ่งมีองค์ประกอบของการจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาภานุวัฒน์ สุกใจคำ และปริญญภาส สีทอง (2563) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร ทั้งนี้ หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” เป็นหลักสูตรที่พัฒนาบนฐานองค์ความรู้ของชุมชน และการจะรักษาไว้ซึ่งองค์ความรู้ของชุมชน นอกจากการอนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นแล้ว อีกหนึ่งวิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือ การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับองค์ความรู้ของชุมชน ด้วยแนวคิดภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการรักษาไว้ซึ่งองค์ความรู้ของท้องถิ่น และทุนทางวัฒนธรรมเป็นหนึ่งทุนพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ ที่นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความมีอารยธรรมของประเทศแล้ว

ยังส่งผลเชิงเศรษฐกิจ ดังนั้น หากสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่ แล้วจะนำมาซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจของประเทศ สอดคล้องกับ คณาจารย์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2551) ที่กล่าวว่า ทุนทางวัฒนธรรมสามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ และมีบทบาทในการผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ได้ โดยหลักสูตรการฝึกอบรมมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.96 และมีคุณภาพโดยภาพรวม ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงควมมีคุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรมที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของผู้เข้ารับการฝึกอบรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด และเกิดผลการเรียนรู้ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คือ มีความรู้ดี สอดคล้องกับ นิตยา บุตรศรี (2542) ที่ว่า หลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้เป็นไปแนวทางเดียวกัน และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมตามจุดหมายที่ตั้งไว้ โดยหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” จะเป็นหลักสูตรเสริมนอกห้องเรียน เป็นกิจกรรมให้ความรู้ ทักษะ และสร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนให้กับนักศึกษา โดยมีกิจกรรมในหลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบด้วยการสัมผัสต้นแบบ การสัมผัสความเป็นจริง และการลงมือปฏิบัติ ด้วยวิธีการที่หลากหลายได้นำมาซึ่งการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ที่สำคัญเป็นหลักสูตรที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อการบูรณาการองค์ความรู้ในสถาบันศึกษากับองค์ความรู้ในชุมชน อันจะนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ สอดคล้องกับ ประสาท เมืองเฉลิม (2558) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของการทำงาน และ Burnard (1996 อ้างใน กันตภา สุธธิอาจ, 2561) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการกระทำ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนจะต้องบูรณาการประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม โดยผ่านกระบวนการคิดทบทวน ซึ่งอาจเกิดจากตัวผู้เรียน หรือเกิดจากกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่า โดยผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้คิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมเพื่อวางแผนสร้างองค์ความรู้ใหม่ และ เสนอ เวียงคำ (2560) ในการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทำให้นักเรียนได้รับแรงจูงใจจากการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ นักเรียนจึงเกิดการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ และแสดงออกถึงพฤติกรรมจิตสาธารณะ และ สิรินาถ ศรีอนันต์ และ นิธิดา อติภทรนันท์ (2560) ศึกษาการใช้การเรียนรู้ภาษาแบบประสบการณ์

เพื่อพัฒนาความสามารถในการฟัง พูดภาษาอังกฤษ และความมั่นใจในตนเองของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีทักษะในการฟัง และพูดภาษาอังกฤษดีขึ้น เพราะนักเรียนได้เรียนตามขั้นตอนการเรียนรู้ภาษาแบบประสบการณ์ โดยเริ่มต้นจากการได้รับความรู้ที่เป็นรูปธรรม ได้เรียนรู้จากสื่อที่สัมผัสได้ทั้งรูป รส กลิ่น และเสียง ได้พูดโต้ตอบในสถานการณ์จริง จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการสังเกตและไตร่ตรอง ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้คิด พิจารณาความรู้ที่ได้รับด้วยตนเอง จากการทำแบบฝึกหัดหรือใบงาน เพื่อสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้จากการรับความรู้ โดยผู้เรียนจะเกิดความสงสัยเมื่อได้ลงมือคิดด้วยตนเอง จากนั้นมีการทบทวนความรู้และเชื่อมโยงไปสู่ขั้นตอนการสรุปเป็นหลักการนามธรรม ซึ่งผู้เรียนจะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับเพื่อน ๆ และช่วยกันสรุปองค์ความรู้ที่ต่างคนต่างรับรู้มาผ่านการวางแผนการทำงานร่วมกัน เช่น การระดมความคิด การทำแผนผังความคิด เป็นต้น จากนั้น ผู้เรียนจะได้เข้าสู่ขั้นการทดลองปฏิบัติจริง ซึ่งผู้เรียนมีความพร้อมในการสื่อสาร โดยเห็นได้จากความคล่องแคล่วและความมั่นใจในตนเองที่เพิ่มมากขึ้น และยังมีความคิดสร้างสรรค์และประยุกต์ใช้กับสถานการณ์อื่นอีกด้วย

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนทดสอบความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ซึ่งจากการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรม จะเห็นได้ว่า หลังการฝึกอบรม คะแนนของผู้เข้าร่วมฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญน้อยกว่า 0.001 แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรการฝึกอบรมดังกล่าวได้พัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะ ตลอดจนสร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งผ่านการประเมินคุณภาพและความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้รับความรู้ ทักษะการทำงาน และเป็นการสร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนที่เริ่มตั้งแต่การคิด การดำเนินงาน และการแก้ไขปัญหาตามวงจรคุณภาพ PDCA ทั้งนี้ สืบเนื่องจากองค์ประกอบของหลักสูตรสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม รวมถึงผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้เรียนรู้เทคนิควิธีการ และทักษะการปฏิบัติที่เน้นกิจกรรมกลุ่มที่มีการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการฝึกปฏิบัติ ในห้องประชุม จึงทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความมั่นใจในการศึกษาภาคสนาม อันนำมาซึ่งผลงานที่เป็นรูปธรรมที่เกิดจากการบูรณาการความรู้ในสถาบันการศึกษาและชุมชนบนแนวคิดการสร้างสรรค์ ดังที่ มงคล ฤทธิ์นุตะ (2556) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มคุณค่าในตัวบุคลากร เป็นการยกระดับทักษะฝีมือและความสามารถให้สูงขึ้น ด้วยการฝึกอบรมจะสร้างและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะเพิ่มมากขึ้น ช่วยพัฒนาความคิดและทัศนคติ เพื่อนำไปประยุกต์กับการปฏิบัติงาน และช่วยเสริมสร้างทักษะและความสามารถให้สูงขึ้น ด้วยบุคลากรนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้กับงานของตน จึงทำให้งานในความรับผิดชอบมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

อีกทั้ง ทักษะและความสามารถนั้นจะติดตัวบุคคลนั้นตลอดไป โดยผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ นันทวรรณ แก้วโชติ ธัชทฤต เทียมธรรม และพิทักษ์ เพื่อกมี (2562) ในการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ยุคประเทศไทย 4.0 โดยผลการวิจัย พบว่า ครูมีความรู้ ความเข้าใจหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ด้วยเนื้อหาของหลักสูตรเป็นเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ได้จริง และเห็นเป็นรูปธรรม และ วิไลวรรณ สิทธิ ภูมิพงศ์ จอมหงส์พัฒน์ และ พงมาน ชำนาญกิจ (2560) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนมีสมรรถนะด้านความรู้หลักการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสมรรถนะด้านทักษะการปฏิบัติอยู่ในระดับดีมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีสมรรถนะด้านเจตคติหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยที่ระดับ ($\bar{X} = 4.64$) ที่เป็นเช่นนี้อาจสืบเนื่องมาจากเนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เป็นการพัฒนาบนฐานความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม อันเป็นผลมาจากการสำรวจความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และเป็นการฝึกอบรมที่เน้นการปฏิบัติด้วยการลงมือทำ การทำงานร่วมกัน และวิทยากรมีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์การทำงาน มีเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายตลอดจนการได้ฝึกปฏิบัติระหว่างกรอบรม จึงทำให้การศึกษาค้นคว้าซึ่งเป็นการทำงานในชุมชนของตนเองเป็นไปด้วยดี และผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่า หลักสูตรเปรียบเสมือนเข็มทิศของการจัดการการศึกษา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอน และเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทราบถึงวิธีการในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ มาลินี บุญยรัตพันธุ์ (2558) ที่ว่า หลักสูตรเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน และกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน โดยสอดคล้องกับการวิจัยของบุญล้อม ดั่งวิเศษ และมนสิข สิริธัมมบุรณ์ (2560) ในการศึกษาการพัฒนาแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยเป็นการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อมุ่งให้เกิดการเรียนรู้

และประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งเนื้อหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่นำมาประกอบ การจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาทุกปี เพื่อให้สามารถพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมได้ตรงตามความต้องการอย่างแท้จริง เพื่อประสิทธิภาพ ในการฝึกอบรม
2. ควรมีกุ่มเป้าหมายที่หลากหลายในทุกคณะ เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ตามสาขาวิชาในแต่ละคณะ ด้วยแต่ละคณะจะมีเอกลักษณ์เฉพาะ จึงทำให้มีผลิตภัณฑ์ที่เกิดจาก การบูรณาการองค์ความรู้ “ภูมิปัญญาสรรค์” ที่หลากหลายอันเกิดจากการบูรณาการองค์ความรู้ ของแต่ละสาขาวิชาและองค์ความรู้ในชุมชน ด้วยแนวคิดสร้างสรรค์
3. ควรเพิ่มหัวข้อ “การตลาดออนไลน์” ในหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ในการสร้างช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” เพื่อสร้างรายได้

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. สืบค้นจาก www.farmdev.doac.go.th
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2558). *การจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเมืองในเขตเทศบาลนครสงขลา*.
- วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กันตภา สุธธิอาจ. (2561). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กุลสิรี โค้วสุวรรณ. (2550). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. เชียงใหม่: เวียงพิงค์การพิมพ์.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2551). *วัฒนธรรมไทย (Thai Culture)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิราภรณ์ เกตุแก้ว. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เจนเนตร มณีนาถและคณะ. (2546). *สร้างองค์กรอัจฉริยะในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: ชัมชิสเต็ม จำกัด.
- ชนกานต์ สมานมิตร. (2562). *การฝึกอบรม*. สืบค้นจาก <https://blo.nsrh.ac.th>
- ชลดา บุญอยู่. (2556). *ทุนทางสังคมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา บ้านเกาะพิทักษ์ ตำบลนางน้ำจืด อำเภอลำสนวน จังหวัดชุมพร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ช่อพฤษก์ ผิวภู. (2540). *แนวทางการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมนวัตกรรมสู่ Thailand 4.0*. รายงานสืบเนื่อง. *การประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 4*. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ. (2548). *การจัดการองค์ความรู้ในองค์กรธุรกิจ*. กรุงเทพฯ : เอ็กสเปอร์เน็ท.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2540). *วัฒนธรรมคือทุน*. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.
- ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์. (2558). *เอกสารประกอบการสอนวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. สาขาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ณิชการ นิธิภูมิภักย์ วาโร เพ็งสวัสดิ์ และทนต์ศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2560). *การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของครูสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์* ในพระบรมราชูปถัมภ์, 11(3), 37-51.

- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, บรรณาธิการ. (2547). *ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่*. คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธวัชชัย บุญมี. (2557). *การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เทศบาลตำบลฟ้าฮ่าม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ขั้วฟ้า.
- นกกานต์ หน่ยคอน อภิตี ศรีภิรมย์รักษ์ นิชนันท์ อุดมศักดิ์สกุล และ พันธุ์ทิพย์ โอฬารรัตน์มณี. (2567). การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับ นักศึกษาชีววิทยาประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์. *Journal of Education Burapha University*. 35(1), 71-85.
- นันทวรรณ แก้วโชติ ธัชทฤต เทียมธรรม และพิทักษ์ เผือกมี. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ที่สอดคล้องกับมาตรฐาน และตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 8(1), 73-85.
- นิตยา บุญศรี. (2542). *การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชัย งามวิทย์โรจน์ สมทรง เจริญภักดิ์ และพงศ์พัฒน์ เสมอคำ. (2552). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ: กรณีศึกษาลุ่มน้ำชี*. รายงานการวิจัย. สำนักงานวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรน้ำ.
- บุญดี บุญญากิจ และคณะ. (2548). *การจัดการความรู้ จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท จีรวัฒน์ เอ็กซ์เพรส จำกัด.
- บุญมา เวียงคำ และเสนอ ภิรมจิตร์ผ่อง. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 8(2), 13-26.
- บุญล้อม ด้วงวิเศษ และมนสิข สิริธสมบุญ. (2560). การพัฒนารูปแบบการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิต สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ (สทส.)*, 23(1), 67-84.
- บุญเลิศ กลิ่นรัตน์. (2548). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปนัดดา โตคำนุช. (2564). *Smart – Wisdom*. รายงานวิจัย. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ประภัสสร ทองยินดี (2558). *ภูมิปัญญาไทย : องค์กรความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย*. สืบค้นจาก www.stou.ac.th

ประสาธน์ เถลิงเฉลิม. (2558). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการบริการสังคมสำหรับนิสิตครูวิทยาศาสตร์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 9(19), 30-39.

เปรมชัย จันทน์จำปา. (2559, พฤษภาคม). *Cultural Capital Management for Urban Development, Songkhla Municipality, Thailand*. เอกสารนำเสนอที่ประชุม The 4th International Conference On Magsaysay Awardees: Good Governance and Transformative Leadership in Asia, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เปาวลี วิมูลชาติ. (2549). การศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเองและความต้องการการพัฒนาตนเองของข้าราชการกรมทหารสื่อสาร. งานวิจัย. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผิวนพรรณ วิสุวรรณ. (2553). การพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง การวาดภาพศิลปะไทย โดยใช้ตัวหนังสือสูง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและวิธีการสอน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พรทิพย์ เกิดถาวร. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสร้างบทเรียนออนไลน์ โดยใช้ LMS Moodle สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 5(1), 139-148.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. (2550). *ชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้: แนวคิด เทคนิค และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิเชษฐ์ ไพบูลย์ศิริ. (2554). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีพระทุม.

ภาณุวัฒน์ สุใจคำ, พระมหา และปริญญาภา สีสทอง. (2563). การพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นพระธรรมทูตสำหรับสามเณร. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 9(1), 10-20.

มงคล กรัตตะนุตตะ. (2560). *Training handbook เทรนนิ่งแบบมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: อิงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2543). *หลักสูตรและการสอน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มาลินี บุญยรัตนพันธุ์. (2558). *หลักการพัฒนาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไมตรี อินทรีย์. (2560). *ทุนทางสังคม*. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 9(2), 14-25.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระเกียรติพระบาท*

ลัดดาวัลย์ สำราญ. (2558). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.

- วนิดา นาคีสังข์. (2559). จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนปกากะญอบ้านแม่กองคาสู่การเป็นสินค้าชุมชน. การวิจัยเฉพาะเรื่อง. ประกาศนียบัตรวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2552). หลักสูตร. สืบค้นจาก www.curriculumandlearning.com
- วิเชียร วิทยอุดม. (2555). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.
- วิไลวรรณ สิทธิ. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 2. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วีรภัทร ไหมไหว. (2560). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สถาบันเกษตรธิการ. (มปป.). การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม. สืบค้นจาก www.opsmoae.go.th
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- สรวัดน์ แนนหนา. (2556). การเพิ่มมูลค่าให้แก่ทุนทางวัฒนธรรม. สืบค้นจาก www.finearts.go.th
- สามารถ จันทรสूरย์. (2543). ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2561). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564). สืบค้นจาก www.plan.bru.ac.th
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). นานาทัศนะ : การจัดการความรู้เพื่อสร้างสังคมฐานความรู้ในภาคการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.
- สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2559). ทุนวัฒนธรรมไทยสู่การสร้างสรรค์เศรษฐกิจ. วารสารอุตสาหกรรม, 58(พฤศจิกายน – ธันวาคม 2559), 5-8.
- สิรินาถ ศรีอนันต์ และนิธิดา อติภทรนันท์. (2560). การใช้การเรียนรู้ภาษาแบบประสบการณ์เพื่อพัฒนาความสามารถในการฟัง พูด ภาษาอังกฤษและความมั่นใจในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. พัฒนาศาสตร์, 13(1), 85-96.
- สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (2550). วิถีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- องค์การบริหารส่วนตำบลศรีสุข. (2563). ภูมิปัญญาไทย : องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย. สืบค้นจาก www.dansrisook.go.th

อรุณรุ่ง โยธสิงห์ และสำราญ กำจัดภัย. (2559). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ ด้านการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 8(2), 270-284.

อุทิศ ทาหอม พิชิต วันดี และสำราญ ธุระตา. (2558). ทูทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านตามา จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 11(2), 379-383.

ChanNas Thitayan.Blog. (2555). *ทูทางวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก <https://channarongs22.wordpress.com>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ
หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร คำยอด	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์รักฎา เมธิโกคพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. อาจารย์พิสุทธิลักษณ์ บุญโต	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
4. นางสาวธัญปณีย์ เครือระยา	สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. นายเกรียงไกร บุญทะนา	ครูภูมิปัญญาจังหวัดเชียงใหม่

ภาคผนวก ข

หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

คำนำ

หลักสูตรฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน โดยหลักสูตรนี้พัฒนาจากผลการวิจัยเรื่องความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยมุ่งหวังให้นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นบัณฑิตที่เปี่ยมด้วยความรู้ และประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน สมดังเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ *สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น* สอดคล้องกับมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ.2561 ในมาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรม และความเป็นไทย ที่ว่า “สถาบันอุดมศึกษามีการจัดการเรียนรู้ การวิจัย หรือการบริการวิชาการซึ่งนำไปสู่การสืบสาน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม การปรับและประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมของไทย และต่างประเทศอย่างเหมาะสม ตามศักยภาพและอัตลักษณ์ของประเภทสถาบัน ผลลัพธ์ของการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย หรือการสร้างโอกาสและมูลค่าเพิ่มให้กับผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” ตลอดจนเป็นการตอกย้ำความเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันดับ 1 ของกลุ่มราชภัฏ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จากการจัดอันดับของ The Times Education University Impact Ranking 2021

ปณิดดา โตคำนุช

นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญ	1
หลักการ	2
เป้าหมาย	3
จุดมุ่งหมายของหลักสูตร	3
ระยะเวลาตลอดหลักสูตร	3
ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	3
สื่อประกอบการฝึกอบรม	3
การประเมินผลการฝึกอบรม	4
บทที่ 2 การฝึกอบรม	5
กระบวนการฝึกอบรม	5
เนื้อหาสาระของหลักสูตรการฝึกอบรม	6
ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม	7
กิจกรรมในหลักสูตรการฝึกอบรม	7
รูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรม	7
บทที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาสร้างสรรค์	9
คำอธิบายหลักสูตร	9
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	9
ตารางการฝึกอบรม	10
ตารางการนำเสนอผลงานการสร้างสรรค์	10
แผนการฝึกอบรมที่ 1	11
แผนการฝึกอบรมที่ 2	13
แผนการฝึกอบรมที่ 3	15
แผนการฝึกอบรมที่ 4	17

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ ความสามารถ และทักษะดั้งเดิมของท้องถิ่นที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาจากรบรรพบุรุษ ตั้งแต่ครั้งโบราณกาลจวบจนปัจจุบัน ด้วยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและมีคุณค่าควรได้รับการจดจำเพื่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดโดยเฉพาะกับเยาวชนคนรุ่นหลังส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าและหลากหลายแตกต่างกันไปตามบริบทของชุมชน เช่น วิถีชีวิต การแพทย์ การดำรงชีวิต อาหาร เครื่องใช้ไม้อ้อย ฯลฯ ประกอบกับประเทศไทยได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศ แต่ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแข่งขันทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ให้กับองค์ความรู้ในชุมชน เพื่อให้ผลิตภัณฑ์หรือสินค้านั้น ๆ อยู่รอดและได้รับความนิยมนำอย่างยั่งยืน (รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม, 2560: น. 999)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงทำให้เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์มีชีวิตที่นำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นรายได้ผ่านการท่องเที่ยว สินค้าและบริการ แต่ทั้งนี้ หากไม่มีการสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว จะทำให้ทุนทางวัฒนธรรมที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ไว้ซึ่งมูลค่ารวมถึงการลดทอนความสำคัญในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเนื่องมาจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ ดังนั้น การจะรักษาไว้ซึ่งคุณค่าและการเพิ่มมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องเป็นการอนุรักษ์ สืบสานด้วยกระบวนการสร้างสรรค์องค์ความรู้ในชุมชน ในลักษณะการบูรณาการความรู้ในชุมชนกับองค์ความรู้จากสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นความรู้สากล นอกจากจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนแล้ว ยังเป็นการรักษาไว้ซึ่งแหล่งมรดกของจังหวัดเชียงใหม่ โดยชุมชน เพื่อชุมชนและประเทศ ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนจังหวัดเชียงใหม่สู่เมืองมรดกโลก และสอดคล้องกับมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ.2561 ในมาตรฐานที่ 4 ด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย (ราชกิจจานุเบกษา, 2561: น. 20) ที่ว่า “สถาบันอุดมศึกษามีการจัดการเรียนรู้ การวิจัย หรือการบริการวิชาการซึ่งนำไปสู่การสืบสาน การสร้างความรู้ ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม การปรับและประยุกต์ใช้ศิลปวัฒนธรรมของไทยและต่างประเทศอย่างเหมาะสม ตามศักยภาพและอัตลักษณ์ของประเภทสถาบัน ผลลัพธ์ของการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย หรือการสร้างโอกาสและมูลค่าเพิ่มให้กับผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ” ตลอดจนเป็นการต่อยอด

ความเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันดับ 1 ของกลุ่มราชภัฏ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
จากการจัดอันดับของ The Times Education University Impact Ranking 2021

ดังนั้น ในฐานะนักวิชาการวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งทำหน้าที่ในการสนับสนุนวิชาการและจัดกิจกรรมให้กับนักศึกษา ได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา เพื่อให้มีลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คือ คนดี ความรู้ดี บุคลิกภาพดี สุขภาพดี และความเป็นพลเมืองดี ด้วยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* เพื่อการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการให้ความรู้ ทักษะ และสร้างประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน และสังคมต่อไป

หลักการ

หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” เป็นหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา โดยเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยเฉพาะสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการวิจัยเรื่อง *ความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่* เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา ด้วยการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่เกี่ยวกับความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในทุกระดับชั้นปีการศึกษา พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมโดยภาพรวม ในระดับมาก ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการหนึ่งในการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาแล้ว ยังส่งผลต่อชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องด้วยชุมชนเปรียบเสมือนกับคลังข้อมูลของประเทศ ประกอบกับการมีองค์ความรู้ที่หลากหลายที่เป็นลักษณะเฉพาะพื้นที่ จึงนำไปสู่การเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งทุนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น การจะรักษาไว้ซึ่งต้นทุนในการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการพัฒนาต่อยอดอย่างสร้างสรรค์ ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ของชุมชนกับความรู้ในระบบซึ่งเป็นความรู้จากสถาบันการศึกษา สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คือ *สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น* ทั้งนี้ ผลจากการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวจะเป็นแรงจูงใจในการดำเนินโครงการ / กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ รวมถึงเป็นหลักสูตรนาร่องให้กับหน่วยงานสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาเพื่อสร้างบัณฑิตที่เปี่ยมด้วยความรู้ และประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับการเป็นบัณฑิต

ที่มีลักษณะพึงประสงค์ และเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ “สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น”

เป้าหมาย

เป้าหมายสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดการสร้างสรรค์องค์ความรู้ในชุมชน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน ตลอดจนการจัดการองค์ความรู้ในชุมชน พัฒนา และต่อยอด ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและสถาบันการศึกษา ในการรักษาไว้ซึ่งคุณค่าดั้งเดิม เพิ่มคุณค่า และสร้างมูลค่าให้กับองค์ความรู้ของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการสร้างสรรค์ ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมการอบรมทุกคนจะได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงและในพื้นที่จริง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้เข้าร่วมการอบรมเลือกเองตามความสนใจ โดยหลักสูตรนี้จะใช้กระบวนการวัดผล และการประเมินผลตามสภาพจริง

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1. เพื่อสร้างความรู้และทักษะในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในชุมชนเชิงสร้างสรรค์
3. เพื่อสร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
4. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา กับชุมชน

ระยะเวลาตลอดหลักสูตร จำนวน 72 ชั่วโมง ประกอบด้วย

1. การบรรยาย พร้อมฝึกปฏิบัติ	จำนวน 6 ชั่วโมง
2. การศึกษาภาคสนาม	จำนวน 60 ชั่วโมง
3. การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์	จำนวน 6 ชั่วโมง

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
2. PowerPoint ประกอบการบรรยาย

การประเมินผลการฝึกอบรม

1. ด้านความรู้และทักษะ ด้วยการทดสอบความรู้ก่อน (Pre – test) และ หลัง (Post – test)

การฝึกอบรม

2. ผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์
3. ความพึงพอใจในหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

บทที่ 2

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

กระบวนการฝึกอบรม

หลักสูตรการฝึกอบรม *ภูมิปัญญาสร้างสรรค์* มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ด้วยการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การสำรวจความต้องการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งได้ดำเนินการแล้ว โดยทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2. การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม โดยนำผลการวิจัยเรื่อง ความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ตลอดจนแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาจัดสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม พร้อมเสนอผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินประสิทธิภาพ (ร่าง) หลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

3. การปรับปรุง (ร่าง) หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ตามคำแนะนำและเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

4. การวางแผนดำเนินการฝึกอบรม โดยเริ่มต้นจากการพิจารณากลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมการฝึกอบรม รวมถึงการประสานกับอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง เพื่อการบูรณาการหลักสูตรการฝึกอบรมกับการจัดการเรียนการสอน

5. ดำเนินการฝึกอบรม

6. การทดสอบความรู้ก่อน – หลังเข้าร่วมการฝึกอบรมของผู้รับการฝึกอบรม เพื่อวิเคราะห์ความรู้และทักษะของผู้รับการฝึกอบรม (ลด – เพิ่ม) เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่

7. การสำรวจและวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้รับการฝึกอบรมต่อการฝึกอบรม

เนื้อหาสาระของหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

เนื้อหาสาระของหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ประกอบด้วย

หัวข้อการบรรยาย	ระยะเวลา	กิจกรรม	การวัดและประเมินผล
ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ในชุมชน	1 ชั่วโมง	1. การบรรยาย 2. สื่อประกอบการเรียนรู้	การทดสอบความรู้
1. การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน 2. กระบวนการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน “ภูมิพลังแห่งปัญญา”	2 ชั่วโมง	1. การบรรยาย 2. การฝึกปฏิบัติ 3. สื่อประกอบการเรียนรู้	1. การโต้ตอบ อภิปรายซักถาม 2. การทดลองปฏิบัติ 3. การทดสอบความรู้
1. “ชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการความรู้” 2. การจัดทำสื่อการเรียนรู้ 3. การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่ม	3 ชั่วโมง	1. การบรรยาย 2. สื่อประกอบการเรียนรู้	1. การโต้ตอบ อภิปรายซักถาม 2. การทดสอบความรู้
การศึกษาภาคสนาม	60 ชั่วโมง	1. การฝึกปฏิบัติงานจริงโดยเลือกพื้นที่และหัวข้อภูมิปัญญาท้องถิ่นตามความสนใจของนักศึกษา 2. การทำงานร่วมกับชุมชน ด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ กระบวนการคิดวิเคราะห์ รวมถึงการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง	1. การติดตามรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ (2- 3 ครั้ง หรือแล้วแต่การดำเนินงาน) ผ่านสื่อ Online และ Offline เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมถึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน 2. การสังเกตการสะท้อนความคิดของนักศึกษา

หัวข้อการบรรยาย	ระยะเวลา	กิจกรรม	การวัดและประเมินผล
การนำเสนอผลงาน “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”	6 ชั่วโมง	การนำเสนอผลงาน การสร้างสรรค์ และ การจัดนิทรรศการ เพื่อ เผยแพร่ผลงานภูมิปัญญา สร้างสรรค์	ผลการประกวดผลงาน ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ โดยคณะกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขา ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน

ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

จำนวน 6 ชั่วโมง (ไม่นับรวมการศึกษาภาคสนาม และการนำเสนอผลงาน)

กิจกรรมในหลักสูตรการฝึกอบรม

กิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. การสัมผัสต้นแบบ เป็นกิจกรรมที่ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากสื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เรื่องสั้น ภาพยนตร์ ภาพถ่าย ฯลฯ
2. การสัมผัสกับความเป็นจริง เป็นกิจกรรมที่ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ด้วยการศึกษภาคสนามในชุมชน เช่น การสัมภาษณ์เจ้าขององค์ความรู้ การสำรวจปัญหาขององค์ความรู้ ซึ่งกิจกรรมนี้นักศึกษาจะได้ลงมือปฏิบัติการในพื้นที่จริงซึ่งเป็นพื้นที่ที่นักศึกษาเลือกเอง จะทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์กับการทำงานในชุมชนอย่างแท้จริง
3. การลงมือปฏิบัติ กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยนักศึกษาจะลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมระดมความคิดในการเลือกพื้นที่ศึกษา การเลือกองค์ความรู้ กระบวนการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ การจัดการองค์ความรู้ของชุมชน และการนำเสนอองค์ความรู้ของชุมชนในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ อาทิ โปสเตอร์ Infographic แผ่นพับความรู้ ฯลฯ

รูปแบบกิจกรรมฝึกอบรม

การฝึกอบรม หลักสูตรภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ได้กำหนดรูปแบบกิจกรรม ดังต่อไปนี้

1. การบรรยาย เป็นเทคนิคการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่วิทยากรบรรยาย เพื่อสื่อความ เป็นการสอนและอธิบายเกี่ยวเรื่องนั้น ๆ โดยผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ รวมถึงทักษะในการสื่อสาร โดยจะมีการจัดเตรียมแผนการบรรยาย และสื่อประกอบการบรรยายมาเป็นอย่างดี
2. การระดมสมอง เป็นเทคนิควิธีการฝึกอบรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้ ในการแสดงความคิดเห็น และยอมรับในความแตกต่างของสมาชิกภายในกลุ่ม วิธีการนี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมการอบรมได้ฝึกแสดงความคิดเห็น การเคารพในความแตกต่าง และการประนีประนอมเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม รวมถึงการยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตนเอง
3. การศึกษาภาคสนาม เป็นวิธีการศึกษาด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การคิด การแก้ไขปัญหา ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน ตามวงจรคุณภาพ PDCA
4. การจัดการความรู้ กระบวนการนี้จะเป็นการนำองค์ความรู้ในชุมชนซึ่งเป็นความรู้ใหม่ที่นักศึกษาได้รับจากการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามมาบูรณาการกับความรู้ในห้องเรียนซึ่งเป็นรายวิชาที่ทางมหาวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอนให้กับนักศึกษา รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการข้อมูลในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้อบรมสร้างสรรคบนฐานองค์ความรู้ในชุมชน
5. การนำเสนอผลงาน วิธีการนี้จะทำให้นักศึกษาได้ฝึกการพูดต่อหน้าสาธารณชน รวมถึงเป็นการฝึกความมั่นใจในการนำเสนอผลงานโดยการอธิบายด้วยคำพูด ซึ่งนักศึกษาจะต้องมีการเตรียมตัวทั้งข้อมูล วิธีการนำเสนอ การแสดงท่าทางประกอบการนำเสนอ การจัดทำสื่อประกอบการนำเสนอ ฯลฯ
6. การจัดนิทรรศการ เป็นวิธีการเผยแพร่ผลงานการสร้างสรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทำให้กลุ่มเป้าหมาย อาทิ นักเรียน นักศึกษา คณาจารย์ และประชาชน สามารถเข้าถึงผลงานและข้อมูลประกอบผลงานได้ง่ายและสะดวก รวมถึงเป็นการเผยแพร่ผลงานผลงานสร้างสรรค์สู่สาธารณชน ตลอดจนสร้างรับรู้ถึงความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาให้กับประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น และประเทศได้รับรู้ อันจะนำไปสู่การสร้างรายได้จากการสร้างสรรคบนฐานองค์ความรู้ในชุมชน “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” ให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของหลักสูตรการฝึกอบรมนี้

บทที่ 3

โครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

โครงสร้างหลักสูตร

คำอธิบายหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์” จำนวน 72 ชั่วโมง โดยรวมกิจกรรมตั้งแต่การให้ความรู้ การลงมือปฏิบัติในชุมชน และการนำเสนอผลการศึกษา ซึ่งมุ่งหวังให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมมีการพัฒนา ศักยภาพตนเอง สามารถนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตทั้งในการเรียนการสอน ตลอดจนชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อสร้างความรู้และทักษะในการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในชุมชน
3. เพื่อสร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนให้กับนักศึกษา
4. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน

ตารางการฝึกอบรม จำนวน 1 วัน (6 ชั่วโมง)

วัน / เวลา	กิจกรรม
08.30 – 08.40 น.	กล่าวรายงาน / การเปิดการฝึกอบรม
08.40 – 09.00 น.	การทดสอบความรู้ก่อนการฝึกอบรม
09.00 – 10.00 น.	ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ในชุมชน
10.00 – 12.00 น.	1. การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน 2. กระบวนการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน “ภูมิพลังแห่งปัญญา”
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 16.00 น.	1. “ชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการความรู้” 2. การจัดทำสื่อการเรียนรู้ 3. การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
16.00 – 16.20 น.	การทดสอบความรู้หลังการฝึกอบรม

*** อาหารว่างและเครื่องดื่ม ระหว่างการฝึกอบรม

ตารางการนำเสนอผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์ จำนวน 1 วัน (6 ชั่วโมง)

วัน / เวลา	กิจกรรม
08.30 – 08.40 น.	กล่าวรายงาน / การเปิดการนำเสนอ
08.40 – 12.00 น.	การนำเสนอผลงานการสร้างสรรค์ของแต่ละกลุ่ม
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 15.00 น.	กล่าวรายงาน / การเปิด
15.00 – 16.00 น.	คำแนะนำหลังการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม จากคณะกรรมการ และประกาศผลการประกวด ผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์
16.00 – 16.10 น.	สอบถามความพึงพอใจ

*** การศึกษาภาคสนามเป็นไปตามความสะดวกของผู้เข้ารับการอบรมในแต่ละกลุ่ม

แผนการฝึกอบรม

แผนการฝึกอบรมที่ 1

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวคิด

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) เป็นกระบวนการทัศน์หรือองค์ความรู้ของกลุ่มคนในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หรือจากประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรอง สังสม คติวิเคราะห์ และนำมาใช้จนบังเกิดผล ซึ่งเป็นรากฐานของความรู้ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรม (โกวิท พวงงาม, 2553: น. 398) ดังนั้น การเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดการสร้างสร้งองค์ความรู้ในชุมชน สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จะเป็นการสร้างสร้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ในชุมชน ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ในชุมชนกับองค์ความรู้ในสถาบันการศึกษา ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการจัดการเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่บนฐานความรู้เศรษฐกิจสร้างสร้ง อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สามารถบอกความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้
2. จำแนกลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้
3. สามารถบอกความแตกต่างและความเหมือนของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยได้
4. อธิบายแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

เนื้อหาการฝึกอบรม

1. ความหมายและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย
2. ลักษณะและประเภทของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. กระบวนการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. การบรรยายและใช้สื่อประกอบการบรรยาย
2. การมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรม

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
2. PowerPoint ประกอบการบรรยาย

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้
2. การสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

แผนการฝึกอบรมที่ 2

การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน และกระบวนการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน

“ภูมิพลังแห่งปัญญา”

แนวคิด

การค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน เป็นการค้นหาคุณลักษณะเฉพาะตัวที่บ่งชี้ให้เห็นถึงลักษณะของชุมชนที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวและไม่เป็นสากล รวมถึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการหล่อหลอมภายในชุมชน อัตลักษณ์ชุมชนไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว แต่เป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้ ทั้งนี้ การค้นพบอัตลักษณ์ชุมชน ด้วยกระบวนการศึกษาภาคสนาม เป็นการศึกษาในพื้นที่ด้วยการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในชุมชน โดยเป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการที่นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่จะต้องอาศัยความรอบคอบในการเลือกวิธีการและเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการวางแผนการเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามต้องการและเป็นข้อมูลที่สามารถตอบโจทย์ของนักศึกษาแต่ละกลุ่มได้ โดยโจทย์นี้จะถูกกำหนดขึ้นตามความสนใจของนักศึกษา

จุดประสงค์

1. บอกความหมายและลักษณะองค์ความรู้ในชุมชนได้
2. บอกกระบวนการและวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามได้
3. บอกเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามได้
4. สามารถเตรียมตัวสำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนาม
5. สามารถวางแผนการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามอย่างเป็นระบบ
6. สามารถค้นหาอัตลักษณ์ชุมชนได้

เนื้อหาวิชา

1. ความหมาย ลักษณะ และประเภทขององค์ความรู้ในชุมชน
2. เป้าหมายและการวางแผนการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน
3. วิธีการศึกษาองค์ความรู้ในชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม
4. เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน
5. การค้นหาอัตลักษณ์และวิเคราะห์คุณค่าขององค์ความรู้ในชุมชน
6. ความหมาย ลักษณะ และประเภทของอัตลักษณ์ชุมชน

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยาย และใช้สื่อประกอบการบรรยาย
2. การแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติการ
3. การนำเสนอผลการฝึกปฏิบัติ

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
2. PowerPoint ประกอบการบรรยาย

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้
2. การสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

แผนการฝึกอบรมที่ 3
“ชุมชนนักปฏิบัติกับการจัดการความรู้”
การจัดทำสื่อการเรียนรู้
การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์

แนวคิด

การจัดการความรู้ การจัดทำสื่อการเรียนรู้ การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการศึกษาภาคสนาม ด้วยการนำองค์ความรู้ที่ได้มาจัดการอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาพัฒนาต่อยอดด้วยการสร้างสรรค์ โดยนวัตกรรม เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับองค์ความรู้ในชุมชน ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในการเป็นคลังแห่งความรู้และปัญญาเพื่อถ่ายทอดให้กับคนในและนอกชุมชน ตลอดจนการสร้างรายได้ให้กับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานความรู้ของชุมชน

จุดประสงค์

1. สามารถบอกความหมายและความสำคัญของการจัดการความรู้ได้
2. สามารถจำแนกประเภทความรู้ในชุมชนได้
3. สามารถบอกกระบวนการและเทคนิคการจัดการความรู้ได้
4. สามารถนำโมเดลการจัดการความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้
5. สามารถจัดทำสื่อการเรียนรู้ได้
6. สามารถพัฒนาและต่อยอดด้วยกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับองค์ความรู้ในชุมชนได้

เนื้อหาวิชา

1. ความหมายและความสำคัญของการจัดการความรู้
2. ประเภทความรู้ของชุมชน
3. เครื่องมือในการจัดการความรู้
4. กระบวนการและเทคนิคการจัดการความรู้
5. โมเดลการจัดการความรู้
6. ความสำคัญของสื่อการเรียนรู้
7. กระบวนการจัดทำสื่อการเรียนรู้

8. การจัดทำสื่อการเรียนรู้ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป
9. กระบวนการพัฒนา ต่อยอด และสร้างสรรค์องค์ความรู้ในชุมชน
10. ช่องทางการเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์

กิจกรรมการฝึกอบรม

1. วิทยากรบรรยาย และใช้สื่อประกอบการบรรยาย
2. การยกตัวอย่างการจัดการความรู้ของชุมชน
3. การจัดทำสื่อการเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ
4. การยกตัวอย่างผลงานการสร้างสรรค์องค์ความรู้ในชุมชน

สื่อการฝึกอบรม

1. เอกสารประกอบการฝึกอบรม
2. PowerPoint ประกอบการบรรยาย

การประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้
2. การสังเกตกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

แผนการฝึกอบรมที่ 4

การนำเสนอผลงานการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดการสร้างสร้งสร้งองค์ความรู้ในชุมชน

แนวคิด

การนำเสนอผลงานการเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดการสร้างสร้งสร้งองค์ความรู้ในชุมชน เป็นกระบวนการสุดท้าย และเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินการฝึกอบรม ซึ่งขั้นตอนนี้จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลิตผลที่เป็นรูปแบบอันเกิดจากการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักศึกษานำเสนอผลงานการสร้างสร้งสร้ง
2. เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้จากสร้งสร้งผลงาน
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการนำเสนอผลงาน
4. เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ PDCA ในการนำเสนอผลงาน
5. เพื่อให้นักศึกษาได้เผยแพร่ผลงานการสร้างสร้งสร้งสู่สาธารณะชน
6. เพื่อสร้างช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณ์จากการสร้งสร้งองค์ความรู้ในชุมชน

กิจกรรม

1. การนำเสนอกระบวนการสร้งสร้งผลงาน
2. การนำเสนอผลงานการสร้างสร้งสร้ง
3. การจัดนิทรรศการเผยแพร่ผลงานสร้งสร้ง ณ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม
4. การเผยแพร่ผลงานสร้งสร้ง ทางสื่อสังคมออนไลน์

สื่อการนำเสนอ

1. ผลงานการสร้างสร้งสร้ง
2. PowerPoint ประกอบการบรรยาย
3. นิทรรศการ

การประเมินผล

1. การประกวดผลงานภูมิปัญญาสร้งสร้ง โดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง
จำนวน 3 คน

ภาคผนวก ค

แบบประเมินหลักสูตรการฝึกอบรม

“ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

แบบประเมินหลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์
สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบประเมินหลักสูตรการฝึกอบรม ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เพื่อประเมินความสอดคล้องและเหมาะสมของหลักสูตรนี้ ซึ่งจะ เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน ความสอดคล้องและคุณภาพของหลักสูตร ดังนี้

เกณฑ์ความสอดคล้อง

1	หมายถึง	หลักสูตรมีความสอดคล้อง
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าหลักสูตรมีความสอดคล้อง
-1	หมายถึง	หลักสูตรไม่มีความสอดคล้อง

เกณฑ์คุณภาพ

5	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับมาก
3	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับน้อย
1	หมายถึง	คุณภาพหลักสูตรอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขออนุเคราะห์ท่านพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้อง โดยขีดเครื่องหมาย ✓ ลงใน ช่องระดับการประเมินที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน และโปรดเขียนข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงต่อไป

ที่	รายการประเมิน	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสม				
		1	0	-1	5	4	3	2	1
1	แนวคิดพื้นฐานและหลักการของหลักสูตร								
2	จุดมุ่งหมายของหลักสูตร								
3	แผนการฝึกอบรม (เนื้อหาสาระ)								
4	ระยะเวลาในการฝึกอบรม								
5	โครงสร้างหลักสูตร								

ที่	รายการประเมิน	ความสอดคล้อง			ความเหมาะสม				
		1	0	-1	5	4	3	2	1
6	การประเมินผลการฝึกอบรม								
7	กระบวนการดำเนินการฝึกอบรม								
8	สื่อการเรียนรู้								
9	กิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ : การลงพื้นที่ศึกษาภาคสนาม								
10	การสังเกตพฤติกรรม								
11	การนำเสนอผลงานภูมิปัญญาสร้างสรรค์								
12	แผนการฝึกอบรมที่ 1								
13	แผนการฝึกอบรมที่ 2								
14	แผนการฝึกอบรมที่ 3								
15	แผนการฝึกอบรมที่ 4								

ข้อดีของหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

.....

.....

.....

ข้อที่ควรปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

.....

.....

.....

.....

ความคิดเห็นเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ดร.ดิเรก อินจันทร์	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. นายโสภณ พรหมจิตต์	สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. นางสาวยุพิน ธิยานันต์	สำนักทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
4. นางสาวณัฐธยาน์ สماعيل	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ภาคผนวก จ

ค่าดัชนีความสอดคล้องและความเที่ยงตรงของแบบทดสอบความรู้
“ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ค่าดัชนีความสอดคล้อง

ในการหาค่าดัชนีความสอดคล้องและความเที่ยงตรงของแบบทดสอบความรู้ โดยใช้เกณฑ์
การประเมินความสอดคล้องและความเที่ยงตรง ด้วยการกำหนดค่าตัวเลข ดังนี้

ค่า +1 หมายถึง สอดคล้องและเที่ยงตรง

ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ค่า -1 หมายถึง ไม่สอดคล้องและไม่เที่ยงตรง

การแปลค่าดัชนีความสอดคล้องและเที่ยงตรง (Index of item objective congruence : IOC)
พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องและเที่ยงตรง ดังนี้

ข้อที่	การให้ค่าคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ				ผลรวม การให้ค่า คะแนนของ ผู้เชี่ยวชาญ / จำนวนทั้งหมด	ค่า IOC ที่ได้	ผลดัชนี ความสอดคล้อง และเที่ยงตรง
	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4			
1	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง๑
2	1	1	0	1	3/4	0.75	สอดคล้อง๑
3	1	0	1	1	3/4	0.75	สอดคล้อง๑
4	1	1	1	0	3/4	0.75	สอดคล้อง๑
5	1	1	0	1	3/4	0.75	สอดคล้อง๑
6	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
7	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
8	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
9	1	1	1	0	3/4	0.75	สอดคล้อง๑
10	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง

ข้อที่	การให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ				ผลรวม การให้ค่า คะแนนของ ผู้เชี่ยวชาญ / จำนวนทั้งหมด	ค่า IOC ที่ได้	ผลดัชนี ความสอดคล้อง และเที่ยงตรง
	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4			
11	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
12	0	1	1	1	3/4	0.75	สอดคล้อง
13	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
14	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
15	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
16	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
17	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
18	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
19	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
20	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
21	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
22	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
23	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
24	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
25	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
26	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
27	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง

ข้อที่	การให้คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ				ผลรวม การให้ค่า คะแนนของ ผู้เชี่ยวชาญ / จำนวนทั้งหมด	ค่า IOC ที่ได้	ผลดัชนี ความสอดคล้อง และเที่ยงตรง
	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4			
28	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
29	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
30	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง

$$\begin{aligned}
 \text{ค่าดัชนีความสอดคล้อง} &= \frac{\text{ผลรวมของค่า IOC ที่ได้}}{\text{จำนวนข้อทั้งหมด}} \\
 &= \frac{28.50}{30} \\
 &= 0.95
 \end{aligned}$$

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในภาพรวมของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความสอดคล้องและเที่ยงตรง โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.95

หมายเหตุ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้
ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

ภาคผนวก ฉ

แบบทดสอบความรู้ “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

แบบทดสอบความรู้
“ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

1. ข้อใดคือความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ก. การคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในท้องถิ่น
 - ข. ข้อกำหนดของชุมชน
 - ค. องค์ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นที่พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมา
 - ง. การพัฒนาหุ่นยนต์
2. ข้อใดคือความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ก. เป็นการสร้างอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น
 - ข. เป็นการทำลายความภาคภูมิใจ ด้วยเป็นสิ่งล้าสมัย
 - ค. ทำให้นักแสดงคนไทยได้รับความนิยมจากชาวจีน
 - ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง
3. “เหมืองฝาย” เป็นภูมิปัญญาในการบริหารจัดการน้ำของคนในภาคใด
 - ก. ภาคอีสาน
 - ข. ภาคใต้
 - ค. ภาคเหนือ
 - ง. ภาคตะวันตก
4. ข้อใดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็น “นามธรรม”
 - ก. ผ้าขึ้นตีนจก
 - ข. หล่องข้าว
 - ค. ชีต
 - ง. ผ้าไหม
5. ข้อใดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็น “รูปธรรม”
 - ก. ผีปู่แสะ ย่าแสะ
 - ข. เรือนกาแล
 - ค. น้ำตั้น
 - ง. ข้อ ข. และข้อ ค.
6. พี่บัวแก้วขอสูตรแกงอ่อมจากแม่อยู่เกียงคำมาปรุงกินกันเอง แม่อยู่เกียงคำได้ประโยชน์ด้านใด
 - ก. ด้านการเชิดชูเกียรติ
 - ข. ด้านการสนับสนุนและส่งเสริม
 - ค. ด้านลิขสิทธิ์
 - ง. ด้านการถ่ายทอด
7. “หมอเมือง” เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด
 - ก. ด้านการรักษาสุขภาพ
 - ข. ด้านวิสาหกิจชุมชน
 - ค. ด้านการเกษตร
 - ง. ด้านศิลปะการแสดง
8. “การขับขานเพลงซอ” เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด
 - ก. ด้านศิลปะการแสดง
 - ข. ด้านสังคมศาสตร์
 - ค. ด้านพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น
 - ง. ถูกทุกข้อ

9. ข้อใดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านความเชื่อ ของล้านนา
 - ก. อักษรธรรมล้านนา (ตัวเมือง)
 - ข. ผีเสื้อบ้าน ผีเสื้อเมือง
 - ค. การย่ำขา
 - ง. กวาวเครือขาว
10. “ครูพักลักจำ” ตรงกับการปฏิบัติในข้อใด
 - ก. การทดลอง
 - ข. การปฏิบัติการ
 - ค. การเรียนรู้
 - ง. ถูกทุกข้อ
11. ผู้ใดคือปราชญ์ชุมชน
 - ก. ผู้ว่าราชการจังหวัด
 - ข. นายอำเภอ
 - ค. ครูภูมิปัญญา
 - ง. ถูกทุกข้อ
12. หากต้องการเรียนรู้ความเป็นมาของชุมชน ควรใช้เครื่องมือใดที่เหมาะสมที่สุด
 - ก. ผังเครือญาติ
 - ข. ประวัติศาสตร์ชุมชน
 - ค. แผนที่เดินดิน
 - ง. โครงสร้างองค์กรชุมชน
13. หากต้องการทราบถึงบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน ควรใช้เครื่องมือใดที่เหมาะสมที่สุด
 - ก. ผังเครือญาติ
 - ข. ประวัติศาสตร์ชุมชน
 - ค. แผนที่เดินดิน
 - ง. โครงสร้างองค์กรชุมชน
14. หากต้องการทราบถึงองค์ประกอบทางกายภาพในชุมชน ควรใช้เครื่องมือใดที่เหมาะสมที่สุด
 - ก. ผังเครือญาติ
 - ข. ประวัติศาสตร์ชุมชน
 - ค. แผนที่เดินดิน
 - ง. โครงสร้างองค์กรชุมชน
15. การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิวิธีใดนิยมใช้มากที่สุด
 - ก. การสัมภาษณ์
 - ข. การสอบถามทางโทรศัพท์
 - ค. การทดลอง
 - ง. การทดสอบความรู้
16. ความหมายในข้อใด หมายถึง “อัตลักษณ์ชุมชน”
 - ก. การทำตามชุมชนอื่น
 - ข. รากเหง้าหรือวัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกหล่อหลอมขึ้นมา
 - ค. ถูกทั้งข้อ ก. และข้อ ข.
 - ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง
17. ข้อใดเป็นวิธีการค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน
 - ก. การอ่านจากบทความ
 - ข. การลงพื้นที่สำรวจชุมชน
 - ค. การบอกเล่าจากเพื่อน
 - ง. การรับรู้จากสื่อออนไลน์
18. “เรือนกาแล” เป็นอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของชุมชนในภาคใด
 - ก. ภาคตะวันตก
 - ข. ภาคเหนือ
 - ค. ภาคกลาง
 - ง. ภาคใต้

19. ข้อใดเป็นความหมายของ “การจัดการความรู้” ที่ถูกต้องที่สุด
- การรวบรวม แลกเปลี่ยน และประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - การรวบรวม การสร้าง และประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - การรวบรวม การสร้าง จัดระเบียบ แลกเปลี่ยน และประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - การรวบรวม การสร้าง จัดระเบียบ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
20. ข้อดีของการจัดการความรู้
- เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน
 - สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ
 - ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ตรงกับความต้องการของบุคลากร ผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
 - ถูกทุกข้อ
21. ความรู้มีกี่ประเภท ประกอบด้วย
- 2 ประเภท คือ Tacit Knowledge และ Explicit Knowledge
 - 3 ประเภท คือ Tacit Knowledge Explicit Knowledge และ Expletive Knowledge
 - 3 ประเภท คือ Tacit Knowledge Expressive Knowledge และ Expletive Knowledge
 - 3 ประเภท คือ Tacit Knowledge และ Expletive Knowledge
22. สื่อการเรียนรู้ หมายถึง
- ผู้เรียน
 - ผู้ถ่ายทอดความรู้
 - ตัวกลางที่ใช้ถ่ายทอดหรือนำความรู้
 - ถูกทุกข้อ
23. สื่อการเรียนรู้มีกี่ประเภท อะไรบ้าง
- 3 ประเภท คือ วัสดุ เครื่องมือหรือสื่อดิจิทัล อุปกรณ์ และปฏิมากรรม
 - 3 ประเภท คือ วัสดุ เครื่องมือหรือสื่อดิจิทัล อุปกรณ์ และเทคนิคหรือวิธีการ
 - 4 ประเภท คือ วัสดุ เครื่องมือหรือสื่อดิจิทัล อุปกรณ์ ปฏิมากรรม และวิศวกรรม
 - 4 ประเภท คือ วัสดุ เครื่องมือหรือสื่อดิจิทัล อุปกรณ์ ปฏิมากรรม และเทคนิคหรือวิธีการ
24. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง
- กระบวนการคิดของสมองในเรื่องที่ผ่านมา
 - กระบวนการคิดของสมองที่คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมและสามารถใช้ประโยชน์ได้
 - กระบวนการคิดของสมองในเรื่องอาชีพในอนาคต
 - ถูกทุกข้อ
25. ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่
- นำไปใช้ได้จริงและมีประโยชน์
 - มีความเหมาะสม

- [illegible]

ภาคผนวก ข

คำดัชนีความสอดคล้องและความเที่ยงตรงของแบบประเมินผลความพึงพอใจ
หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ค่าดัชนีความสอดคล้อง

ในการหาค่าดัชนีความสอดคล้องและความเที่ยงตรงของแบบประเมินผลความพึงพอใจ โดยใช้เกณฑ์การประเมินความสอดคล้องและความเที่ยงตรง ด้วยการกำหนดค่าตัวเลข ดังนี้

ค่า +1 หมายถึง สอดคล้องและเที่ยงตรง

ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ค่า -1 หมายถึง ไม่สอดคล้องและไม่เที่ยงตรง

การแปลค่าดัชนีความสอดคล้องและเที่ยงตรง (Index of item objective congruence : IOC)
พิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องและเที่ยงตรง ดังนี้

ด้านที่ / ข้อที่	การให้ค่าคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ				ผลรวม การให้ค่า คะแนนของ ผู้เชี่ยวชาญ / จำนวนทั้งหมด	ค่า IOC ที่ได้	ผลดัชนี ความสอดคล้อง และเที่ยงตรง
	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4			
ด้านเนื้อหาสาระ							
1	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
3	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
5	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
6	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
7	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง

ด้านที่ / ข้อที่	การให้ค่าคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ				ผลรวม การให้ค่า คะแนนของ ผู้เชี่ยวชาญ / จำนวนทั้งหมด	ค่า IOC ที่ได้	ผลดัชนี ความสอดคล้อง และเที่ยงตรง
	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4			
ด้านวิทยากร							
1	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
3	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
5	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้							
1	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
3	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
5	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
6	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
ด้านสื่อการเรียนรู้							
1	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง

ด้านที่ / ข้อที่	การให้ค่าคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ				ผลรวม การให้ค่า คะแนนของ ผู้เชี่ยวชาญ / จำนวนทั้งหมด	ค่า IOC ที่ได้	ผลดัชนี ความสอดคล้อง และเที่ยงตรง
	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 3	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 4			
ด้านการวัดและประเมินผล							
1	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
3	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
5	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม							
1	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
2	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
3	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง
4	1	1	1	1	4/4	+1	สอดคล้อง

$$\begin{aligned}
 \text{ค่าดัชนีความสอดคล้อง} &= \frac{\text{ผลรวมของค่า IOC ที่ได้}}{\text{จำนวนข้อทั้งหมด}} \\
 &= \frac{29}{29} \\
 &= 1.00
 \end{aligned}$$

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในภาพรวมของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีความสอดคล้องและเที่ยงตรง โดยมีค่า IOC เท่ากับ 0.95

หมายเหตุ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 มีค่าความเที่ยงตรง ใช้ได้
ข้อคำถามที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง ยังใช้ไม่ได้

ภาคผนวก ซ

แบบประเมินผลความพึงพอใจ
หลักสูตรการฝึกอบรม “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

แบบประเมินความพึงพอใจในหลักสูตรการฝึกอบรม

ภูมิปัญญาสร้างสรรค์

คำชี้แจง

แบบประเมินฉบับนี้ เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่มีต่อหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เรื่อง ภูมิปัญญาสร้างสรรค์ โดยแบบประเมินฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาสาระการฝึกอบรม ด้านวิทยากร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล รวม 25 ข้อ

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์วัดระดับความพึงพอใจ ดังนี้

5	หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
4	หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจมาก
3	หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจปานกลาง
2	หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจน้อย
2	หมายถึง	มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

ทั้งนี้ ขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามฉบับนี้ทุกข้อ โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิดและความรู้สึกของท่านมากที่สุด

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านเนื้อหาสาระการฝึกอบรม					
1. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมสอดคล้อง และสามารถนำไปใช้ได้จริง					
2. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะและความสามารถในการปฏิบัติงานในพื้นที่					
3. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมมีความต่อเนื่องกัน					
4. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมมีความทันสมัยและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน					

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5. เนื้อหาสาระของการฝึกอบรมส่งเสริมและสนับสนุนการบูรณาการความรู้ระหว่างความรู้ในสถาบันการศึกษาและชุมชน					
6. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สอดคล้องกับรายวิชาที่เรียน					
7. เนื้อหาวิชาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติมีความสอดคล้องกัน					
ด้านวิทยากร					
1. ความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชา					
2. ความสามารถในการอธิบายและถ่ายทอดความรู้					
3. การเชื่อมโยงเนื้อหาในการฝึกอบรม					
4. ความครบถ้วนของเนื้อหาในการฝึกอบรม					
5. มีวิธีการที่หลากหลายในการถ่ายทอดความรู้					
ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้					
1. มีรูปแบบและวิธีการฝึกอบรมที่หลากหลาย					
2. กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน					
3. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน					
4. ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมสามารถเลือกแสดงความสามารถในกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่สนใจ และตามความถนัด					
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นบูรณาการการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาและชุมชน					

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6.วิธีการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมได้ประยุกต์แนวคิดและศาสตร์ทางวิชาชีพเพื่อพัฒนาการเรียนรู้					
ด้านสื่อการเรียนรู้					
1. มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย					
2. มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหา					
ด้านการวัดและประเมินผล					
1. แบบทดสอบความรู้ตรงตามเนื้อหาที่ฝึกอบรม					
2. การวัดผลพัฒนาการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม					
3. การประเมินผลความสามารถในการสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม (ผลงานการสร้างสรรค์)					
4. การประเมินผลความสามารถในการนำเสนอกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน					
5. การประเมินผลการจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ผลงานการสร้างสรรค์					
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม					
1. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นหลังจากผ่านการฝึกอบรม					
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประยุกต์ใช้ทั้งในการเรียนและวิถีชีวิต					
3. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะในการสร้างสรรค์และสามารถนำไปสร้างเป็นอาชีพให้แก่ตนเองได้					

[illegible]

ภาคผนวก ณ

ภาพกิจกรรม

(ซ้าย) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิโลบล วิมลสิทธิชัย

วิทยาการ

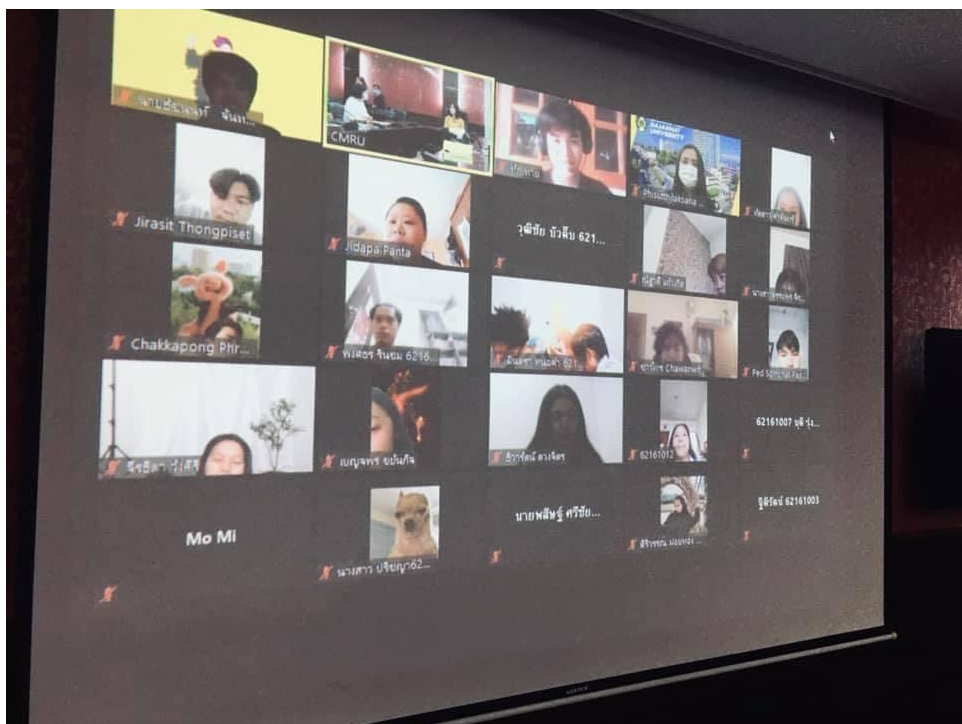
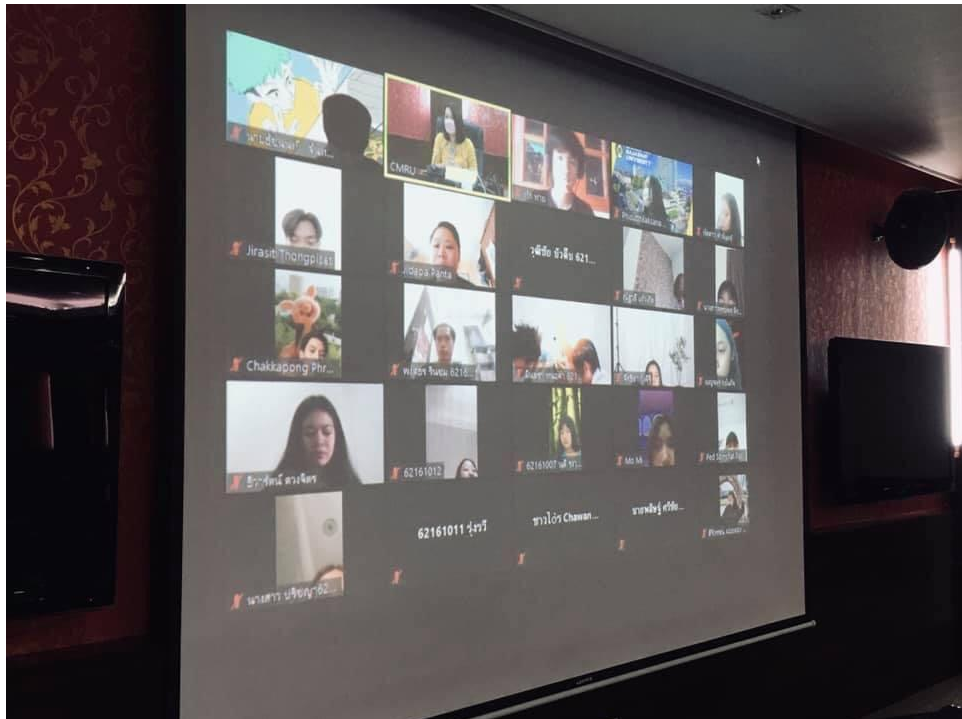
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

(ขวา) อาจารย์พิสุทธิลักษณ์ บุญโต

วิทยาการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

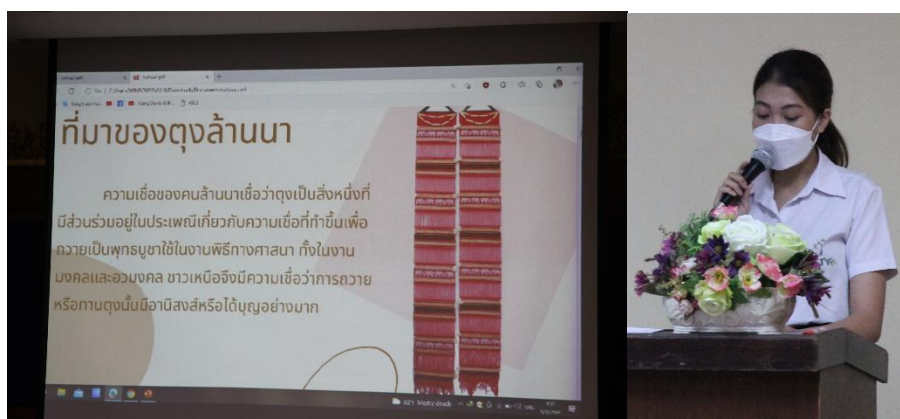
คณะกรรมการตัดสินการประกวดผลงาน “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิโลบล วิมลสิทธิชัย อาจารย์จากรุวรรณ เพ็งศิริ อาจารย์พิสุทธิลักษณ์ บุญโต

การนำเสนอผลงาน กลุ่มที่ ๑
อัครชัย...สมุนไพรไทย

การนำเสนอผลงาน กลุ่มที่ ๒
ตุ่งล้านนา...ตุ่งไยแมงมุม ตุ่งไย

การนำเสนอผลงาน กลุ่มที่ ๓
ศิลปะสร้างสาน...หัตถกรรมล้านนาไทย

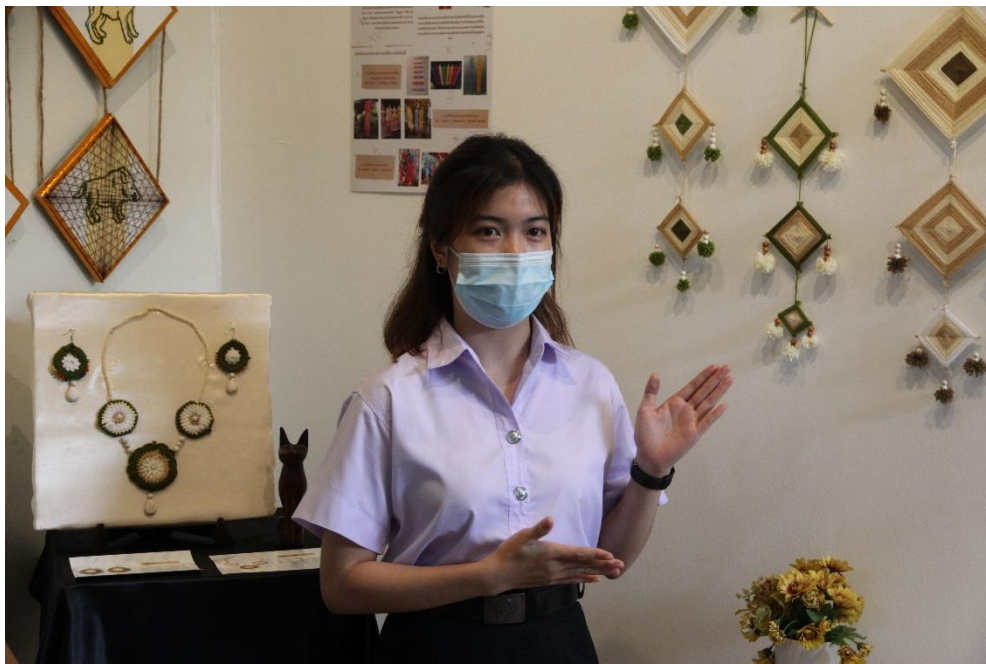

การนำเสนอผลงาน กลุ่มที่ ๔
งานศิลปหัตถกรรมตุลโลหะ

การนำเสนอผลงาน กลุ่มที่ ๕
เครื่องสักการะล้านนา...โคมพัด

การจัดนิทรรศการ “ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”
เพื่อเผยแพร่ผลงานการสร้างสรรค์

นิทรรศการตุ่งล้านนา...ตุ่งใจแมงมูม ตุ่งใจ

นิทรรศการเครื่องสักการะล้านนา...โคมผัด

นิทรรศการงานศิลปหัตถกรรมคุณโลหะ

นิทรรศการอัจฉริยะ...สมุนไพรไทย

ศิลป์สร้างสาน...หัตถกรรมล้านนาไทย

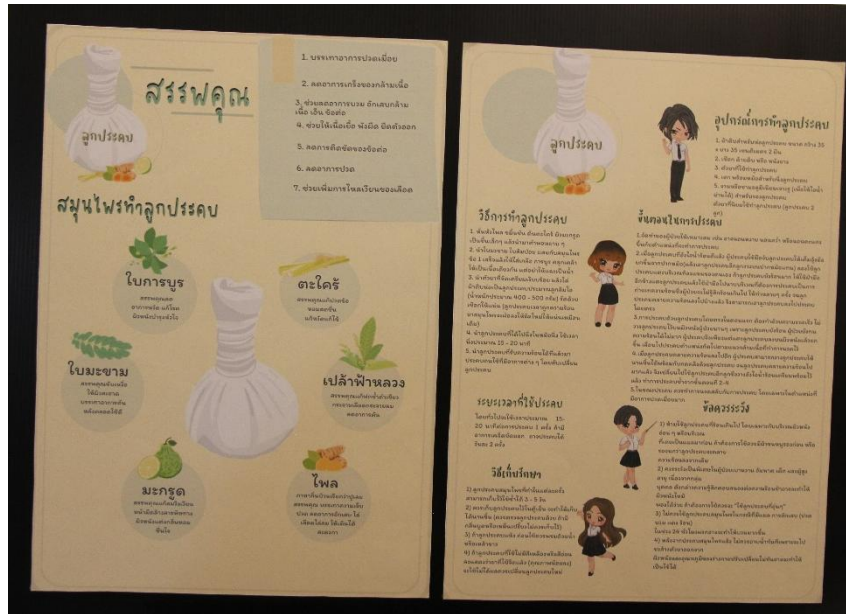
ผลงานการสร้างสรรค์
“ภูมิปัญญาสร้างสรรค์”

ตุ้งล้านนา...ตุ้งโยแมงมูม

งานศิลปหัตถกรรมดุนโลหะ

อัครชัยสมุนไพโรไทย...ลูกประคบ

ศิลปะสร้างสาน...หัตถกรรมล้านนาไทย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล นางสาวปนัดดา โตคำนุช

วัน เดือน ปีเกิด 6 เมษายน 2513

หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต โปรแกรมวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2535
สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีการศึกษา 2540
สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2551
สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2558